

PERSFOCUS

TIENDE JAARGANG NUMMER 9 - SEPTEMBER 1994

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

VK 6-9-94 JOS COLLIGNON

IN DIT NUMMER:

Kamer tegen strenge pornowet/De nieuwe Sekstant	pag. 2
Seks in beeld	pag. 5
Requiem voor vieze man Wilhelmus	pag. 10
Het vieze zaakje Michael J.	pag. 14
Pedofilie; het blijft tobben	pag. 16
O.I.	pag. 17
O.I. op school	pag. 20
Ontucht in Den Haag...	pag. 22
...in Nijmegen...	pag. 25
...en in Den Bosch	pag. 26
Helderse rituelen en andere ontucht	pag. 27
Pedofilie in België	pag. 28
Hulp na incest	pag. 29
Misbruik van misbruik van 't misbruik	pag. 33
Zedendelicten verjaren minder snel	pag. 38
Achtergrond	pag. 39

PERSEUS

TENTH YEAR AND NUMBER 2 - OCTOBER 1904

FOR THE BOARD OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
AND THE FACULTY OF EDUCATION

IN THE CITY OF TORONTO

THE UNIVERSITY OF TORONTO

Printed and Published for the University of Toronto
by the University Press, Toronto, Ontario, Canada
1904

Perseus, Vol. 10, No. 2, October 1904
Price, 10 Cents

PERSFOCUS, TIENDE JAARGANG, NUMMER 9, SEPTEMBER 1994

Met knipsels uit:

Volkskrant	Vk
Telegraaf	Tel
Algemeen Dagblad	AD
NRC Handelsblad	NRC
Trouw	Tr
Het Parool	Par
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Haagsche Courant	HC
Alkmaarse Courant	AC
Utrechts Nieuwsblad	UN
Brabants Dagblad	BD
De Gelderlander	Geld
Gooi en Eemlander	G+E
Primeur	Prim
Groene Amsterdammer	GA
Amsterdams Stadsblad	
Tijdschrift voor leerlingbegeleiding	TvL
Staatscourant	
XL	
Gay Krant	GK
Uit Duitsland:	
Psychologie Heute	PSH
Emma	
Raus in Köln	RAU
Uit België:	
Gazet van Antwerpen	GvA
Uit Engeland:	
The Guardian	Gua

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-- per jaar. Verzending als brief is f 15,-- duurder en komt op f 80,--.
Losse nummers f 8,--.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 93.548
1090 EA Amsterdam

Wetsvoorstel kinderporno ^{NRC 7/9} raakt te veel aan familiesfeer

Een wetsvoorstel van ex-minister Hirsch Ballin van justitie verbiedt het bezit van afbeeldingen van naakte kinderen. Maximale straf voor dit delict: vier jaar cel. De maatregel gaat te ver en heft de bestaande onduidelijkheid niet op, vinden **Frits Wafelbakker** en **Cees Straver**.

In april diende de toenmalige minister van justitie, Hirsch Ballin, een wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer, waarbij nieuwe inhoud werd gegeven aan art. 240b van het wetboek van Strafrecht. Dit 'kinderporno-artikel' stamt uit 1985 en stelt het verspreiden of tentoonstellen strafbaar van 'een afbeelding van een seksuele gedraging, waarbij iemand beneden de zestien jaar betrokken is'. Het artikel beoogt seksueel geweld te bestrijden, zoals dat zou gebeuren bij de vervaardiging van pornografische beeld dragers, foto's en video's. In het ingediende wetsvoorstel wordt de strafmaat opgetrokken van drie maanden tot vier jaar, terwijl het strafwaardige feit wordt uitgebreid tot het alleen al in bezit hebben van zo'n afbeelding.

Het voorgestelde artikel handelt de oude gebreken en voegt er nieuwe aan toe. Met de voorgestelde formuleringen zullen ouders niet meer weten of ze hun kinderen op het naaktstrand mogen fotograferen. Ontwikkeldrijven zullen bepaalde familiefoto's niet meer afdrucken of zich wenden tot de recherche, zoals recentelijk gebeurde bij een fotograaf die kunstfoto's voor een expositie liet vergroten.

Een eerste bezwaar tegen het bestaande artikel 240b is dat het niet is afgestemd op de andere artikelen over bescherming van jeugdigen tegen seksueel misbruik. In de huidige zedelijkheidswetgeving zijn geweldloze seksuele handelingen met een jeugdige tussen 12 en 16 jaar alleen vervolgbaar op klacht, met uitzondering van ontucht met minderjarigen door ouders en opvoeders. Waarom zou een foto of video van een 'seksuele gedraging' van een jeugdige tussen 12 en 16 dan wel strafbaar moeten zijn, en vervolgd moeten worden, ook zonder klacht?

De voorgestelde strafmaatverhoging tot vier jaar is bedoeld om ruimere mogelijkheden te krijgen voor strafrechtelijk financieel onderzoek, maar maakt ook voorlopige hechtenis, huiszoeking, af luisteren van de telefoon en dergelijke mogelijk. Door de vaagheid en breedheid van het delict worden allerlei sociaal schadelijke

ingrepen door politie en justitie in de persoonlijke levenssfeer mogelijk. Dat wordt nog versterkt door de uitbreiding dat alleen al het in bezit hebben van afbeeldingen strafbaar is, ook wanneer het om privé opnamen van bijvoorbeeld naakt poserende of seksueel nieuwsgierige kinderen gaat.

De vraag wat de delictomschrijving 'afbeelding van een seksuele gedraging' inhoudt heeft in een aantal rechtszaken gespeeld, onder meer in die van de fotograaf Don Mader en in een zaak over geïmporteerde kalenders, de Pojkari-zaak. Het gaat daarbij steeds om foto's van blote jongens in de puberteit, waarbij de penis een begin van erectie vertoont. Is dat op te vatten als

schrijving van een nog enigszins objectief criterium naar een subjectief criterium, wat grote willekeur in het vervolgingsbeleid mogelijk maakt. Bovendien doet de subjectieve reactie van de kijker er niets toe, als het erom gaat kinderen of jongeren te beschermen tegen seksueel misbruik.

In feite keerde het hof hiermee terug tot oude opvattingen over seksuele prikkeling die al voor 1980 verlaten waren. Merkwwaardigerwijs volgden advocaat-generaal Leyten en vervolgens de Hoge Raad deze interpretatie van het hof. In de vier jaar durende rechtsgang van Mader, die uiteindelijk werd vrijgesproken, ging het eerst om vijftien foto's, toen om vier, daarna nog om twee, waarvan ten slotte ook niet bewezen werd geacht dat ze een 'seksuele gedraging' tot uitdrukking brachten. En om de willekeur verder te demonstreren: in een recente expositie in Amsterdam van (deels) dezelfde foto's, werden deze — ondanks de eerdere vrijpraak — opnieuw door de Amsterdamse Jeugd- en zedenpolitie in beslag genomen.

Er bestaat nog steeds onduidelijkheid of een halve of zelfs hele erectie onder de delictomschrijving 'seksuele gedraging' valt. Dit hangt deels samen met onvolgende kennis van de seksuele ontwikkeling. Uit een bekend onderzoek van Kinsey (1948), eerder al uit van Ramsey (1942), bleek dat jongens een erectie kunnen krijgen bij een reeks van gebeurtenissen, variërend van het horen van de brandweer, voor de klas komen, bij de kapper zitten, tot het luisteren naar het volkslied. Pas bij het ouder worden vernauwt zich de erectie-respons geleidelijk tot overwegend erotische prikkels.

Beeld dragers van kinderen dienen daarom alleen strafbaar te zijn als daarop handelingen worden afgebeeld die in andere artikelen van het Wetboek van Strafrecht strafbaar gesteld zijn. Tekeningen, etsen, schilderijen, sculpturen, foto's en video's van louter blote kinderen, al dan niet in een uitdagende houding, of met geprononceerde genitalia, borstje, of billen, dienen buiten de werking van het strafrecht te blijven. Dit

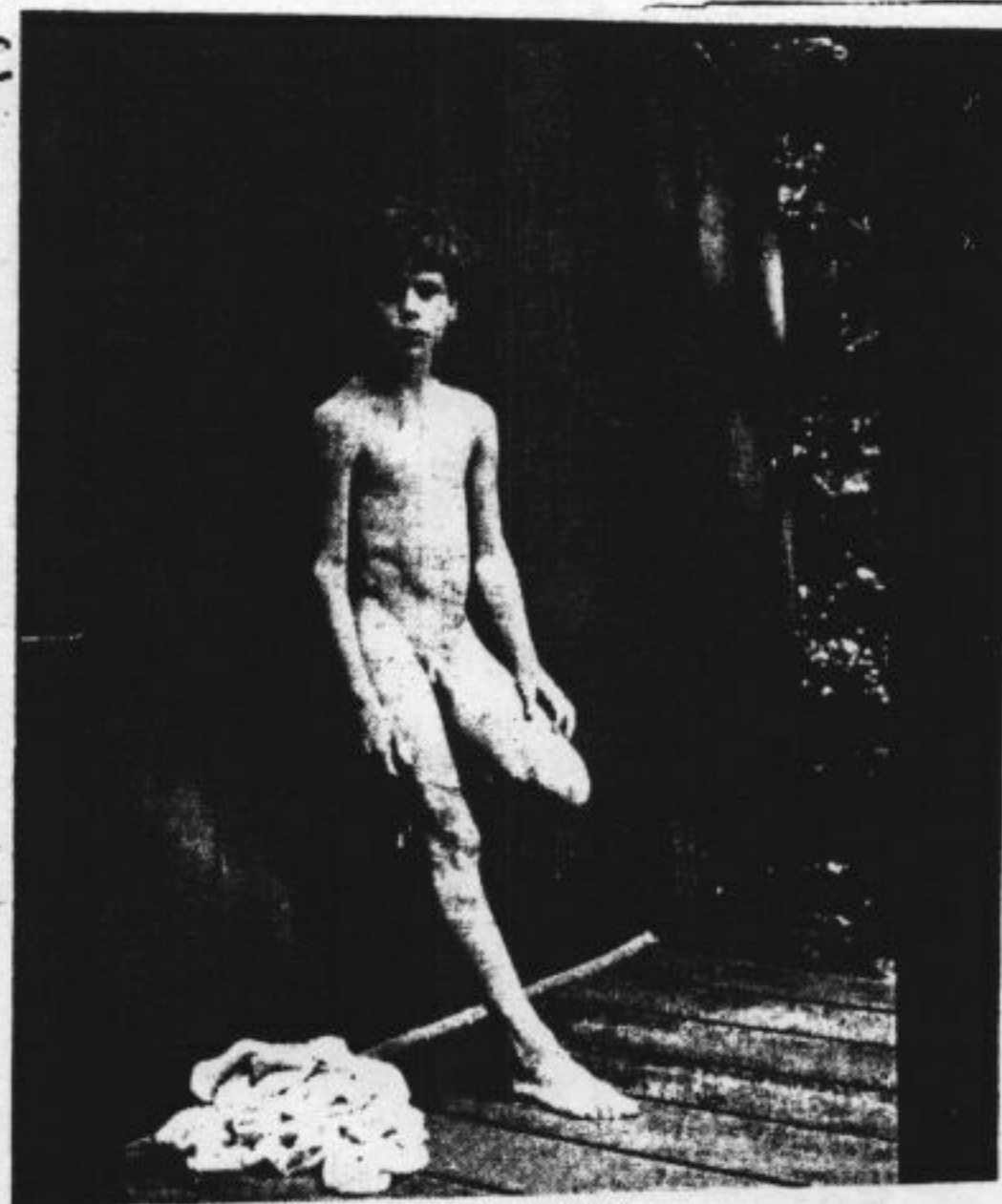

FOTO: DONALD H. MADER

geldt ook voor afbeeldingen van kinderen met een erectie of kinderen die zich zelf bevredigen.

Seksuele handelingen tussen kinderen onderling zijn alleen als seksueel misbruik op te vatten als er sprake is van dwang of geweld, dan wel van een aanmerkelijk verschil in leeftijd tussen de betrokken kinderen (vijf jaar), en als een van de kinderen jonger is dan twaalf jaar. Opnamen van seksuele handelingen tussen kinderen en volwassenen dienen allereerst naar de leeftijd van het kind beoordeeld te worden. Bij een kind jonger dan twaalf jaar is altijd sprake van seksueel misbruik. Bij jeugdigen die kennelijk ouder dan twaalf jaar zijn, gaat het om de vraag of de jeugdige ermee instemt. Bij het ontbreken van instemming en bij opnamen met zichtbaar geweld is er ook sprake van seksueel misbruik.

De Amsterdamse politie toonde ons opnamen van seksuele handelingen met kinderen waarbij duidelijk sprake was van geweld of bedwelmeling. Hier is sprake van ernstig seksueel misbruik. Voor dit soort opnamen is art. 240b eigenlijk bedoeld. Voor de vervaardiging, verspreiding of openlijke tentoonstelling van dit soort opnamen is een verhoging van de strafmaat wel zinnig.

De toevoeging dat het 'in voorraad hebben' strafbaar wordt, ook als dat niet is met het oogmerk om te verspreiden of tentoon te stellen; laat inmenging van het openbaar gezag in de

privésfeer toe. De Raad van State vroeg zich terecht af of dat wel te verenigen valt met artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), waarbij een ieder recht heeft op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. Wij vinden dat het voorstel van Hirsch Ballin op dit punt het proportionaliteitsbeginsel uit het oog heeft verloren. De minister verdedigde zijn voorstel met de redenering dat anders de opsporing ernstig belemmerd zou worden. Het oogmerk tot verspreiding moet nu tenlastegelegd en dus aangetoond worden. Maar door de voorgestelde verandering wordt het artikel uitgebreid tot tal van situaties die met seksueel misbruik en de bestrijding daarvan niets van doen hebben, waardoor een willekeurig vervolgingsbeleid kan ontstaan.

De zaak Mader heeft ons geleerd waartoe overijverige opsporing kan leiden. Ook weten we hoe onterechte verdachtmakingen op het gebied van seksueel misbruik levens kunnen ruïneren. Daarom moet de voorgestelde wijziging afgewezen worden.

Frits Wafelbakker is jeugdarts en sociaal-seksuoloog, Cees Straver is sociaal-seksuoloog en jurist, beiden zijn adviseur bij het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO).

Kinderen zijn mogelijk dupe van herziening van kinderpornowet

Aanstaande vrijdag zal de Vaste Kamercommissie voor Justitie zich buigen over de voorgestelde wijzigingen van artikel 240b in het Wetboek van Strafrecht: de 'kinderpornowet'.

De herziening voorziet onder meer in een verbod op het bezit van afbeeldingen van een seksuele gedraging waarbij iemand is betrokken die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt. Hoewel de Nederlandse rechtbanken de huidige wet, waarin het maken, publiceren en verspreiden (maar niet het bezit) van dergelijke afbeeldingen verboden wordt, tot nog toe niet op simpele naaktafbeeldingen van minderjarigen hebben toegepast, leert de ervaring met soortgelijke wetten in Engeland, de Verenigde Staten en Canada dat maatschappelijke druk onafwendbaar voert naar een interpretatie waarbij uiteindelijk ook afbeeldingen van geklede kinderen onder het verbod zullen gaan vallen wanneer zij worden aangehouden in het bezit van vermoedelijke pedofielen.

De ervaring in deze landen leert eveneens dat, hoewel zonder twijfel ook kunstenaars en ouders voor het maken van onschuldige afbeeldingen van kinderen vervolgd zullen gaan worden — want geen enkele afbeelding zal nog langer 'onschuldig' zijn — de voornaamste slachtoffers van dergelijke wetten pedofielen zullen zijn.

De bewering van het hoofd van de kinderpornodivisie van de Amsterdamse zedenpolitie dat slechts pedofielen zich om de nieuwe wet zorgen hoeven te maken, bevestigt het idee dat de herziene wet niet onpartijdig, op basis van de inhoud van een afbeelding, toegepast zal gaan worden, maar tegen een bepaalde groep.

Het uiteindelijke resultaat is het criminaliseren van een groep op

Ouders zullen niet meer weten of ze hun kinderen op het naaktstrand mogen fotograferen

een seksuele gedraging? De rechtbank overwoog in de zaak Mader dat het naakt poseren op zichzelf niet als seksuele gedraging kan worden aangemerkt, maar wel een 'onevenredige nadruk legt op het geslachtsdeel' of ook 'manipulatie van het geslachtsdeel'.

Het gerechtshof kwam tot de uitspraak dat onder seksuele gedraging ook moet worden begrepen 'een afbeelding in zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd'. Dit was een sterke verbreding van het begrip seksuele gedraging, waaronder nu ook zou vallen het op een seksueel uitdagende wijze poseren. Tevens bracht het hof een fundamentele draai aan door niet aan het criterium 'seksuele gedraging' vast te houden en nader te omlijnen, maar door over te stappen naar het standpunt van de toeschouwer. Als die zich (mogelijk seksueel geprikkeld kon voelen, ging het om een seksuele gedraging. Deze interpretatie van het hof verschuift de delictsom-

ROTTERDAM Donald Mader

Nieuwe wet maakt porno van de blote vakantiefoto

DOOR CHRISTL VISSER

Den Haag – Het vakantiekiekje van de kleine, naakt in het zwembad, daar moet je als ouder straks zorgvuldig mee omgaan. Voor je het weet zit je in de bak, waarschuwde deze week de jeugdarts en seksuoloog Frits Wafelbakker. Dat kan op grond van het gewijzigde artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht. Daarin staat dat het in bezit hebben van naaktfoto's van kinderen vier jaar cel kan opleveren.

Begin april van dit jaar diende de toenmalige CDA-minister van justitie Hirsch Ballin een wetsvoorstel in om kinderporno strenger aan te pakken. Op productie, verspreiding en bezit van afbeeldingen van een seksuele gedraging, waarbij iemand beneden de 16 jaar betrokken is, komt een straf van maximaal vier jaar. Een flinke verzwaring: tot nu is de straf drie maanden. Het in bezit hebben van zulke afbeeldingen is op dit moment in het geheel niet strafbaar, tenzij duidelijk is dat de foto's bestemd zijn voor verdere (commerciële) verspreiding.

Het wetsvoorstel komt in grote lijnen tegemoet aan de dringende wens van de politie. Met de huidige, beperkte mogelijkheden is het moeilijk kinderporno tegen te gaan. Maar in de Tweede Kamer – én onder seksuologen – is verzet gegroeid tegen de voorgenomen maatregelen. De paarse coalitie van PvdA, VVD en D66 heeft bedenkingen tegen het nieuwe art. 240b. Volgens Wafelbakker weten ouders dadelijk niet meer of ze hun kinderen nog op het naaktstrand mogen fotograferen. VVD-kamerlid Anne-Lize van der Stoep vroeg zich af of de wettekst ook betekent dat Wehkamp en C&A in hun gidsen niet langer kinderen in zwembroek mogen tonen, zoals een politie-functionaris onlangs bevestigde.

Fotograaf

Is een suggestieve foto van een naakt kind porno? Wat is een seksuele gedraging? Als een fotograaf, zoals de veelgeplaaide Don Mader, zijn zoon vastlegt, leunend tegen een deur en met een halve erectie, is dat dan kunst of porno of iets er tussenin? Is het wel redelijk om ook privé-bezit strafbaar te stellen? Treedt de wetgever niet te direct in de persoonlijke levenssfeer?

„Het zijn gigantisch moeilijke vragen”, zegt Gerda Dijkman, sinds mei in de Tweede Kamer voor de PvdA en daarvoor jarenlang verbonden aan de Haagse kinderporno. „Ik ben het vanuit mijn politie-achtergrond van harte eens met de

strafverzwaring. Er is een duidelijke relatie tussen ontucht en kinderporno. Bij ontuchtzaken kom je dikwijls met kinderporno in aanraking. In de pedofiele wereld wordt porno uitgewisseld zoals anderen postzegels ruilen. Als je redeneert vanuit het belang van het kind moet je blij zijn met strafverzwaring. In veel korpsen wordt nu weinig aandacht aan kinderporno besteedt omdat je een verdachte al na zes uur moet laten gaan. Wat kan je nou in zes uur doen? Als je iemand in voorlopige hechtenis kan houden, heb je meer kans om te achterhalen hoe de zaak in elkaar zit”.

Gerda Dijkman vindt ook, in tegenstelling tot sommigen in haar fractie, dat het enkele bezit van kinderporno wél strafbaar moet worden. „Het is natuurlijk onzin dat de politie in familie-albums zou gaan snuffelen. Dat doet geen recht aan de professionaliteit van de rechercheurs. Die nemen heus geen vakantiefoto's in beslag”.

Moreel

„Ja”, zegt de PvdA'ster, „iemand die kinderporno in huis heeft, mag van mij opgepakt worden. Niet omdat ik een moreel oordeel wil vellen of omdat ik een zedenmeester ben, maar omdat het kind in kwestie is misbruikt. Bovendien kan je via de bezitter misschien achterhalen wie de maker is, en wie het kind. Alleen: het moet dan wel vast staan dat het porno is. Mijn bezwaar tegen het wetsvoorstel

is dat er van alles en nog wat onder kan vallen. Al hoeft niemand uit angst voor de politie zijn familiefoto's te verbergen, je moet in de wet wel voorkomen dat er misverstanden kunnen ontstaan. Je kan moeilijk zeggen: dat doet de politie niet, dus laat maar”.

Bij kinderporno gaat het om 'grensafbakening', stelt Dijkman. „Een term als seksuele gedragingen, daar kan je zo moeilijk mee uit de voeten. Bij seksuele handelingen zijn meer personen betrokken, dat is een stuk duidelijker. Maar een gedraging? Bovendien heeft de Hoge Raad recent bepaald dat je al van een seksuele gedraging kunt spreken als een afbeelding

zinneprikkend werkt. Dat is een veel te ruime en te subjectieve interpretatie, lijkt me. Iedereen reageert anders. Mensen raken van de raarste dingen opgewonden. Aanscherping van de wetgeving is hard nodig, maar dan moet het delict

wel scherp omschreven worden. Nu is dat niet het geval”. Volgens Dijkman is in veel gevallen volstrekt duidelijk dat een foto of een video als kinderporno kan worden aangemerkt. „Maar in dat grijze tussengebied moet de wetgever helderheid bieden. Of een foto porno is, hangt niet af van wat iemand erbij voelt, of hoe esthetisch het resultaat is, maar van de afhankelijkheidsrelatie tussen het kind en de maker en van de feiten en omstandigheden in dat speciale geval. Maar ik geef toe: dat is een geweldig lastige delictomschrijving”.

Vraagtekens bij nieuwe aanpak van kinderporno

Meerderheid Kamer tegen wijziging kinderpornowet

Van onze verslaggever

DEN HAAG

De fracties van PvdA, VVD en D66 keren zich tegen een wetsvoorstel tot herziening van de kinderpornowet. Volgens de fracties draagt de voorgestelde wetswijziging bij tot grote onduidelijkheid over wat kinderporno is en in hoeverre het in bezit hebben ervan strafbaar is.

De vaste Kamercommissie voor Justitie buigt zich binnenkort over een herziening van artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht, het artikel over kinderporno. Het voorstel tot wijziging is afkomstig van oud-minister van Justitie Hirsch Ballin. Die wilde dat behalve het maken, publiceren en verspreiden, voortaan ook het in voorraad hebben van kinderporno-strafbaar zou worden gesteld. Onder kinderporno wordt verstaan een afbeelding van 'een kind dat bij seksuele gedragingen betrokken is'.

In een arrest van de Hoge Raad in de zaak tegen fotograaf Donald Mader is bovendien vastgelegd dat een afbeelding van kinderen (jonger dan zestien jaar), die door de aanschouwer als zinneprikkend wordt ervaren, tot vervolging moet leiden.

PvdA, VVD en D66 verzetten zich tegen de herziening van de wet zoals Hirsch Ballin voorstaat. D66-woordvoerder B. Dittich is het bovendien 'princiëel oneens' met de rechtspraak door de Hoge Raad op dit punt. Hij vreest dat het arrest in

Dauwfris gezin op nieuwe Sekstant

EEN misrekening wil hoofdredacteur Martin Maarsen de 'cover' van het aprilnummer van de nieuwe Sekstant niet noemen, hooguit 'een brug te ver'. De op het oog zo 'seksueel bevrijde Nederlanders' zijn zich rot geschrokken van de spectaculaire omslag van het introductienummer van Sekstant, het lijfblad van de NVSH. Na 10 jaar afwezigheid lag het blad in april weer in de kiosken. Op de voorpagina was een ontklede dame te zien die temidden van

terecht, de artikelen waren baanbrekend en provocerend. Het eerste nummer stond in het teken van Seks en de Politiek, z vlak voor de verkiezingen in mei geen slecht gekozen onderwerp. Maar ja, dat condoom was b velen toch verkeerd gevallen. Maarssen: "Vandaar dat we nu wat behoudender doen."

En dat is nog mild uitgedrukt want de omslag van het septem bernummer van Sekstant lijkt zo weggeplukt uit de schappen van een EO-boetiek. De voorpagina

laat een dauwfrisse familie zien, bestaande uit een modieuze mama en pappa en twee gezandstraalde kindertjes. Braver is nauwelijks voorstelbaar.

Maar de cover staat in schril contrast met de inhoud die ook nu weer verrassend is. Het thema is dit keer: Seks en Gezin.

Adriaan

Morriën

bij

het spits af en neemt geen blad voor de mond als hij de ontdekking van zijn eigen seksualiteit beschrijft. Adriaan was een laatbloeiër, zo blijkt, die lang dacht dat de schaamlippen van een vrouw horizontaal zaten. Maar het is toch nog allemaal goed gekomen. Verder in Sekstant een boeiende beschrijving van de diverse vormen van het gezinsleven anno 1994, een artikel over transsexualiteit en over honderd jaar seksuele opvoeding.

De makers van Sekstant houden nu de adem in. In november komt er een evaluatie en als alles meezit verschijnt het blad volgende jaar zes keer in de vrije verkoop.

JAAP VAN DEURZEN

Zondagochtendgevoel

Zondagochtend. Gisteren is het laat geworden. U ligt in bed. Een lichte, droge mond. Buiten regent het en u draait zich nog eens om. Dan gaat de bel. Wie kan dat nou zijn, op dit uur? Terwijl u naar de voordeur loopt, gooit u gauw uw kleren op een stoel. Vier politieagenten stappen langs u heen de gang in. De teamleider vraagt u beleefd plaats te nemen op uw eigen bank in de huiskamer. "Wij zijn met een onderzoek bezig naar kinderpornografie", zegt hij. "Hebt u kinderporno in huis?" De hoofdpijn klopt in uw slapen als de discodreun van gisteren. U schudt uw hoofd, verbijsterd. Dan klinkt uit de logeerkamer triomfantelijk: "Hebbs." Een van de agenten komt met de kalender aanzetten die u voor uw verjaardag had gekregen. De maand september wordt opgevuld met een foto van een jongetje, zo'n jaar of twaalf. Hij staat naakt op een zonnig strand, half naar de camera toegedraaid, een schelp in de hand. Iets van verzet, protest, begint zich van u meester te maken. "Dat is geen kinderporno, dat is gewoon... gewoon..." Verder komt u niet. U moet zich aankleden en meekomen. "U wordt verdacht van overtreding van het nieuwe artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht." Als u achter in de politieauto plaatsneemt ziet u nog net de buurvrouw in haar ochtendjas achter het raam. Ze schudt haar hoofd.

Halverwege de jaren tachtig werd artikel 240b ingevoerd. Hij die eer. afbeelding van een seksuele gedraging, waarbij iemand jonger dan zestien jaar is betrokken, in voorraad heeft om te verspreiden of ten toon te stellen, is strafbaar. In een discussie in de Tweede Kamer tussen Louise Groenman (D66) en de toenmalige minister van Justitie Korthals Altes liet de laatste nadrukkelijk weten dat een afbeelding van blote kinderen niet gezien kan worden als een seksuele gedraging. Het in voorraad hebben van zulke afbeeldingen valt dan ook niet onder artikel 240b, aldus de minister. De rechters, die met de vage term 'seksuele gedraging' moesten werken, hebben er in de loop der jaren een heel andere uitleg aan gegeven: onder de afbeelding van een seksuele gedraging moet ook worden begrepen de afbeelding van iemand jonger dan zestien jaar in een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van een seksuele prikkeling wordt beoogd. D66 is ongelukkig met deze uitleg, omdat daardoor bijna alles strafbaar wordt. Mensen kunnen door veel lichaamshoudingen seksueel opgewonden raken. De bedoeling van het invoeren van artikel 240b was kinderen tegen seksueel misbruik te beschermen. Daarom dient niet de vraag of blootfoto's zijn gemaakt met het kenmerkende doel te prikkelen, maar de vraag of een kind heeft moeten meewerken aan

handelingen, seksueel misbruik opleverend, aan de orde te zijn. Wat is kinderporno? De vraag is weer actueel, omdat de ex-minister van Justitie Hirsch Ballin artikel 240b wilde veranderen. De tekst over de seksuele gedraging blijft in zijn wetsvoorstel hetzelfde, de te ruime uitleg van de rechters dus ook. Daarnaast wil zijn voorstel elk 'in voorraad hebben' strafbaar stellen. Dus niet meer het in je bezit hebben van foto's om ze te verspreiden of openlijk ten toon te spreiden, maar het zuiver in privébezit hebben van blootfoto's kan volgens de toelichting van het voorstel strafbaar zijn. D66 is het daar niet mee eens en heeft dat de nieuwe minister van Justitie Sorgdrager in een reactie op het wetsvoorstel laten weten. De behandeling van het wetsvoorstel biedt wel een goede kans om de term 'seksuele gedraging' nader te specificeren, zodat duidelijker tot uitdrukking komt dat alleen het in het bezit hebben van afbeeldingen van kinderen, die seksueel misbruikt worden, strafbaar is, maar dat het thuis hebben van blootfoto's ongemoeid moet worden gelaten. Als het lukt om artikel 240b op een zodanige manier aan te passen, dan kunt u zich op zondagochtend nog eens om draaien. De politie zal u niet uit uw bed bellen; uw kalender blijft aan de muur hangen.

Lange Poten

door Boris O. Dittrich, woordvoerder Justitie Tweede Kamer D66.

Met de Tweede Kamerverkiezingen, de daaropvolgende (in)formatieperiode en de diverse benoemingen en verschuivingen achter de rug start De GAY Krant met ingang van dit nummer wederom de serie Lange Poten. Hierin zullen Tweede Kamerleden van PvdA, CDA, VVD, D66 en GroenLinks beurtelings in de vorm van een column weergeven wat hen op het gebied van de roze politiek bezighoudt. D66-kamerlid mr. Boris O. Dittrich neemt de aftrap.

Weinig lezers voor blad over sex en relaties

Het is een tijdschrift zonder concurrentie, want serieuze bladen over lijf, sex en relaties bestaan niet, daar is

hoofdredacteur Martin Maasen van de nieuwe *Sekstant*, inmiddels wel achter. Voor kioskhouders is 'zo'n blaadje op de schappen overigens wel wennen. Toen de vernieuwde *Sekstant* in het voorjaar met een themanummer over sex ('Seks', houdt de redactie hardnekkig vol) en politiek verscheen, kwam het tussen pornobladen als *Tuk* en *Seventeen* te liggen. Het had niets met de omslag of de inhoud te maken, maar alles met de titel in combinatie met het opgeplakte condom.

Wetsvoorstel kinderpornografie stuit op weerstand

DEN HAAG - De regeringspartijen PvdA, VVD en D66 hebben bezwaren tegen de nieuwe wet die kinderpornografie strenger moet aanpakken.

De toenmalige minister van Justitie, Hirsch Ballin, diende in april een wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer met als doel artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht, het zogenaamde 'kinderporno-artikel', aan te scherpen.

Zo zou de strafmaat moeten worden opgetrokken van drie maanden tot vier jaar en is iemand al strafbaar bij het in bezit hebben van 'afbeeldingen van een seksuele gedraging waarbij iemand beneden de zestien jaar betrokken is'.

PvdA, VVD en D66 vinden dat het wetsvoorstel inbreuk maakt op de privacy. Het geeft justitie de mogelijkheid tot huiszoeking, af luisteren van de telefoon en het in voorlopige hechtenis nemen van een verdachte.

Bovendien zou het tot grote onduidelijkheid kunnen leiden: mogen ouders nog foto's maken van hun zoon of dochter op een naaktstrand of is dit een strafbaar feit?

Het CDA toonde zich bij monde van woordvoerder Soutendijk voorstander van de initiatiefwet, al erkende Soutendijk wel dat de nodige duidelijkheid geschapen dient te worden: "Het doel van het voorstel om kinderpornografie aan te pakken, is goed, maar mensen moeten wel weten waar ze aan toe zijn. Het kan inderdaad niet zo zijn dat elke foto van een kind met zichtbaar het geslachtsdeel een overtreding is."

Zie ook de column Lange Poten van D66-Tweede Kamerlid Boris Dittrich elders in deze krant.

De tweede uitgave, over sex (seks) en het gezin, loopt niet de kans voor een sexblad te worden aangezien. Een weinig opwindend gezinnetje kijkt de lezer fronzend aan. Ook de onderwerpen laten geen ruimte voor misverstanden: schrijver Adriaan Morriën over het beest in de man, en honderd jaar seksuele opvoeding onder de vreemde kop: 'Ooievaars uitgestorven?' Toch heeft tijdschriftendistributeur Beta-press voor de zekerheid aan alle blad-winkels laten weten waar het blad thuishoort: in de rubriek Opinie en Politiek.

Morriën vertelt open en bloot over zijn seksuele ontwikkeling en de manier waarop hij zijn kinderen voorlichtte. 'Onze eigen kinderen hebben wij nooit seksuele voorlichting opgedrongen: We liepen thuis allemaal naakt rond en zij hebben daar nooit de minste moeite mee gehad.'

Aan de hand van een 'woongroepmoeder' en het 'stabiele huwelijk' van Maria en Mieke en hun drie kinderen toont de redactie kortweg aan dat de tijd van de traditionele keuzes voorbij is. Samen met de mooie, maar overbekende gezinsfoto's van fotograaf Kors van Bennekom zijn het de aardigste verhalen in het blad.

Een creatieve opmaker kan nog veel verbeteren aan het grijze blad. Gelukkig zijn er advertenties die wat leven in de brouwerij brengen. Tussen twee omroepen die dringend op zoek zijn naar seksueel onvermo-

foto: Donald H. Mader

de nieuwe Sekstant

NVSH Lijfblad voor seks & relaties

Speciaal aanbod

Speciaal voor Groene-lezers een uniek aanbod: bestel de nummers 1 (Seks & Politiek) en 2 (Gezin & Seksualiteit) te zamen voor slechts f12,50 (incl. porto): Gironummer 2130178, Ln.v. NVSH-Sekstant, Den Haag; o.v.v. 'Groene-aanbod'.

Wordt dit binnenkort verboden?

Als de hedendaagse zedenmeesters hun zin krijgen, dan wordt de persoonlijke vrijheid en de vrijheid van meningsuiting verder ingeperkt...

De NVSH vecht tegen dergelijke tendensen. Al meer dan 100 jaar. Met succes, zoals o.a. de liberalisering van de abortuspraktijk en de 'vrijgave' van anti-conceptiva hebben bewezen. De NVSH is een ontmoetingsplek voor vrijdenkers en vrijdoeners, waar discussie over wat wel en niet 'moet kunnen' niet uit de weg wordt gegaan.

De nieuwe *Sekstant*, het vernieuwde lijfblad van de NVSH voor seks en relaties, levert getuigenissen, opinies en verstrooiing. Het tweede nummer van de nieuwe *Sekstant* is vanaf nu verkrijgbaar in de betere boekhandel en kiosk.

In 'Seks & Politiek' onder meer interviews met Jeltje van Nieuwenhoven, Ina Brouwer, Len Rempt, Gerrit Jan Wolffensperger en Marian Soutendijk over het persoonlijke in de politiek en de invloed van de politiek op het per-

soonlijke. Unieke foto's van Gon Buurman en columns over prostitutie, de Wet gelijke behandeling en 'vreemd gaan in de raad'.

In 'Gezin & Seksualiteit' artikelen over alternatieve gezinsvormen, seksuele voorlichting en het eerste deel van de serie 'Tussen droom en daad', dit maal over transseksualiteit. Bekende Nederlanders over hun seksuele opvoeding; fraaie foto's van Kors van Bennekom en zeer persoonlijke columns.

genden en lieden die 'er wel pap van lusten' staat de G-punt stimulator en Lektuurhal Candy in Klazienaveen.

Met de uitgave van de nieuwe *Sekstant* wil de NVSH weten of er plaats is voor een publiekstijdschrift dat vier of zes keer per jaar moet verschijnen. Die markt is er vast, maar 'erg' groot is de groep vermoedelijk niet. Van het sex (seks) en politiek-nummer werden circa acht-duizend stuks verkocht.

Sextember

NRC ?

Er is iets met de naam Joop. Als je Joop heet ben je seksueel in de war en loopt het slecht met je af. Denk aan de sexploitant Zwarte Joop en de Dordte naar Joop Wilhelmus.

De eerste was eigenaar van de dramatisch afgebrande Casa Rosso en de ander was ooit 'hoofdredacteur' van het blaadje Chick, begon aan zijn dochters te wriemelen en verzoop uiteindelijk stomdronken in een brak watertje in zijn geboortestad.

Sinds afgelopen maand zijn er twee Jopies bij: Joop Daalmeijer en Joop van der Reijden, respectievelijk directeur en voorzitter van Veronica. Zij riepen afgelopen maand ondeugend uit tot *Sextember* en stopten wat extra seks in hun programma's. Nog meer, denkt u nu.

Ik wist eerlijk gezegd ook niet dat er nog wat bij kon.

De hele maand was zeer om te lachen. De twee geile Jopies hadden overal aan gedacht. Allereerst hadden ze een praatprogramma op hurkniveau georganiseerd. Dit draaide steeds om een verzonden probleem. Er kwam een echtpaar waarvan hij te veel porno keek of een te kleine jan had of te vaak wilde en dat werd dan behandeld door een aantal mongolen dat voor publiek doorging en de onvermijdelijke Goedele. Als er in Nederland op de televisie over neuken wordt gepraat dan babbelt Goedele een rondje mee.

„Het gaat niet alleen om de lengte, maar ook om de breedte”, stelt zij een man met een snikkeltje van twee centimeter gerust en daar niemand met een snikkeltje van twee centimeter op de televisie wil, werd deze ziel weer hartverscheurend slecht gespeeld door een acteur van de operettevereniging Lang Zullen We Zingen uit Waddinxveen. Daarna kwam er steeds een softe kreunfilm en dan het programma *Crazy Holland*. Dit was een zogenaamd journalistiek programma, maar het ging natuurlijk gewoon om de plaatjes. Ranzige leesportefeuilleblaadjes als Nieuwe Revu behandelen ook wel eens seks en doen dan of het over een echt probleem gaat, maar dan gaat het gewoon om de geile foto's. Zo ook dit programma.

Dus we zagen heren hun arm tot aan de elleboog achterin andere heren stoppen, het telefoneren van 06-dames, een zogenaamd spontane jongensorgie, een dame die zich door een hond liet nemen en de exploitant van dit computerlijntje

vertelde dat de hond dit vrijwillig deed.

Bij deze computersekslijn kon je alles bestellen op het niveau 'Vrouw pijpt giraffe' en 'Man beft nijlpaard'. Alleen seks met kinderen ging de pooier te ver. Het viel me mee dat de twee vieze Jopies niet even wat beelden lieten zien die de exploitant te ver vond gaan. Dat was journalistiek best verantwoord geweest.

De hele maand sextember heeft Nederland kunnen genieten van een gezonde portie Daalmeijer-

YOUP VAN 'T HEK

seks en ondertussen vond men het raar dat de moslimmeisjes hun hoofddoekjes nog maar eens wat strakker vastknoopten. Hoe zullen de Daalmeijertjes en dirty old man Van der Reijden zelf gekeken hebben? Toevallig ken ik de burens van Joop en Maartje Daalmeijer. Die hadden de smulmaand van hun leven. De oude Joop kwam elke sextemberavond bij de jonge Joop kockeloeren en was dan gehuld in een latex Zorropak met voorgebonden gouden dildo, die je weer krijgt als je abonnee van de *Viva* wordt.

Mevrouw Daalmeijer, een hele beroemde televisiepresentatrice, stond gemaskerd klaar met de zweep en joeg de oude Joop op handen en voeten naar binnen. Daar zat haar eigen Jopie in jarretels en netkousen het nieuwe bankstel te bevleken. Hij liep wel wat onhandig te zwikken op zijn pumps. De hond had een gouden slijpje aan, de kanarie een tanga en de cavia alleen een bovenstukje. De programma's waren voor het voorspel en daarna hoorden de burens hoe ze elkaar de rest van de nacht uitwoonden. Kraaiend van genot had de jonge Joop zich aan de vlaggestok gespiesd, briesend van geluk zat Maartje op de rug van de oude Joop en de papegaai schreeuwde onophoudelijk: „One more time!” Sinds de burens mij dit verhaal verteld hebben kan ik niet meer zonder lachen naar Nova kijken en zij hoopten zelf dat het bij een maand overlast zou blijven. Vanochtend hoorden ze Joop echter al tegen Maartje roepen: 'Liefste, wakker worden, het is fucktober'.

Het is 'seksember' bij Veronica

achterneef van Van der Reijden. Later op de avond kregen we nog een heuse seksdocumentaire te zien: *Crazy Holland*. Een reportage team was enkele homocenters afgegaan en kon ons likkebaardend het stereotiep beeld voorhouden van de bandeloze homoseksueel, die dagelijks bij voortker onder het oog van de Veronica-camera's zijn arm tot aan zijn elleboog in de anus van een andere bandeloze homoseksueel steekt. Het ontrak er nog maar aan dat de vette voice over af en toe brulde: „Vieze flikkers!” Niet dat het commentaar van deze voice over veel subtieler was. „De man die de *fast fuck* ondergaat, wil dat we zijn stem vervormen, zodat zijn moeder hem niet ontdekt”, zei de stem grijnzend, want hij had al tijd wel geweten dat homo's stiekemers zijn.

Op zeker moment verschenen enkele mannen in Schotse rokjes in beeld. „Wie heeft het mooiste ruitje, en wat zit eronder?” joelde de Stem van Veronica. Even later kregen we het helass te zien, waarna de Stem het over heel Nederland uitschalde: „De winnaar toont zijn sigaar uit etgen doos!” Ik weet het, we zijn op de wereld om geld te verdienen en een beetje plezier te hebben, maar waarom zouden ze bij Veronica toch zo beleefd zijn als iemand ze cowboys noemt? Dat waren tenslotte hardvertende koeienherders.

„Als we het woordje seks erin kunnen verwerken, Joop.” Op diezelfde bijeenkomst moet ook de slogan voor het nieuwe seizoen zijn bedacht: *Keihard de lekkerste*. Je zou niets liever willen dan de brainstormsessies meemaken waar- op zulke vondsten worden gedaan. De beide Jopen die hun platendraaiers kraaiend opstuwten naar het hoogste niveau van verbale luciditeit, en de stilte waarin de ultieme vondst als een bom explodeert: *Sextember*. Het is toch niet zo vreemd dat zo veel genialiteit het benauwd krijgt in het publieke bestel? Erkennen voor de geboden culturele verheffing? Niets daarvan. „We zijn het spuugzat om altijd maar uitgemaakt te worden voor de kinderachtige cowboys van Hilversum”, zei Van der Reijden laatste.

Als je op hun programmering af- houdt, Joop?”

grappig de afzonderlijke werken ook zijn, zappend door de tijd zijn voor de toeschouwer alleen de grote - bekende - thema's te ontwaren. Tot verrassende inzichten nodigt *Lust voor het oog* niet uit. De constatering dat de verbeelding van seksualiteit harder en extremer is geworden, is immers te voor de hand liggend om echt opwindend te zijn. Net zoals het geen betoog behoeft dat (porno)beelden uit de media steeds veelvuldiger worden gebruikt door beeldende kunstenaars.

Het interessantst aan *Lust voor het oog* is eigenlijk wat er niet te zien is. Want waar blijft de vrouwelijke kunstenaars die het mannenlichaam op erotische wijze verbeeldt? Of je nu kijkt naar de video *Split seconds of Magnificence* van Lydia Schouten, waarin zij ronddoelt in de eenzame spelonken van haar seksuele fantasieën, of naar de door Marlo Brockmans gemaakte foto *The wheel (or the female Christ)* van een vrouwelijke Christusfiguur op een wiel: de meeste vrouwelijke kunstenaars stellen vooral hun eigen lichaam ter discussie.

Het beeld van de naakte man mag in de massamedia dan wel als heel normaal worden beschouwd, in de kunst is dat volgens Polak en Göbel nog lang niet het geval. In tegenstelling tot hun homoseksuele collega's, is het voor vrouwelijke kunstenaars ongebruikelijk de man als lustobject te zien en te waarderen. Nu zitten we niet op een bronzen Chippendale te wachten, maar als de vrouw al eeuwenlang een onuitputtelijke inspiratiebron blijkt, wat mankeert er voor vrouwen dan in hemelsnaam aan de erotische verschijning van de man?

NRC 8-9

||

VK 16-9

Lust voor het oog, een keuze uit de verbeelding van dertig jaar seksualiteit, 1/m 23 oktober in Stichting Amazone Amsterdam, open: di-vr 10-17 uur, za-zo 13-17 uur.

STICHTING AMAZONE

De verbeelding van seksualiteit

De flower power *wombtomb* van Ferdi (uit 1968) is een reusachtige, pluche vagina in de vorm van een graftombe, uitgevoerd in harig nepbont, verfraaid met knalrose schaamlippen en een felgroene clitoris. Het is het eerste beeld dat je tegenkomt op de tentoonstelling *Lust voor het oog - Een keuze uit 30 jaar verbeelding van seksualiteit* in de Amsterdamse Stichting

Amazone. En het is ook het vrolijkste werk.

Het overzicht telt 24 erotische highlights van bekende nationale en internationale kunstenaars als Aat Veldhoen, Maria Abramovic & Ulay, Marlo Brockmans, Hans van Manen, Marlene Dumas en Cindy Sherman. Vanwege de beperkte expositieruimte moesten de samenstellers Leonie Polak en Esther Göbel volstaan met een hink-stapsprong door de kunstgeschiedenis.

In *Lust voor het oog* prijkt het uit 1962 daterende rose-gouden koffer-tje van Tetsumi Kudo met 'Instant sperm' (een verzameling verharde condooms met inhoud voor de impotente man) naast een twintig jaar oudere *still* uit de video *Romeo is bleeding* van Lydia Schouten. Een mannelijke stripfiguur kijkt daarop moedeloos neer op een half uitgekledde vrouw.

Hoe interessant, choquerend of

Marlo Brockmans: 'The Wheel', 1993.

Scène penis aan piano gaat Veronica te ver

Vanavond zendt Veronica Theo van Gogh's speelfilm *Loos* uit. De omroep is innig met het Nederlands Film Festival in Utrecht, want Veronica, althans het Veronica-blad, is de nieuwe hoofdsponsor van wat vorig jaar nog de Nederlandse Filmdagen heette. Een film van Van Gogh tijdens het festival uitzenden lijkt een alerte keuze. Van Gogh's nieuwe film *06* doet het op dit moment bijzonder goed in de bioscoop en moet zeker niet kansloos worden geacht voor een van de Gouden Kalveren, de filmprijzen die volgende week vrijdag op het Nederlands Filmfestival worden uitgereikt. Van Gogh interviewde de jubilaris Rutger Hauer vorige week voor de NOS. Zijn uur-lange tv-film *Eva* - een *single play* heet dat - die hij voor de VARA heeft gemaakt, is een van de inzendingen in de categorie TV-drama.

Loos wordt overigens met twee coupures uitgezonden. Bij Veronica vond men de scène waarin een penis aan een piano wordt gespijkerd, en de tv-beelden van een bloedspuwen-de veroordeelde in de elektrische stoel te ver gaan. De enkele tientallen seconden film werden met toestemming van Van Gogh verwijderd.

Het was voor Van Gogh niettemin aanleiding meteen zijn vrienden bij de pers opmerkzaam te maken op deze ingreep, zodat het toch nog een *petite affaire* kon worden. De geschiedenis van *Loos* bij Veronica begon al ongelukkig toen de omroep de film in de pre-productiefase afwees nadat Van Gogh de destijds nog actieve Rob Out in een column had uitgemaakt voor pooier, coke-verslaafde en meer fraais.

Allemaal heel opwindend, alleen heeft de vertoning van *Loos* 'niks met het filmfestival te maken', volgens de persman van Veronica. De film is geprogrammeerd in het kader van 'september'. Donderdag, terwijl het filmfestival in Utrecht lekker op gang begon te komen, zond de VARA *Flodder in Amerika* uit, een bioscoopsucces uit 1992 en eindelijk op de buis. Mooi op elkaar afgestemd. 'Oh, maar dat is toeval', zegt de woordvoerder van de omroep. 'Komt wel mooi uit, hé?'

De andere omroepen hebben niet van die bofjes. Alleen de NOS heeft in de programmering rekening gehouden met het festival. Vanavond laat is bij de NOS de documentaire *Voetnoten Lij een oeuvre* van Hans Keller te zien. Dus niet van Cees van Ede, die voorheen reuze actief werd voor de NOS als de Filmdagen eraan kwamen. De veertig minuten durende film is gemaakt ter gelegenheid van het retrospectief van Herman van der Horst, dat dit jaar een van de attracties van het filmfestival moet worden.

De verslaggevers van de diverse omroepen zijn op het festival ijviger dan de programmeurs waren. 2 *Vandaag* zal elke dag een itempje maken in Utrecht, hetgeen opmerkelijk is en te maken heeft met de vriendschap van Veronica en het filmfestival. Nova besteedt aandacht aan *Het verdriet van België*, de tv-serie die de Zwitserse cineast Claude Goretta voor de NOS maakte naar Hugo Claus' roman. De eerste aflevering daarvan wordt volgende week vrijdag uitgezonden. De olijke nieuwkomer Jacques Goderie had gisteravond een echt Gouden Kalf in zijn programma *Filmspot* ter opluistering van het item over de Nederlandse film. Hanneke Groenteman praat zondagmiddag met Herman Brood naar aanleiding van de documentaire over deze popheld. *Veronica Film & Video* laat het aan de collega's van 2 *Vandaag* over. Filmnet, vorig jaar nog met live-uitzendingen nauw betrokken bij de Filmdagen, mijd Utrecht dit jaar. Een uitgebreid verslag van de uitreiking van de Kalveren zal alleen te zien zijn op TV Plus en op lokale stations in Amsterdam en Groningen.

Illustratie: Davids & Morsen

Videotheek is moe van louter seks en schieten

NRC 2-9-94

Volgens mediasocioloog P. Hofstede zijn deze wanhopige pogingen bij voorbaat zinloos: „Ze hebben geprofiteerd van de overgangsfase van lees- naar beeldcultuur. Nu worden ze ingehaald door de nieuwe media. Over een paar jaar zijn er geen videotheken meer.”

Er zijn nog steeds videotheken die zich daarover geen zorgen maken. De Haagse videotheek Porky, genoemd naar de film *Porky's Pikante Pretpark*, is duidelijk niet bezig met 'imagoverandering'. Deze videotheek richt zich op jong publiek dat naar de videotheek komt voor seks- en geweldfilms. Want dat publiek bestaat nog steeds. Er moet alleen wat harder aan worden getrokken.

Maar de meeste videoverhuurders doen er alles aan om hun seks- en schietimago kwijt te raken. Ze willen een nieuw publiek aantrekken. Dat moet er zijn, denken ze. In ruim zestig procent van de Nederlandse huishoudens staat een videorecorder en dat percentage stijgt nog steeds. Vooral onder hoger opgeleiden. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) schreef in het rapport Van Woord naar Beeld?, uit 1988, dat deze groep „achterop loopt bij de aanvaarding van innovaties in de audiovisuele media”. Vooral ook omdat zij televisie minder tsaotientijk vinden dan bijvoorbeeld lezen.

Voor deze 'nakomers' nemen veel videotheken voor het eerst ook filmhuis-films in hun collectie op. Het zijn potentiële klanten, zeker omdat ook het aantal werkloze academici stijgt. Die hebben meer tijd en kijken dus meer tv, zo redeneren de verhuurders. Maar ze zijn moeilijk te bereiken. Schaeffer van videotheek Filmfreak adverteert sinds kort in de krant van het Haagse filmhuis. „Ik mag blij zijn wanneer ik deze banden nu kostendekkend kan aanbieden. Eigenlijk doe ik het vooral voor m'n imago.”

Ouderen zijn een volgende doelgroep. In Muziek en Beeld-info werden videoverhuurders deze zomer aangespoord om 'het segment 55+' vooral niet te verge-

Behalve porno-liefhebbers proberen videotheken nu ook hoog opgeleiden, bejaarden en kinderen binnen te krijgen. Want na de kabeltelevisie is de *electronic highway* de nieuwe bedreiging voor de verhuur. Het tweede deel van een tweeluik over de bibliotheek en de videotheek.

Op de toonbank staat een bosje bloemen. Als er even geen klanten zijn in videotheek Kijkplezier in Ede, pakt André van Kamp een doek en gaat de banden afstoffen. Een videotheek moet rust en warmte uitstralen, zegt hij. En de klant moet natuurlijk prettig worden geholpen. „Veel kijkplezier”, wenst Van Kamp als je een band bij hem huurt.

De eerste videotheken, in 1978, waren zaken met dichtgeschilderde ramen. In duistere ruimten zochten vooral mannen naar porno- en actiefilms. De verhuurders draaiden een miljoenenomzet. Begin jaren tachtig telde Nederland meer dan drieduizend videotheken. „Iedereen die een paar vierkante meters over had, opende een zaak”, vertelt Barry Schaeffer, eigenaar van de Filmfreak in Den Haag. Hij was een

van de eersten. Lange tijd verhuurde hij alleen erotische films. Maar sinds een paar jaar heet zijn zaak 'Gezinsvideotheek Filmfreak'. Aan de gevel van zijn videotheek hangen vlaggetjes. Binnen verkoopt hij ijsjes, popcorn en frisdrank. „Er is heel wat veranderd in deze branche”, zegt Schaeffer. „We moeten wel.”

Van de drieduizend videotheken zijn er nog ongeveer achthonderd over. Hun omzet neemt elk jaar verder af. In het brancheblad Muziek en Beeld-info verschijnen sombere artikelen over de 'dreigende wolken boven de videobranche'.

De omslag kwam in het midden van de jaren tachtig. Langzamerhand was heel Nederland aangesloten op de kabel. Door het aanbod van buitenlandse zenders daalde de videoverhuur. In 1985 werd Filmnet opgericht. Een paar jaar later begon het commerciële station Veronica, de voorloper van RTL 4, met uitzendingen. De tv-zendtijd op de Nederlandse netten werd uitgebreid.

Videotheken die de concurrentieslag met de kabeltelevisie hebben overleefd, voelen zich opnieuw bedreigd. De *electronic highway* is een schrikbeeld voor videotheekhouders. *Pay-per-view* en *video-on-demand* maken in de toekomst de gang naar de video-

theek overbodig. De consument kiest vanuit z'n stoel een film uit en geeft dat door per telefoon of computer. Even later verschijnt de film op het tv-scherm.

In de Rotterdamse deelgemeente Hoogvliet wordt sinds begin dit jaar geëxperimenteerd met het pay-per-view-systeem Home Cinema. Het Amerikaanse mediasoftware bedrijf Oracle, met een Nederlandse vestiging in De Meern, is dit voorjaar als eerste begonnen met *video-on-demand* in Groot-Brittannië. „Binnen een paar jaar hebben we het hier ook”, zegt een manager van Oracle. Hij is al een paar keer opgebeld door verontruste videotheek-eigenaren: „Moeten we onze zaak maar wegdoen”, vragen ze dan.

De Nederlandse Videodetailisten Organisatie (NVDO) heeft dit voorjaar een 'commissie Toekomst' opgericht die met fabrikanten gaat overleggen over de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van cd-i en cd-rom. De benauwdheid in de branche zorgt voor nieuwe ideeën. Zo moeten brommerkoeriers vaker videobanden bij de mensen thuis bezorgen, aldus de directeur van een verkooporganisatie in Muziek en Beeld-info (juni 1994): „De consument belt en krijgt een kwartier later de videoband, dan ben je bijna net zo snel als de digitale superhighway”.

Schaeffer heeft na de verbouwing zijn collectie porno-films meteen maar uitgebreid: „Je kunt er nog steeds veel mee verdienen.” Na actiefilms (ongeveer 30 procent) en komedies (bijna 20 procent), zijn erotische films het meest populair (13 procent) onder de leden van videotheken, zo blijkt uit recente cijfers in de Gids Informatiesector 1994. Pornobuurluikers zijn ook vaak *heavy users*, weten de videotheekhouders. Ze komen vijf of zes keer per week en nemen dan twee of drie banden mee naar huis. Bovendien trekken pornofilms de laatste jaren nieuwe - en voor veel verhuurders onverwachte - klanten: vrouwen. „Ik kan er nog steeds niet aan wennen”, zegt Van Kamp van videotheek Kijkplezier uit Ede. „Ik dacht dat vrouwen porno slecht vonden. Nu komen ze er zelf voor.”

PETRA DE KONING

In de 'vergruizende samenleving' kunnen videotheken niet om deze groep heen. Maar het vraagt wel wat: „Het zal een bedreiging zijn voor de jonge trendy videotheken. Mensen ouder dan vijftig jaar voelen zich niet prettig te midden van harde muziek of videobanden met seks en geweld”. De meeste videotheekhouders hebben nog geen idee hoe ze die groep binnen moeten halen. Een enkeling is begonnen met het aanbieden van de serie *Gezond Leven*, met delen als 'rugklachten', 'hartaanval' en 'reuma'.

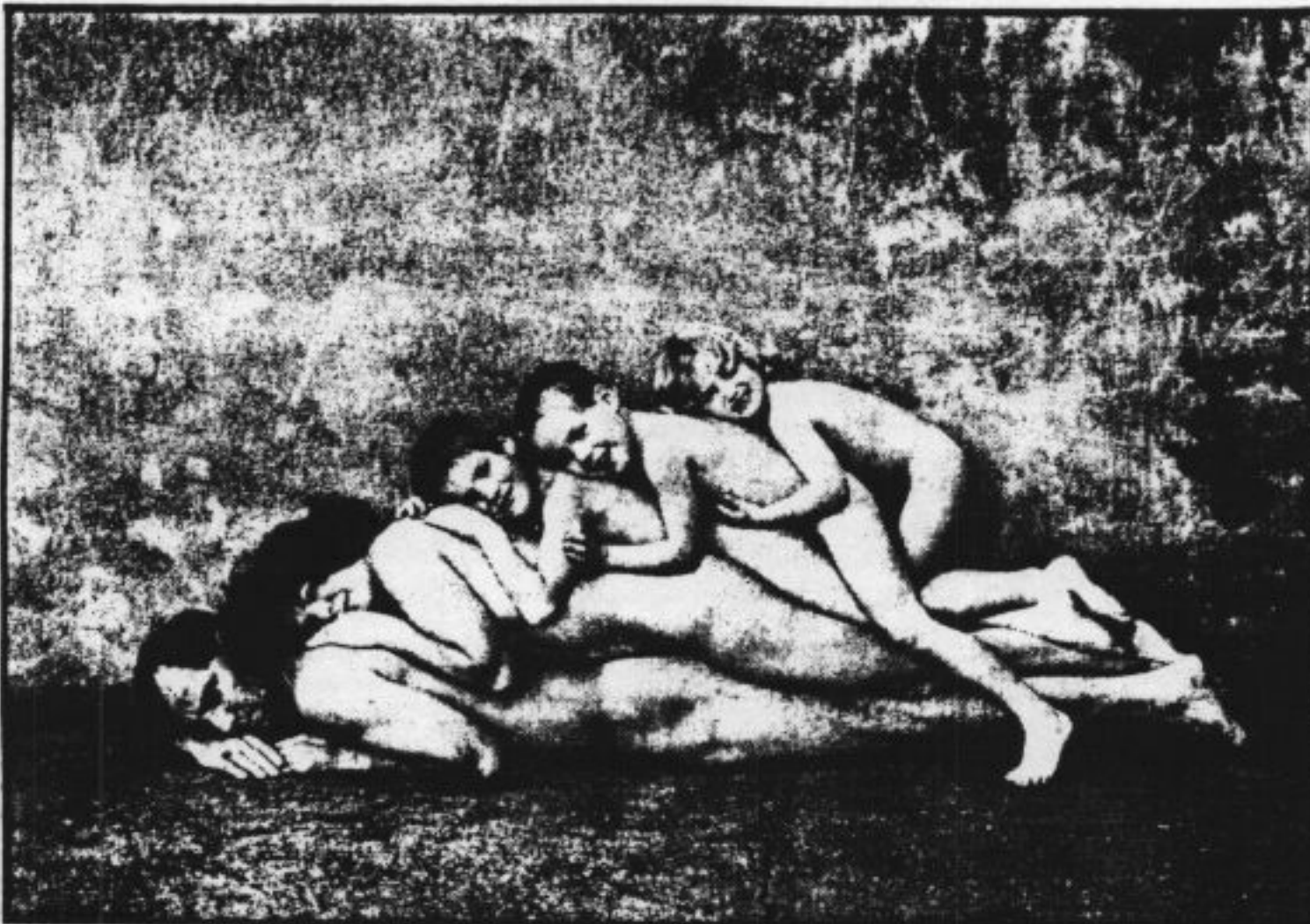
Lust, vooral verbeeld door vrouwen

door PAULINE SINNEMA

AMSTERDAM - Op een foto van Robin Shaw laat een mannelijk geslachtsdeel zijn kopje hangen in twee koesterende handen. Het heeft iets aandoenlijks. Maar veel vrouwen blijken er afwerend op te reageren. "Lelijk." "Kitsch." "Hard." hoorden Leonie Polak en Esther Göbel, samenstellers van de gisteren in de Amsterdamse galerie Amazone geopende tentoonstelling over dertig jaar verbeelding van seksualiteit.

'Lust voor het oog' heet de expositie en het is veelzeggend dat die lust niet alleen de afgelopen eeuwen, maar zelfs de laatste dertig jaar, voornamelijk verbeeld wordt door vrouwenlichamen. Mannen komen er nauwelijks aan te pas. Terwijl we dertig jaar geleden toch al een seksuele revolutie hadden waarbij vrouwen gemaand werden zich toch vooral te bevrijden.

Polak bekijkt het wat cynischer. Vrouwen werden voornamelijk gemaand zich te bevrijden van hun kleren, ten grieve van hun bevrij-

The Family uit 1987

FOTO TON HUYBERS

ders. "En dat deden ze, volgzzaam als ze zijn."

Opmerkelijk is dat ook de vrouwelijke kunstenaars die zich sindsdien met seksualiteit gingen bezighouden meestal zichzelf of licha-

men van andere vrouwen afbeelden. Volgens Polak en Göbel is dat niet zo gek in een cultuur waarin mannen kijken en vrouwen bekeken worden. "Vrouwen zijn zich daarvan bewust en veranderen zich-

zelf in een bezienswaardigheid; een object. Vrouwen bekijken zichzelf als wezens die bekeken worden."

Kunst heet voorop te lopen maar voorlopig komt die kwalificatie eerder toe aan de reclame. Daar is de 'lekkere man' al doorgebroken. Homoseksuele kunstenaars hebben er ook geen moeite mee. Maar heteroseksuele vrouwen blijken nogal wat weerstanden te hebben tegen afbeeldingen van het mannelijk lichaam. Zelfs zomaar in een lijstje hangend aan de muur blijken ze het vaak helemaal niet te zien als lustobject maar minstens als het symbool van macht en in het ergste geval als iets bedreigends dat associaties oproept met seksueel geweld.

Trouwens, heeft lust voor vrouwen iets te maken met bloot? Welnee, sprak Eerste-Kamerlid E. Baarveld, die de expositie opende. Zij raakt eerder opgewonden van een spannende geheel geklede man dan van een blote.

'Lust voor het Oog' is nog tot 24 oktober te zien bij galerie Amazone, Singel 72, Amsterdam.

Naaktfoto's van Oliver door geharrewar omgeven

Fototentoonstelling: Ron Oliver, As far as the eye can see. De Moor, Bethanienstraat 9, Amsterdam. T/m 28/9, di-za 12-18u.

NRC 24-9

Door EDDIE MARSMAN

Naaktfoto's van kinderen maken, is de duivel verzoeken. In zijn geboorteland Engeland is het werk van Ron Oliver omstreden: de politie arresteerde hem verschillende keren en nam zijn foto's in beslag. Een expositie zoals die nu in De Moor in Amsterdam te zien is, zou daar zeker niet zonder slag of stoot plaats kunnen hebben.

De veertig foto's tonen op een uitzondering na frontaal gefotografeerde meisjes, van vier tot veertien jaar, tegen een lege achtergrond. Alle foto's zijn gemaakt in (schriftelijk vastgelegde) opdracht van de ouders.

Afgezien van het ontbreken van kleding vertoont het gebodene grote overeenkomst met de afbeeldingen die in de etalage van menige winkelstraat-fotostudio te

zien zijn. Alleen is de bête glimlach hier vervuld voor een onbestemde blik. In hoeverre die verandering is veroorzaakt door het bewustzijn dat de modellen hebben van de staat waarin ze zijn gefotografeerd, laat zich hooguit raden.

Kinderporno, luidt de hardste en voor de hand liggende beschuldiging aan Oliver's adres. Kunst, zegt de verdediging, in de gebruikelijke poging door goedkeuring uit artistieke hoek de angel uit de juridische kwestie te halen. Oliver zelf zegt de ontwikkelingsfasen van het kind te willen documenteren. Wat daaronder moet worden verstaan, maakt hij in de

expositie niet duidelijk. Waarom die documentatie bovenal in ontklede staat dient te geschieden evenmin.

Oliver en zijn apologeten wijzen er op dat hij zijn modellen ook gekleed fotografeert. In de selectie is daarvan weinig te zien. Het heeft er alle schijn van dat de nadruk op de naakten in de eerste plaats bedoeld is om de kijker die ene vraag te laten beantwoorden: is dit nu kinderporno?

Begin vorig jaar vluchtte Oliver naar Nederland, in de overtuiging dat de wet hem hier gunstiger gezind was. Volgens de Engelse Child Protection Act (1978) is het verboden 'onzedelijke' foto's

te maken of te laten maken van kinderen onder de zestien. Nederland kent artikel 240b in het Wetboek van Strafrecht, dat het verspreiden of tentoonstellen, strafbaar stelt van 'een afbeelding van een seksuele gedraging' waarbij iemand onder de zestien jaar is betrokken. Zowel de Engelse als de Nederlandse wet laten dus ruimte voor interpretatie: wat is 'onzedelijk' en wat is 'een seksuele gedraging'?

Op een van de foto's staat een meisje van een jaar of dertien dat een wit kanten slipje laat zakken. Haar gezicht gaat schuil achter sluike blond haar. Onschuld, ontluikend zelfbewustzijn, de voorzichtige ontdekking van de verleiding, wie zal het zeggen. De pose en de nadruk op borsten en geslacht laten ook voor minder welwillende interpretaties ruimte.

Zelfs als je besluit dat dit geen pornografie is, wil dat nog niet zeggen dat het een plezierig, laat staan een artistiek hoogstaand beeld is. Die mogelijkheid, waar-

bij zowel de aanklagers als de verdediging het bij het verkeerde eind hebben, wordt in het morele en juridische geharrewar meestal over het hoofd gezien.

Spiritueel-seksuele kunst in nonnengalerie leidt tot rel

SAN ANTONIO (AP) - Een schildering van een engel die op een altaar gemeenschap heeft. Beeldhouwwerken van genitaliën. En nog veel, veel meer niets verhullende seksuele kunst.

Ziedaar, de jongste tentoonstelling in de kunstgalerie van de rooms-katholieke Zusters van liefde van het vleesgeworden Woord in de Californische stad San Antonio, Texas. Maandag opende de expositie de deuren en dinsdag werden de deuren weer - tijdelijk - gesloten nadat het bisdom in San Antonio en de nonnen waren overstelpt met boze telefoontjes. De zusters lieten weten te heroverwegen of de seksuele kunst het religieuze doel wel heiligt en zij boden hun verontschuldiging aan voor de ontstane verwarring.

De directrice van de galerie, zuster Alice Holden, blijft echter van mening dat er niets verkeerd is aan de tentoonstelling 'Spiritualiteit, Sensualiteit, Seksualiteit' van de kunstenaar Donell Hill. "Seksualiteit is een groot geschenk van God. Ik ben absoluut tegen pornografie. Maar de werken die wij hier exposeren zijn niet pornografisch. Het zijn integendeel

heilige vertolkingen van de schoonheid van de seksualiteit", meent zuster Hill.

De aartsbisschop van San Antonio, Patrick Flores, ziet dat anders. "Persoonlijk was ik geschokt, beledigd en verdrietig om te zien dat de galerie van deze religieuze zusters geloof en seks met elkaar heeft verbonden", aldus de bisschop, die officieel niets te zeggen heeft over deze congregatie die onder 'pauselijk recht' valt. Zij telt ongeveer 600 leden.

De tentoonstelling omvat tevens een collectie over het lot van aids-patienten. Eén schilderij toont een man die brandend aan een kruis hangt.

De kunstenaar Donell Hill zelf was verbaasd dat de zusters haar werken wel wilden tentoonstellen. "Zij waren echter zo in harmonie met hun hogere ik. Ze weten dat het in orde is, ook al is het gewaagd. Ze hebben moed", aldus Hill. Waarom de tentoonstelling gesloten is, ook al is het maar tijdelijk, begrijpt ze wel: "Ik weet waar dat vandaan komt. Zij hebben hun geloof. Ik oordeel niet."

Nonnen provoceren

Zusters van Liefdadigheid van het Vleesgeworden Woord in de Californische stad San Antonio nemen in heroverweging of seksuele kunst het religieuze doel heiligt. Zij zien zich hiertoe genoodzaakt, nadat een expositie in hun kunstgalerie hun veel boze reacties opleverde.

Op de tentoonstelling, die maandag werd geopend en dinsdag met een weer moest worden gesloten, hing een schilderij van engelen die op een altaar gemeenschap hebben. Ook stonden er beeldhouwwerken van genitaliën. De zusters hebben hun verontschuldiging aangeboden voor de ontstane verwarring, zo meldt het Amerikaanse persbureau Associated Press.

De directrice van de galerie, zuster Alice Holden, blijft echter van mening dat er niets verkeerd is aan de tentoonstelling 'Spiritualiteit, Sensualiteit, Seksualiteit' van kunstenaar Donell Hill. 'Seksualiteit is een groot geschenk van God. Ik ben absoluut tegen pornografie. Maar de werken die wij exposeren zijn niet pornografisch. Het zijn heilige vertolkingen van de schoonheid van de seksualiteit.'

De bisschop van San Antonio, Patrick Flores, ziet dat duidelijk anders. 'Persoonlijk was ik geschokt, beledigd en verdrietig om te zien dat de galerie van de nonnen geloof en sex met elkaar verbindt.'

Kunstenaar Hill zei verbaasd te zijn toen ze hoorde dat de nonnen haar werken wilden tentoonstellen. 'De zusters waren echter zo in harmonie met hun hogere ik. Ze weten dat het in orde is, ook al is het gewaagd. Ze hebben moed.' **BM**

Playboy eist rectificatie van EO over incest

ANP
DEN HAAG

Het blad *Playboy* eist van de EO-actualiteitenrubriek *Tijdsein* rectificatie van de bewering dat er in het blad 'niet alleen grote borsten maar ook kleine kinderen' figureren. In het programma zou zijn gesuggereerd dat het blad daarmee mede verantwoordelijk is voor seksueel geweld zoals incest en verkrachting.

Als de EO voor vandaag 15.00 uur geen rectificatie heeft toegezegd, spannen *Playboy Enterprises* in Chicago en de Spaarnestad, de uitgever van de Nederlandse *Playboy*, een kort geding aan.

In *Tijdsein* van 17 september werd de Amerikaanse Judith Reisman, die onderzoek heeft gedaan naar het verband tussen sexbladen en incest, opgevoerd. Ze beweerde dat ze in bladen als *Playboy*, *Penthouse* en *Hustler* duizenden afbeeldingen van kinderen had aangetroffen en legde het verband met incest en verkrachting.

Playboy sleurt EO toch voor de rechter

Playboy zet het kort geding tegen de Evangelische Omroep (EO) door. Het mannenmaandblad wil dat de actualiteitenrubriek *Tijdsein* het bericht rectificeert dat in *Playboy* 'niet alleen grote borsten, maar ook kleine kinderen' figureren. Het blad zou daardoor mede verantwoordelijk zijn voor seksueel geweld als incest en verkrachting.

Playboy had de EO gisteren tot drie uur 's middags de tijd gegeven die beweging te rectificeren. De omroep vroeg extra uitstel voor nader beraad, maar daar wilde *Playboy* niets van weten. „De zaak is zo duidelijk dat uitstel me niet nodig lijkt”, stelt Jan Heemskerck, hoofdredacteur van de Nederlandse *Playboy*. Er was gisteren nog geen zittingsdatum bekend.

De EO toonde zich aanvankelijk niet van plan in te gaan op de eis van *Playboy* om een rectificatie te plaatsen. In de *Tijdsein*-uitzending van 17 september had een Amerikaanse onderzoekster gesteld dat in het blad regelmatig ook prikkelende afbeeldingen worden afgedrukt van kinderen.

Hoofdredacteur Heemskerck van *Playboy* ontkent dat in alle toonaarden. Volgens hem wordt er altijd scherp op gelet om dergelijke foto's en illustraties niet te plaatsen.

EO's programmadirecteur Andries Knevel zei gistermorgen nog zich niets te kunnen voorstellen van een eis tot rectificatie. „Het enige wat ik concludeer is, dat de boodschapper weer eens wordt gestraft.”

Volgens de programmadirecteur is de uitspraak door een Amerikaanse gedaand en zal het blad zich tot de onderzoekster moeten wenden. „In de VS zijn haar uitspraken overigens allang bekend.”

Knevel meent dat omroepen niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld, voor discutabele uitspraken van mensen die worden geïnterviewd. „Alles wat Janmaat zegt in actualiteitenprogramma's kun je de omroepen toch niet verwijten?”

Playboy eist rectificatie EO

Tijdsein legde verband tussen blootbladen en seksueel geweld

Van onze mediaredactie
AMSTERDAM - *Playboy* spant een kort geding aan tegen de actualiteitenrubriek *Tijdsein* van de EO. Het blad eist van de omroep een rectificatie van de bewering dat er in *Playboy* „niet alleen grote borsten, maar ook kleine kinderen” figureren en dat het blad daarmee mede verantwoordelijk is voor seksueel geweld zoals incest en verkrachting.

In *Tijdsein* van zaterdag 17 september werd de Amerikaanse Judith Reisman opgevoerd die een onderzoek deed naar het verband tussen 'blootbladen' en incest. Zij beweerde in het programma in bladen als *Playboy*, *Penthouse* en *Hustler* duizenden afbeeldingen van kinderen te hebben aangetroffen en legde een verband met incest en verkrachting.

Volgens hoofdredacteur Jan Heemskerck staan er zowel in de Amerikaanse als de Nederlandse *Playboy* nooit afbeeldingen van kinderen. De beweringen van Reisman vallen volgens hem in de categorie leugens en laster „die we niet over onze kant kunnen laten gaan”.

Hij verwijt de EO met name het journalistieke principe van hoor en wederhoor niet toegepast te hebben. „Als er zulke zware beschuldigingen worden geuit, hoor je de tegenpartij aan het woord te laten. Bovendien is de *Playboy* vrij verkrijgbaar en had de redactie van *Tijdsein*, daarin bladerend, zelf tot de conclusie kunnen komen dat die beschuldigingen nergens op slaan”, aldus Heemskerck.

Programmادirecteur Andries Knevel

vel van de EO had de advocaat van *Playboy* uitstel gevraagd tot morgenmiddag om de zaak te bestuderen, maar die tijd werd hem niet gegund. „Het enige wat ik nu wil zeggen is dat je een rapport van 2 000 pagina's niet zomaar naast je neerlegt. Bovendien is het volgens mij niet gebruikelijk om de boodschapper te veroordelen in plaats van degene die de feiten naar buiten brengt. Verder heeft *Tijdsein* de opvattingen van Reisman niet overgenomen. De Nederlandse commentaarstem deed niets anders dan haar betoog samenvatten”, zegt Knevel.

„Ik weet niet of Knevel zich journalist noemt, maar iedere journalist

weet dat je als krant, tijdschrift en actualiteitenrubriek verantwoordelijk bent voor hetgeen je schrijft of uitzendt. Zeker als je geen hoor en wederhoor toepast kun je aangepakt worden. Daar is voldoende jurisprudentie over”, reageert Heemskerck.

Volgens hem heeft navraag in de VS geleerd dat het resultaat van het onderzoek van Reisman destijds door een officiële incest-commissie als volstrekt onwetenschappelijk naar de prullebak is verwezen. *Playboy* wil dat de rectificatie zonder verder commentaar in *Tijdsein* wordt getoond en voorgelezen en ook in het EO-programmablad *Visie* wordt afgedrukt.

V. D. la v. d. is p. B. n. o. t.

Playboy dreigt omroep met kort geding EO gaat niet in op eis tot rectificatie

(Van onze verslaggever
Jan van Stipriaan Luiscius)
HILVERSUM - De EO zegt vanmorgen in een eerste reactie niet van plan te zijn te rectificeren in het actualiteitenprogramma *Tijdsein*, zoals door het blad *Playboy* wordt geëist.

In de uitzending van 17 september werd in het EO-programma een Amerikaanse onderzoekster opgevoerd, die beweerde dat er enig verband bestaat tussen seksueel geweld zoals incest en verkrachting en de uitgaven van bladen als *Playboy* en *Penthouse*.

Vanmorgen was bij de Evangelische Omroep echter nog niets bekend van de eis tot rectificatie, aldus programmادirecteur Andries Knevel. Mocht de EO voor vanmiddag drie uur niet met een reactie komen, dat spant de uitgever van het blad een kort geding aan.

De Amerikaanse onderzoekster stelde in *Tijdsein* dat in *Playboy* „niet alleen grote borsten, maar ook kleine kinderen” figureren. Volgens de Amerikaanse komt het met regelmaat voor dat er

prikkelende afbeeldingen worden afgedrukt van kinderen. Hoofdredacteur Heemskerck van *Playboy* ontkent dat in alle toonaarden. Volgens hem wordt er altijd scherp op gelet om dergelijke foto's en illustraties niet te plaatsen.

Boodschapper

Andries Knevel zegt zich „niets te kunnen voorstellen van een eis tot rectificatie. Het enige wat ik concludeer is, dat de boodschapper weer eens wordt gestraft”. Volgens de programmادirecteur is de uitspraak door een Amerikaanse gedaand en zal het blad zich tot de Amerikaanse moeten wenden.

„In de VS zijn haar uitspraken overigens allang bekend”. Knevel meent dat omroepen niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld, voor discutabele uitspraken van mensen die worden geïnterviewd. „Alles wat Janmaat zegt in actualiteitenprogramma's kun je de omroepen toch niet verwijten?”, aldus verdedigt Knevel zich.

Handelaren in kinderporno' kochten in Brazilië hun vrijheid

Door onze correspondent

Frans Lindenkamp

SÃO PAULO - Twee Utrechters,

die de Braziliaanse politie vorig

jaar mei arresteerde op verdenking

van het maken van kinderporno-

films en later bij gebrek aan bewijs

op vrije voeten stelde, blijken in

werkelijkheid hun vrijheid te heb-

ben gekocht.

Deze informatie is afkomstig van

een vijftigjarige Braziliaanse za-

kenman wiens onthullingen eergis-

teren een wijfvertakt netwerk van

corruptie binnen de politie van São

Paulo aan het licht hebben ge-

bracht. De man hing de vuile was

prenten schoten met in de slop-
penwijken geronselde tieners. De-
ze bekentenis was afkomstig van
een jonge Braziliaan, die de politie
na een inval arresteerde. Hij ver-
telde dat hij in opdracht van de
43-jarige hoofdverdachte en diens
Braziliaanse compagnon jongeren
met acteertalent wierf. In de film-
ruimte stuitte de recherche op en-
kele honderden videotapes met
kinderporno. Deze werden volgens
commissaris Pires - die sinds gis-
teren samen 46 corrupte collega's
op non-actief is gezet - voor dui-
zenden guldens in Europa ver-
kocht.

De uit de school klappende zaken-
man - die talrijke politiechefs be-
schuldigt van verduistering, drugs-
handel, moord, afpersing en het
aannemen van smeergeld - wist
de hoofdverdachte - die destijds
medewerking verleende aan het
Verotique - heeft altijd volgehou-
den dat hij en zijn cameraman
onschuldig waren. Maar volgens
ingewijden is de Utrechenaar nog
steeds actief in Brazilië. Op zijn
frequente reizen naar het Zuid-
amerikaanse land schiet hij in et-
gen beheer - zoals hij het destijds
omschreef - licht erotisch getinte
programma's met volwassen Brazi-

commissaris Pires de verzekering
dat het onderzoek gestaakt zou
worden. Vervolgens liet hij het
tweetal bij gebrek aan bewijs vrij.
De hoofdverdachte - die destijds
medewerking verleende aan het
Verotique - heeft altijd volgehou-
den dat hij en zijn cameraman
onschuldig waren. Maar volgens
ingewijden is de Utrechenaar nog
steeds actief in Brazilië. Op zijn
frequente reizen naar het Zuid-
amerikaanse land schiet hij in et-
gen beheer - zoals hij het destijds
omschreef - licht erotisch getinte
programma's met volwassen Brazi-

liaanse modellen. De berichten vo-
rig jaar mei in de Nederlandse pers
dat hij zich zou hebben ingelaten
met de productie van kinderporno
noemde hij vals en ongegrond.
Na zijn vrijlating verklaarde hij
tegenover deze krant dat de aan-
houding op leugens berustte. De
Braziliaanse arrestant - die tegen-
over de politie zei voor de Neder-
lander te werken en diens naam in
één adem met het kinderpor-
noschandaal noemde - zou uit
angst hebben gehandeld. Achter
de kinderpornokwestie staken vol-
gens de Utrechter machtige Brazi-
liaanse mistaadsyndicaten.

EX-PORNOKONING JOOP WILHELMUS RAAKTE STEEDS MEER GEÏSOLEERD TOT HET DOEK VIEL

door Adri Vermaat

In een haven vol prut stak daar een hand boven water. De schoonmaker die vanaf de oude schuit bezig was de rommel op te ruimen, schrok zich naar en riep zijn collega. Een hand, een lichaam zelfs. Even aarzelden beiden. Snel pakten ze de verstijfde hand en lieten die geschrokken tot onder de waterlijn zakken.

Op de bodem van de langgerekte Voorstraathaven, in hartje Dordrecht, vonden gealarmeerde politiemensen donderdag het lichaam van Joop Wilhelmus. De eerste opwelling was dat de 51-jarige, van zijn troon gevallen pornokoning

in Nederland niet te harden is," zei hij in 1974. „Dat heb ik ondervonden. Als je flink wat verdient, wordt je beschouwd als een kip waar ze van kunnen blijven plukken." Zijn uitgeverij was toen al twee jaar in Liechtenstein gevestigd. Zelf bewoonde hij een royale villa nabij Antwerpen. „Om de belastingen natuurlijk." Hij moet ook op dit gebied een van de eersten zijn geweest.

Maar bepaald niet de laatste. Want zijn zakelijke visie klinkt op de een of andere manier nog altijd verrassend eigentijds. Waar seksuele taboes opnieuw zijn opgetrokken, lijkt het erop dat Wilhelmus zich met de afbraak van de zakelijke moraal op blijvend succes zou kunnen beroemen. Schaamt iemand zich er nog voor wanneer hij zich aan het Nederlandse belastingregime probeert te onttrekken? Voor een bungalow in Brasschaat of een spaarrekening in het buitenland? De vieze mannen van de Antillen en de Kanaaleilanden, van de pensioenen management-bv's hebben veel aan hem te danken.

Geestig, als het inderdaad waar is, dat een culturele revolutie in Nederland vooral een financiële verandering tot gevolg heeft gehad. Zelf had hij de grap natuurlijk niet begrepen.

NRC 22-9 Joop Wilhelmus en Lolita

In zijn column 'Requiem voor een vieze man' schrijft H.M. van den Brink onder meer dat Joop Wilhelmus in zijn blaadjes intellectueel getinte verhandelingen afdrookte. „Hij schreef ze zelf, of liet deskundigen zoals... PvdA-senator Brongersma aan het woord." Deze bewering wekt een volkomen onjuiste indruk. Als verdediger van een cliënt in een strafzaak voor de Hoge Raad, 18 mei 1976, beriep ik mij op het standpunt, ooit in een andere strafzaak voorgedragen door de Amsterdamse officier van justitie mr. J.J. Abspoel: een seksuele handeling, uiting van liefde, genegenheid, tederheid, en als zodanig door de betrokken persoon ervaren, kan nooit 'ontucht' worden genoemd. Omgewerkt tot een artikel verscheen mijn pleidooi in het vak-

slachtoffer moest zijn van een misdrijf. Want Wilhelmus kende al jaren voormalige vrienden, die nu zijn vijanden waren. Lag het dan niet voor de hand dat één deze schimmige lieden hem dat beslissende duwtje naar de dood had gegeven?

De hand die boven het water uitstak moet de ultieme roep van een man in levensgevaar zijn geweest. Maar na de drukke koopavond was het stil geworden in de Dordtse binnenstad en zo was het verklaarbaar dat rond middernacht de doodsnood van Wilhelmus geen sterveling was opgevallen. Hij verdrinkte, koud nadat hij twaalf uur tevoren de gevangenis, waar hij wegens verkrachting van zijn dochters enkele jaren had doorgebracht, achter zich had gelaten. Zelfdoding was geheel en al uitgesloten, zei de politie meteen. Als Wilhelmus daarvoor al had willen kiezen: dan geen wuivende hand van hem boven de vieze troep in het havenwater maar een afscheid in stijl.

Hij moet donderdag dronken zijn geweest, is nu de aannemelijkste verklaring voor zijn dood. Volgens de politie heeft zich inmiddels één getuige gemeld, die zeker weet dat hij de opvallende verschijning van de pornokoning 'in kennelijke staat' in de omgeving van de Voorstraathaven heeft zien zwalken. Daarnaast

Ook salonfähige vieze man is een vieze man

NRC 20-9
Henk van der Stoel

Bij de dood van Joop Wilhelmus gewaagden alle berichten in de pers van een bijkans legendarische figuur, provo, voorvechter van een vrije seksuele moraal dan wel porno-pionier, miljonair en gastdocent aan de Utrechtse universiteit. Zeker, zijn rol als incestpleger kwam eveneens aan de orde, maar de teneur van de dagbladstukjes was er toch vooral een van een wat tragische rebel wiens ideeën goed door het kerend tij was ingehaald. H.M. van den Brink kent Wilhelmus zelfs het odium toe van de man die een trend zette door met zijn besmette munten de wijk te nemen naar het buitenland (NRC Handelsblad, 13 september).

Maar, zoals Mitterrand onlangs nog eens benadrukte, de omgeving waarin een mens leeft, heeft zo zijn invloed. Zich progressief wanende links- en rechtsliberale cercles nodigden Wilhelmus uit om hem zijn act te laten opvoeren. Joop moet zich een Hollandse De Sade zijn gaan voelen. Zijn

blad *Delikt en Delinkwent* (januari 1978) en later (januari 1980) in Engelse vertaling in *The British Journal of Criminology*. In 1981 vestigde iemand mijn aandacht op het feit dat de Engelse versie van het artikel van A tot Z was overgenomen in nummer 47 van *Lolita*. Ik heb meteen schriftelijk bij de *Lolita*-redactie geïntereerd

staat vast dat Joop om half elf 's avonds een kroeg in de buurt had bezocht. Drie kwartier later was hij er weggegaan, even later moet hij - wellicht vanaf één de kleine idyllische bruggen - in het water zijn getuimeld.

Absolute zekerheid over Wilhelmus' vermeende dronkenschap wordt pas over een week verwacht. Het gerechtelijk laboratorium zal dan hebben kunnen vaststellen of en zo ja hoeveel borrels Wilhelmus die bewuste avond achterover heeft geslagen. „Voor ons staat één vraag open: 'Hoe is hij in het water terecht kunnen komen?', zegt de politie-woordvoerder van Dordt. „Maar van een misdrijf gaan we niet meer uit, de zaak wordt naar het zich nu laat aanzien door twee agenten administratief afgehandeld."

De wijze waarop de pornokoning van weleer afscheid van het aardse heeft genomen, past hoe dan ook in het beeld dat hij de afgelopen jaren opriep. Hij was een man geworden die, na het bekend raken van de verkrachting van zijn kinderen, ook in het pornocircuit niet meer meetelde. Sterker nog, in dit toch van oorsprong dubieuze milieu werd hij uitgekotst voor deze daden, niet in het minst omdat hij de 'markt' daarmee flinke schade had berokkend. Hoe anders was dat begin jaren zeventig toen Wilhelmus van diezelfde markt een ongekend financieel succes maakte. Hij predikte alom 'vrije seks' en werd nationaal bekend en berucht met de verspreiding van het pornoblad *Chick* en nog wat later *Lolita*. Vooral *Chick* sloeg aan; trots meldde 'uitgever' Wilhelmus in 1971 dat de oplage van het blad tot liefst 140.000 exemplaren was gestegen. Tegelijkertijd baarde de aldoor grijnzende man met zijn lange haren en aparte bril opzien door in een werfkelder aan de Oudegracht in Utrecht een 'prikkel-sociëteit' te beginnen. „De mensen beginnen eindelijk idee

te krijgen in wat ik voortdurend propageer", riep hij monter uit bij de feestelijke opening. „Dat is de ont-koppeling van het huwelijk van de monogamiteit." Dat monogame huwelijk leidde volgens Wilhelmus alleen maar tot frustraties. „Ik geloof er helemaal niet in dat een kerel die voor zijn huwelijk met een heleboel vrouwen naar bed is geweest, na dat woordje 'ja' op het stadhuis plotseling z'n polygame inslag is kwijtgeraakt." Gevraagd naar het bewijs voor die stelling legde hij op geheel eigen wijze uit: „Zet 'n vent die vijf jaar getrouwd is in een stoel. Als zijn vrouw dan naakt voorbij loopt, doet hem dat niks. Hij zegt hoogstens dat ze een ochtendjas moet aantrekken. Maar zet daar nou eens een buurvrouw met een minirokje dat wat laat zien tegenover hem in een stoel. Dan gaat-ie steigeren."

De prikkel-sociëteit in Utrecht moest de eerste worden van een landelijke keten, vond Wilhelmus. Alleen echtparen waren er welkom en konden, als ze dat wilden, aan partnerruil doen. Maar de omzet van de sociëteit viel tegen: kennelijk bleven de afnemers van *Chick* liever in het eigen, verborgen wereldje dan dat zij in een bizar ingerichte kelder uit de kleren gingen. De naam van Wilhelmus als pornokoning was desalniettemin voor goed gevestigd. Op uitnodiging van de universiteit van Utrecht mocht hij zelfs een voordracht houden over het seksbladwezen in Nederland. De studenten sociale seksuologie kregen bij die gelegenheid ook enkele van zijn pornofilms voorgeschied, hetgeen tot Kamervragen leidde. Geschrokken reageerde het universiteitsbestuur met de mededeling dat de pornokoning geen leerstoel had, zoals hij zelf beweerde.

Joop Wilhelmus was toen al lang doorgeslagen, werd prooi van zijn eigen succes. Hij verdiende weliswaar miljoenen met zijn handel, maar walgde van het idee dat er ook nog zoiets als de belastingdienst bestond. Toen zijn schuld bij de fiscus tot om en nabij de één miljoen gulden was opgelopen, werd hij op verzoek van de belastingontvanger zelfs enige tijd gegijzeld. Kort daarvoor was de Rotterdammer Wilhelmus door de politie van het Limburgse Stein aangehouden wegens

een pornozaak in Arnhem, waarbij foto's waren gemaakt van een twaalf jaar oude tweeling. Nederlandse sprak er schande van en het 'circuit' distantieerde zich van de man, die er net dat tikkeltje te veel voor uitkwam dat 'familieseks' - waarmee hij in werkelijkheid kinderseks bedoelde - een taboe was dat eindelijk maar eens moest worden doorbroken.

Zo ho' de miljonair met zijn wilde, inmiddels door nog maar weinigen aanvaarde ideeën vanaf begin jaren '80 van het ene naar het andere schanokaal. Hij raakte meer en meer geïsoleerd totdat drie jaar geleden zijn naam werd genoemd in een affaire rond het naaktblad *Helios*. Op een naturistencamping in Hongarije bleken foto's te zijn gemaakt van drie kinderen die tot afschuw van hun ouders vervolgens in dit blad werden afgebeeld. Maar Wilhelmus, die volgens de ouders de grote kracht was achter *Helios*, ontsprong de dans. De rechter oordeelde dat niet was komen vast te staan dat de pornokoning inderdaad banden met het blad had.

Even later viel toch het doek voor hem. Mede aan de hand van de belastende verklaringen die zijn ex-vrouw Wilja en zijn dochters tegen hem aflegden, werd hij wegens incest en verkrachting veroordeeld tot vier jaar cel. Vanwege 'goed gedrag' mocht hij die donderdag verlaten. Enkele uren later was Wilhelmus - die ooit als seksgoeroe werd aangeduid maar volgens anderen niet meer dan een slimme, commerciële pornobaas was - dood. Verdronken in een haventje van hoog-

uit anderhalve meter diepte, zonder erotisch tintje en enkele dagen na dien 'administratief afgehandeld'.

tegen deze schending van mijn auteursrecht, zonder mijn toestemming of voorkennis gepleegd. Mijn brief bleef onbeantwoord. Tot medewerking aan deze bladen was ik wegens principiële bezwaren in geen enkele vorm bereid. Daarom treft het mij pijnlijk dat het artikel van de heer Van den Brink een andere indruk wekt. DR. E. BRONGERSMA, Overveen

'Pornokoning' waarschijnlijk vermoord

ROTTERDAM - Er zijn aanwijzingen dat de vroegere pornokoning Joop Wilhelmus ruim anderhalve week geleden door een misdrijf om het leven is gekomen. Volgens een bevriende gedetineerde in het huis van bewaring in Scheveningen had Wilhelmus grote problemen met 'zakelijke relaties' die hun positie binnen de pornowereld en -uitgeverij niet wilden afstaan en er belang bij hadden dat de Dordtenaar verdween.

De 51-jarige Wilhelmus heeft volgens zijn medegevangene op de dag van zijn dood enkele tienduizenden gulden in Amsterdam opgehaald, met de bedoeling enkele dagen later naar het buitenland te vertrekken. Vrijdag 9 september werd het stoffelijk overschot in de Voorstraathaven in Dordrecht ontdekt.

Wilhelmus was een etmaal daarvoor vrijgekomen uit de

Scheveningse gevangenis waar hij 2,5 jaar heeft gezeten voor seksueel misbruik van zijn kinderen. Met bladen als Chick en Lolita had hij de afgelopen decennia miljoenen-gulden verdiend.

Tijdens zijn gevangenschap liepen Wilhelmus' zaken door, vervolgt de gedetineerde die uit angst voor repressailles niet genoemd wil worden. Kort voor zijn vrijlating vertrouwde Wilhelmus zijn medegevangene toe zich voor te bereiden op een harde strijd met compagnons en relaties.

"Joop zat zich helemaal op te laden. Het was tot hem doorgedrongen dat zijn zaakjes de mist in gingen. Hij had waarnemers die wisten te melden dat de verdeling van het geld niet goed liep. Hierbij ging het om een miljoenenbusiness en er zat veel geld van Wilhelmus

bij. Geld dat op rekeningen van anderen is geparkeerd en niet makkelijk te traceren is."

"Ik heb hem nog gewaar-schuwde voor de risico's, maar die wilde hij niet onderkennen. Hoe gevaarlijk dit circuit is, blijkt wel uit het feit dat Joop zeer professioneel is omgelegd. De kans dat Joop in een sloot is gevallen, is net zo groot als de mogelijkheid dat hij door een meteoriet is geraakt."

De officiële lezing luidt dat Wilhelmus door verdrinking om het leven is gekomen. De politie zegt niet aan te nemen dat hij is vermoord, omdat het lijkt geen sporen van geweld vertoonde. "Bovendien had hij geld bij zich. Er was dus geen sprake van beroving."

Verder baseert de politie zich op een getuigenverklaring dat Wilhelmus na een bezoek aan café's vermoedelijk in kennelijke staat verkeerde. De politie

zegt de verklaring van de gedetineerde naast zich neer te leggen, "mits hij zijn verhaal bij ons komt doen".

Familieleden twijfelen inmiddels ook aan de lezing dat Wilhelmus per ongeluk in de haven is gevallen. "Ik heb van iemand gehoord, dat ze Joop er-tussen hebben genomen en hem in de plomp hebben gegooit. Ik begin daar ook steeds meer in te geloven", vertelt zijn ex-vrouw Willie Vorster.

Vijanden had de voorvechter van vrije seks en vroegere exploitant van pornobladen te over. "We waren volkskinderen uit arbeidersgezinnen", zegt Vorster, "en we zijn vreselijk rijk geworden. We zijn wat bedreigd, in die jaren. Vooral onze oudste dochter. Ze wilden haar ontvoeren en stuurden dreigbrieven. Joop had zoveel vijanden."

NYN 22-9-94

baar afgezakt, hij heeft vuile vingers gemaakt. Hij zat aan die kinderen, maar ik geloof niet dat het heel erge incest was. En hij beschreef zijn heel persoonlijke geschiedenis, waaruit zijn anarchistische opstelling in *sexualibus* voortkwam. Het was verward, hilarisch en aangrijpend."

"Joop had wel iets pedofiels," zegt Wilja. "Met seks heeft hij alles wel geprobeerd, en op den duur had hij alles ook wel gehad. Misschien, maar dat bedenk ik nu, kreeg hij die hang naar kinderen vanwege de reinheid, dat hij walgde van al die troep, al die opengetrokken dingen. Wij zijn net op tijd teruggegaan, maar Joop ging door."

Vorige week donderdag kwam hij vroegd vrij, 's morgens om acht uur. Hij is afgehaald door een vriend, en samen zijn ze naar Amsterdam gereden, om geld te halen bij een oude zakenrelatie. De vriend is Joop die dag kwijtgeraakt. 's Avonds is Wilhelmus, vermoedelijk per taxi teruggekeerd, nog gezien in kroegen in Dordrecht. Voorbijgangers hebben gezien dat hij in kennelijke staat verkeerde. Om een uur of tien heeft hij nog naar Bianca gebeld, hij was te dronken om zich verstaanbaar te maken. Kort daarna moet hij te water zijn geraakt in de Voorstraathaven. Speculaties genoeg, maar voor de politie is het een administratieve zaak geworden: een ongeluk.

Wilja heeft bloemen in het water gestrooid en deze week is hij in stilte begraven. "We hoeven niet verdrietig te zijn," zegt ze. "Hij heeft echt alles meegemaakt en zal niet snel vergeten zijn. Reken maar dat hij dit machtig vindt, al die aandacht nu."

Van de door hem beoogde seksuele vrijheid is niet al te veel terechtgekomen. Bianca had de grootste moeite een normale relatie met haar vriend te beginnen, moeder Wilja noemt zichzelf tegenwoordig preuts. "De ellende, de vernederende huiszoekingen, het isolement, de eenzaamheid, het is het allemaal niet waard geweest."

Wilhelmus in 1971

FOTO ANP

'DIT IS HET VERH

Vorige week werd bekend dat er geen enkele aanwijzing was gevonden dat Michael Jackson zich aan pedofilie had schuldig gemaakt. Ditmaal zwegen de roddelmedia.

RUANDA, BOSNIË, HAÏTI: voor de meeste Amerikaanse mediaconsumenten namen zonder betekenis. Zij leven in een wereld waarin het 'nieuws' gaat over penissnijder Lorena Bobbitt en het proces van O. J. Simpson. Je kunt je schouders ophalen over de sensatiepers, maar ze haalt oplagen en kijkcijfers die de andere media jaloers maken. Precies daarom is de invloed van de sensatiepers op de rest van de media aan het groeien. Dat is beangstigend. Want in de wereld van de *tabloid*-bladen en tv-shows heeft de vraag of dat wat als nieuws wordt verkocht ook waarheid bevat, geen belang. Het doet er evenmin toe of het 'nieuws' verkregen wordt door omkoping, diefstal van documenten of het af luisteren van de betrokkenen. Zolang het maar verkoopt.

Het verhaal dat in het voorbije jaar het best verkocht, was dat van Michael Jackson. Vorige week werd eindelijk beslist de zanger niet te vervolgen. De *tabloids* besteedden daar nauwelijks aandacht aan: ze hadden inmiddels O. J. Simpson onder handen. Maar het is een goede aanleiding om de methoden van de sensatiemedia eens door te lichten.

Augustus vorig jaar werd Don Ray, een freelance tv-reporter in Los Angeles, gebeld door een tipgever die hem zei dat de politie een huiszoeking had gedaan in Michael Jacksons Neverland-ranch omdat de zanger was beschuldigd van seksueel misbruik van een kind. Hoewel hij wist dat de informatie op illegale wijze was verkregen, verkocht Ray het verhaal door aan KNBC, een lokaal tv-station. 'Het was de grootste scoop uit mijn carrière', zei Ray achteraf. 'Maar nu ben ik er beschaamd over. Zonder mij hadden de mediahaaien ook wel bloed geroken, maar ik heb het circus in gang gezet.'

Ray's primeur zette de wereld van de sensatiemedia in rep en roer. KNBC had het nieuws nog maar net de ether ingestuurd of honderden riooljournalisten streken in Los Angeles neer. 'Ik kan me geen belangrijker nieuwsverhaal voorstellen', zei Caroline Graham van de Britse Sun. 'Dit is het verhaal van dit decennium en een van de belangrijkste van deze eeuw.'

De Britten waren het sterkst vertegenwoordigd. Zij hebben tenslotte de roddeljournalistiek uitgevonden. Het soort journalistiek waarvoor nieuws bestaat uit onthullingen over het privéleven van bekende figuren. Nieuws waarin het volstrekt onbelangrijk is of een feit waar is, zolang er maar iemand is die het al dan niet tegen betaling wil beweren. 'De kleinste stard van een feit is genoeg om er een verhaal uit te breien', zegt Leslie Jones, een freelance reporter voor de *tabloids*. 'Het belangrijkste is om altijd een bron te hebben aan wie de bewering kan worden toegeschreven, zodat de *tabloid* zelf niet verantwoordelijk is voor het waarheidsgehalte.'

De Britten hebben niet alleen hun eigen roddelkranten en -weekbladen, ze staan ook aan het roer van verscheidene Amerikaanse *tabloids* en tv-programma's. Die tv-shows zijn een relatief recent verschijnsel. Ze hebben dezelfde sensatiebeluste inhoud en schamteloze aanpak als de gedrukte rioolpers en ze worden geproduceerd door onafhankelijke firma's, niet verbonden met de nieuwsdiensten van de grote televisienetten. De belangrijkste, *Hard Copy*, *A Current Affair* en *Inside Edition*, ha-

door Tom Ronse

len hogere kijkcijfers dan de nieuwsprogramma's van de grote netten, zoals de *tabloids* hogere oplagen halen dan gewone kranten.

VIERENTWINTIG UUR nadat de huiszoeking was uitgelekt, was de Jackson-story oud nieuws. Voor de roddelbladen was de vraag nu wie er het eerst in zou slagen om de privacy van de knaap die Jacksons bed zou hebben gedeeld, te schenden. De *National Enquirer*, het grootste *tabloid*-weekblad in Amerika, won deze race. De *Enquirer* had twintig reporters die fulltime aan de Jackson-story werkten, plus privé-detectives en een netwerk van spionnen. Van een tipgever bij de politie van Los Angeles had het de naam van de straat gekregen waar de jongen woonde. *Enquirer*-reporters belden aan bij elk huis van die straat tot ze het kind hadden gevonden. Hij bleek 13 jaar te zijn en Jordie Chandler te heten.

De volgende dagen werden Jordie en zijn familie meedogenloos achtervolgd door fotografen. Intussen was Jordie ondervraagd door sociale werkers van de jeugdrechtbank. Hun rapport werd uiteraard niet publiek gemaakt. Het duurde echter niet lang eer de roddelbla-

'We zijn ervan overtuigd dat Jackson schuldig is, want hij beantwoordt aan het klassieke profiel van de pedofiel'

den erin slaagden het document te laten stelen uit het politiedossier. De tv-show *Hard Copy* had de primeur. Reporter Dianne Dimond citeerde gul beschrijvingen van seksuele activiteiten in Jacksons slaapkamer. 'Natuurlijk was ik opgetogen', zei Dimond later. 'Ik had het bewijs dat een superster ofwel vals beschuldigd werd, ofwel schuldig was aan een gruwelijke misdaad. Ik won in beide gevallen.'

Dimond won met slechts een neuslengte voorsprong op het peloton van *Splash News*, een persagentschap in Hollywood voor de roddelbladen, dat ook een kopie van het rapport had bemachtigd en het tegen betaling van 750 dollar de wereld rondfaxte. Iedereen kocht het, ook de 'serieuze' media. In alle nieuwsshow's van de grote tv-netten werd het rapport overvloedig geciteerd. Het werd overal druk besproken, van Bangkok waar Jackson optrad, tot de school van Jordie waar het schoolhoofd de kinderen moest smeken om de jongen met rust te laten.

JORDIE EN ZIJN familie weigerden de pers te woord te staan, dus zochten de *tabloids* naar

andere middelen om de honger naar nieuws over Jacksons slaapkamer te bevredigen. Zo ontstond de tweede golf in de Jackson-story: ex-personeelsleden die voor grof geld uit de school klapten.

De Quindoys, een Filippijns echtpaar dat jarenlang voor Jackson had gewerkt, waren de eersten. Jaren geleden al hadden ze van de Sun vijftientigduizend dollar gekregen om over Michael te vertellen. En ook in *tabloid*-*tv-talkshows* hadden ze tegen betaling verteld hoe heerlijk het was om voor Jackson te werken en hoe vriendelijk Michael was met kinderen. Toen *Hard Copy* aanklopte, vroegen ze negenhonderdduizend dollar. Ze verlaagden hun prijs uiteindelijk tot een half miljoen. Voor hun versie in de geschreven pers onderhandelden ze met *News of the World*, een Brits weekblad verbonden met de Sun. De Quindoys vroegen een kwart miljoen dollar. *News of the World*-redacteur Stuart White vroeg wat ze daarvoor te bieden hadden. 'Mensen als de Quindoys voeren een delicate striptease uit', zegt White. 'Ze moeten genoeg vertellen om de kopers warm te maken en genoeg achterhouden tot ze het geld in handen hebben. Voor de koper is het ook een delicate zaak: hij moet de verkopers overtuigen dat zijn *tabloid* de maximumprijs wil betalen en hen in een gunstig daglicht zal plaatsen, zodat ze niet naar de concurrentie lopen.'

Maar de Quindoys lieten in hun striptease te veel zien: White vond dat hij genoeg had en publiceerde hun verhaal zonder hen te betalen. De advocaten van de *News Corporation* zeiden dat dit in orde was. Drie jaar geleden hadden de Quindoys voor hun interview met de Sun namelijk een contract getekend waarin ze beloofden een 'volledig en openhartig' beeld te geven van het leven in Neverland. Aangezien volgens hun nieuwe verhaal het kindermisbruik toen al volop bezig was, hadden ze contractbreuk gepleegd. Tenzij hun eerste versie correct was en hun tweede gelogen. Maar als hun nieuwe verhaal gelogen was, konden ze er geen geld voor eisen. 'Normaal doen we zo iets niet, maar de Quindoys waren duidelijk niet te vertrouwen', zei White. Wat hem niet belette om hun verhaal over drie pagina's uit te smeren.

HET KOPEN VAN 'onthullingen' is niets ongewoons voor bladen als *News of the World*. 'In ons vak is iemand die geen grote sommen geld betaalt anachronistisch', zegt White. 'De journalistiek kan op ons niveau niet bedreven worden zonder cheques uit te schrijven.'

'Natuurlijk doen wij aan chequeboekjournalistiek', geeft Mike Walker, de hoofdredacteur van de *National Enquirer*, toe. 'Maar al onze concurrenten doen dat ook. Wij hebben een uitgebreid netwerk van informanten in Hollywood. We hebben dienstmeisjes, chauffeurs, boekhouders, politieagenten, noem maar op, die ons de intiemste details uit het privéleven van de sterren verkopen.'

De *Enquirer* weigerde echter de onthulling te kopen die het meest sensatie zou hebben verwekt. De politie had foto's genomen van Jacksons geslachtsorgaan om na te gaan of Jordie's beschrijving ervan klopte. Iemand had de foto's uit het politiedossier gestolen en bood ze de *Enquirer* aan voor drie miljoen dollar. De *Enquirer* paste, minder uit respect

voor Jacksons privacy dan omdat foto's van penissen taboe zijn in de supermarkten waar het blad vooral wordt verkocht.

Geen enkele van de *tabloids* bekreunt er zich over dat deze chequeboekjournalistiek een uitnodiging is om te liegen - hoe sensationeler de onthullingen immers zijn, hoe meer geld de informant kan vragen. Dat hadden de Le Marques snel begrepen. Dit Franse echtpaar had twee jaar in Jacksons keuken gewerkt. Toen het schandaal uitbarstte vroegen ze aan hun vriend Paul Barresi, tipgever van de *National Enquirer*, om hun verhaal te helpen verkopen. Nadat ze met *Splash News* een prijs van honderdduizend dollar waren overeengekomen, verhoogden ze hun prijs. 'In de loop van de onderhandelingen veranderde hun verhaal naarmate ze hun prijs verhoogden', zei Barresi. 'Toen hun prijs op honderdduizend dollar stond, beschreven ze een incident waarin Michaels hand op de dij van een jongen lag. Toen ze een half miljoen vroegen, was zijn hand al in de broek van de jongen. Ze logen er op los.' Barresi verkocht het verhaal aan de *Globe* en aan *Splash News*, hoewel hij wist dat de Le Marques leugenaars waren. 'Of Jackson schuldig is of niet, interesseerde me niet. Net zoals voor de Le Marques was mijn enige interesse het geld', zo zei hij.

Na de Quindoys en de Le Marques volgde nog een lange reeks andere ex-werknemers van Jackson die met hun verhaal niet naar de politie gingen maar naar de *tabloids*. *Hard Copy* bijvoorbeeld betaalde honderdduizend dollar voor een interview met ex-lijfwachters die beweerden dat ze knaapjes voor Jackson in Neverland hadden binnengesmokkeld. Een ex-dienstmeisje dat beweerde dat ze Jackson jongens had zien misbruiken, was een koopje: *Hard Copy* kreeg haar voor vijftientigduizend dollar.

De aantijgingen werden steeds fantastischer. Als de ex-werknemers de waarheid spraken, dan zou Jackson in twee jaar tijd minstens zeventig knapen hebben misbruikt. De getuigen spraken elkaar en zichzelf echter voortdurend tegen.

Om de interviews met Jacksons ex-werknemers nog lekkerder te maken, werden ze in de *tv-tabloids* doorspekt met zogenaamde 'dramatisaties', waarin acteurs nèt niet lieten zien wat Jackson zou hebben gedaan. Deze methode, die de *tabloid*-shows hebben ingevoerd, is intussen routine geworden in nieuwsshow's op de Amerikaanse tv. 'Zeven jaar geleden haalden de zogenaamde betere tv-journalisten hun neus op voor ons', zegt Steve Dunleavy van *A Current Affair*. 'Ze keken op ons neer vanwege het soort onderwerpen dat wij behandelen en vanwege de dramatisaties. Maar nu halen ze hun neus niet meer op. Welke onderwerpen zie je in de zogenaamde betere nieuwsshow's zoals ABC's *20/20* en *Prime Time*? Interviews met Lorena Bobbitt, met de broers Menendez die hun ouders vermoordden, met Charles Manson... Dezelfde dingen die wij doen. En welke techniek gebruiken ze om dingen in beeld te brengen waarvoor ze geen materiaal hebben? Dramatisaties!'

HET VERSCHIL tussen de *tabloid*-*tv-shows* en de 'betere' programma's wordt inderdaad steeds vager. Eén drempel willen de nieuwsdiensten van de tv-netten voorlopig niet overschrijden: die van de chequeboekjournalistiek. Betalen voor interviews is voorlopig nog taboe bij CBS, ABC, NBC en CNN. Een optreden in een show van de grote netten kan echter op een andere manier ook veel geld opbrengen. Vraag het maar aan Jack Gordon.

Gordon, een voormalig pooier, was erin geslaagd het minst getalenteerde en meest manipuleerbare lid van de Jackson-familie te huwen: Michaels zus LaToya. In de afgelopen jaren had Gordon al op allerlei manieren de fa-

AAL VAN DE EEUW

milienamen van zijn vrouw verzilverd, onder meer door haar te laten poseren voor Playboy. Toen het schandaal rond Michael begon, probeerde Gordon interviews met LaToya te verkopen voor tweehonderdvijftigduizend dollar per stuk. Maar hij had weinig succes. Daarop liet hij LaToya een aerobics-video maken. Daarna liet hij LaToya gratis interviewen in CNN's *Larry King* en andere shows. De enige voorwaarde was dat LaToya de gelegenheid kreeg om reclame te maken voor haar video.

De Jackson-familie reageerde woedend op de verklaringen van LaToya, die alle aantijgingen tegen haar broer bevestigde. Jacksons ouders zeiden dat hun dochter loog en wilden zich laten interviewen om de waarheid naar buiten te brengen. Voor honderdduizend dollar per interview, wel te verstaan. 'Elk lid van de Jackson-familie die we benaderden voor een interview wilde eerst geld', zegt Diane Diamond van *Hard Copy*.

IEDEREEN IN deze affaire lijkt bezeten door geldzucht. Jacksons (inmiddels ontslagen) privé-detective Pellicano probeerde zijn verhaal te verpassen. De Quindoy herinnerden zich intussen genoeg om uitgeverijen uit te nodigen om een bod te doen op een boekproject. En de vader van Jordie, die beweerde dat hij een aanbod om het stilzwijgen van zijn zoon af te kopen had afgewezen omdat hij de waarheid aan het licht wilde brengen, sloot in januari een akkoord met Jacksons advocaat: in ruil voor een niet nader genoemd bedrag werd de klacht ingetrokken. (Jordie's ex-stiefvader diende op zijn beurt een klacht in in de hoop enkele miljoenen binnen te krijgen.)

Ondanks deze deal werd het politieonderzoek voortgezet. Twaalf detectives werkten aan de zaak. 'We zijn ervan overtuigd dat Jackson schuldig is, want hij beantwoordt aan het klassieke profiel van de pedofiel', zei een van hen tegen Michael Freeman, de advocaat van Jordie's moeder June. Jackson was namelijk ongetrouwd, had nooit een vaste relatie, leefde teruggetrokken en hield van kinderen. Genoeg om hem te veroordelen.

De deal met Chandler deed de verdachtmakingen niet verdwijnen. Jackson begreep dat de tabloids hem nooit met rust zouden laten, tenzij hij hen een alternatief brok sensatie voerde dat zijn imago grondig veranderde. Dat deed hij afgelopen zomer met zijn 'sprookjeshuwelijk' met de dochter van Elvis. Het werkte. De tabloids waren in de wolven met de 'nieuwe Jackson' en de seksuele aantijgingen verdwenen. En vorige week moest ook de politie toegeven dat ze, na meer dan tweehonderd pseudo-getuigen en dertig kinderen te hebben ondervraagd, geen enkel geloofwaardig bewijs had tegen Jackson.

Dezelfde week verscheen een goed gedocumenteerde reportage in het blad *GO* waarin Evan Chandler en zijn advocaat Rothman ervan beschuldigd worden het hele verhaal te hebben bekookstofd. Jordie weigerde Jackson te beschuldigen, tot hij door zijn vader werd ingespoten met sodium amytal, een drug die een hypnotische trance opwekt en die volgens psychiaters kan worden gebruikt om valse herinneringen in te planten. (Chandler beweert dat de drug werd toegediend tijdens een tandheelkundige ingreep.) Het blad citeert advocaat Freeman: 'Ze zagen een kans en programmeerden het. Het ging allemaal om geld.'

De roddelmedia hebben aan deze nieuwe onthullingen geen aandacht besteed. Ze hadden hun aandacht geheel naar O. J. Simpson verlegd. Tot niemands verbazing trok de rechter in diens zaak vorige week van leer tegen de media die 'leugens en valse geruchten verspreiden'. 'Ik ben zo overstelpt door de onverantwoordelijkheid van de media dat ik meer dan verontwaardigd ben', zei hij.

Zanzibar
VR 24-9

Michael Jackson niet vervolgd voor pedofilie

Michael Jackson wordt niet vervolgd. Na meer dan een jaar van onderzoek heeft het openbaar ministerie in Los Angeles bekend gemaakt dat de belangrijkste getuige in de zaak tegen Michael Jackson weigert te getuigen.

Het openbaar ministerie wil daarmee niet zeggen dat Michael onschuldig is. Als de veertienjarige jongen die in augustus 1993 een aanklacht tegen Jackson indiende, de komende zes jaar alsnog wil getuigen, wordt de zaak weer heropend.

De 35-jarige Michael Jackson werd tijdens de *Dangerous*-tournee in augustus 1993 geconfronteerd met de beschuldigingen van een dertienjarige jongen. De jongen had zijn psychiater verteld dat hij vier maanden lang een relatie met Jackson had gehad. Hij was met hem bevriend geraakt op zijn ranch 'Neverland'. De psychiater waarschuwde de politie, die een onderzoek naar de popster instelde.

Jackson zelf ontkennde de beschuldigingen. Volgens hem wilde de vader van de jongen hem afpersen. Maar in januari trof hij wel een schikking met de advocaat van de jongen, waarbij volgens publikaties in de Amerikaanse

se pers een bedrag was gemeoid tussen de vijf tot veertig miljoen dollar (8,5 tot 68 miljoen gulden). Toch bleven kwamen er meer aanklachten tegen Michael. Vorig jaar november beschuldigden vijf van zijn voormalige lijfwachten hem van pedofilie, in december zei zijn zus LaToya dat hij inderdaad seksuele handelingen van kinderen verlangde. Ook een huishoudster bevestigde de geruchten. Omdat de zanger in opspraak was geraakt, beëindigde sponsor Pepsi al in november het contract met Michael.

Boze tongen beweren dat Michael in mei alleen maar met Lisa Marie Presley trouwde om de aandacht van alle beschuldigingen af te leiden.

De aanklagers verklaarden dat ze tijdens het onderzoek nog twee andere slachtoffers van Michael op het spoor waren gekomen. Maar ook daar hadden ze niets aan. De één wil niet getuigen omdat hij onder psychiatrische behandeling is, de ander omdat hij in het buitenland verblijft en nu ook de derde heeft afgezegd is de zaak gesloten.

In een verklaring meldde Jackson dankbaar te zijn dat het onderzoek is beëindigd. 'Nu kunnen Lisa Marie en ik verder gaan met ons leven.'

StE 22-9

Jackson wordt niet vervolgd voor misbruik

LOS ANGELES (AP) - Michael Jackson wordt niet vervolgd wegens seksueel misbruik van een minderjarige. Dat heeft de officier van justitie in Los Angeles gisteren bekendgemaakt.

De zaak tegen Jackson blijft echter wel vijf jaar open staan waarin de minderjarige alsnog kan beklagen een belastende verklaring tegen de popzanger af te leggen, aldus de officier van justitie. Tegen Jackson was een zaak aangespannen wegens seksueel misbruik van een toen 13-jarige jongen, met wie hij vriendschap had gesloten en die regelmatig bij hem thuis op zijn 'Neverland' ranch logeerde.

De inmiddels 14-jarige jongen heeft geweigerd te getuigen in de zaak. Jackson (35) heeft altijd iedere schuld ontkend, maar volgens berichten wel een schikking met de ouders van de jongen getroffen, waarmee miljoenen dollars waren gemeoid. In een verklaring meldde Jackson dankbaar te zijn dat het onderzoek is beëindigd. 'Ik heb altijd mij onschuldig gehouden en ben dankbaar te genover mijn familie, vrienden en fans die achter mij zijn blijven staan', aldus Jackson.

Rechtsvervolging van Michael Jackson van de baan

Van onze correspondent VK
WASHINGTON 22-9

De Amerikaanse popster Michael Jackson zal niet vervolgd worden wegens kindermishandeling. De openbare aanklagers in Los Angeles hebben definitief afgezien van vervolging, omdat zij geen bewijzen en geen getuigen hebben. Voor Jackson is daarmee de affaire, die vanaf het eerste moment een zezpbelachtig karakter had, van de baan. Eerder dit jaar trof Jackson een

schikking van naar schatting tien miljoen dollar met de advocaten van de 13-jarige jongen, die hem van seksuele mishandeling betichtte. In ruil daarvoor beloofde de jongen niet te zullen optreden als getuige in een civiel- en mogelijk ook een strafrechtelijke procedure.

Naar aanleiding van de civielrechtelijke procedure, die door de ouders van de jongen tegen Jackson was aangespannen, stelde ook de politie van Los Angeles een onderzoek in. Dat onderzoek leverde

geen bewijzen op. De openbare aanklager werd, mede doordat de jongen niet wil getuigen, gedwongen de zaak te laten vallen.

Jackson heeft steeds zijn onschuld volgehouden. De beschuldigingen van de jongen werden enorm opgeblazen door de tabloids, die met vele dollars getuigenissen kocht van Jacksons huishoudster en voormalige veiligheidsagenten. Maar een krant, de *New York Times*, vond te vaak te weinig om er veel aandacht aan te wijden.

NR 22/9

Michael Jackson wordt niet vervolgd, zaak blijft open

LOS ANGELES, 22 SEPT. De officieren van justitie in Los Angeles en Santa Barbara hebben gisteren verklaard geen strafvervolging in te stellen tegen popzanger Michael Jackson wegens vermeend seksueel misbruik van een nu 14-jarige jongen. De jongen beschuldigde de nu 35-jarige Jackson vorig jaar zomer, maar weigert nu te getuigen tegen Jackson, die met hem een financiële regeling van vele miljoenen dollars heeft getroffen om een civielrechtelijke procedure af te kopen. De advocaat van de jongen ontkennde dat hij een deal had gesloten met Jackson. De jongen zou alleen weigeren te getuigen omdat hij de zaak achter zich wil laten.

Maar de officieren van justitie benadrukten dat Jackson door het uitblijven van strafvervolging niet is vrijgepleit: de zaak is voor hen niet gesloten en blijft nog vijf jaar open, voor het geval de jongen van gedachten verandert, zoals zij

zeiden te hopen. De officieren van justitie zeiden dat ze naast deze zaak ook nog een onderzoek hebben ingesteld naar beschuldigingen van mogelijk seksueel misbruik door Jackson van minstens twee andere kinderen, die eveneens weigeren te getuigen. Het ene kind is nu in psychotherapie, het andere woont buiten de VS. De advocaat van Jackson zei liever te hebben gezien dat Jackson onschuldig was verklaard.

In een reactie liet Jackson zelf weten dankbaar te zijn dat het onderzoek tot een eind is gekomen en dankte zijn familie, vrienden en fans die hem trouw waren gebleven en geloofden in zijn onschuld. Jackson, die altijd heeft volgehouden het slachtoffer te zijn van afpersing, zei ook samen met zijn nieuwe echtgenote Lisa Marie Presley, de dochter van Elvis Presley, vooruit te kijken en een gezin te stichten.

UN 21/9
Kamp

Jackson niet vervolgd voor misbruik tiener

Rtr
Los Angeles

Popster Michael Jackson zal niet worden vervolgd voor seksueel misbruik van een dertienjarige jongen. Dat hebben de openbare aanklagers van Los Angeles en Santa Barbara na een onderzoek van een jaar beslist. Het televisiestation KNBC in Los Angeles heeft dit gisteravond gemeld.

De openbare aanklagers zullen hun beslissing naar verwachting vandaag officieel bekendmaken.

De jongen beschuldigde de altijd door veel jongeren omringde Jackson ervan dat die hem in een van zijn woningen seksueel had misbruikt. De beschuldiging kwam naar buiten tijdens de 'Dangerous' wereldtoernee van de zanger. Jackson, die enkele maanden geleden in het huwelijk trad met de dochter van Elvis Presley, verklaarde zich onschuldig. Maar hij trof wel een schikking met de advocaat van de jongen, waarmee volgens publikaties in de Amerikaanse pers een bedrag was gemeoid van zeker 5 miljoen dollar (8,5 miljoen gulden).

PÄDO-DISPUT

RAU 09.94
Das „RIK“ berichtete in seiner August-Ausgabe, wie sehr die Auseinandersetzung über die Pädofrage die ILGA-Konferenz in New York geprägt hat („ILGA schließt Pädos aus“). Auch in Deutschland polarisiert sich der Streit. Hierzu erklärt der SVD:

„Der Schwulenverband in Deutschland (SVD) wird sich nicht an einer von Deutscher AIDS-Hilfe (DAH) und BVH im September gemeinsam veranstalteten Parteienbefragung zur Bundestagswahl beteiligen. Grund für diese Absage ist, daß DAH und BVH beim Fragenkatalog für die

Veranstaltung nicht von einer aus SVD-Sicht falschen und verharmlosenden Aussage zum § 176 StGB (sexueller Mißbrauch von Kindern) abrücken wollen.“ Der SVD verweist auf den Beschluß der ILGA, „nach denen die rechtspolitischen Ziele der Pädophilen mit denen der lesbischen und schwulen Emanzipation unvereinbar sind.“ Diese Diskussion, die, wie viele meinen, längst überfällig ist, ist nun auch unter den deutschen Verbänden offensichtlich geworden. „RIK“ wird die weitere Entwicklung beobachten.

NAMBLA uit de ILGA gegooid

De wereldconferentie van de International and Gay Association (ILGA) draaide afgelopen juni maar om een kwestie: Zou de North American Man Boy Love Association (NAMBLA) en in haar kielzog, de Nederlandse Vereniging Martijn en het Amerikaanse Project Truth, uit de ILGA worden gegooid? Een overgrote meerderheid (214 tegen 30) besloot de drie organisaties die zich inzetten voor de acceptatie van pedofilie, buiten spel te zetten.

In september '93 verscheen in Lambda Report, een rechts-fundamentalistisch krantje, een artikel over NAMBLA's lidmaatschap van de ILGA. NAMBLA wordt door de meeste Amerikanen beschouwd als een club van kinderverkrachters. In de Amerikaanse media werd het artikel met graagte opgepikt. Gevolg was dat de Amerikaanse delegatie bij de VN verklaarde nooit voor het toekennen van de waarnemersstatus aan de ILGA te hebben gestemd als men had geweten dat NAMBLA lid was van de ILGA.

Eind '93 raakte het kader van de ILGA flink van de kook. Hun zwaarbevochten overwinning - officieel waarnemer bij het Economic and Social Council van de VN - kwam in gevaar. Geprobeerd werd de zaak snel op te lossen door te vragen of NAMBLA en Martijn bereid waren vrijwillig te vertrekken. Maar de organisaties weigerden.

De conferentie in New York werd het uur u. Maria Pronk, lid van de Landelijk Werkgroep Buitenland van het COC, zou in New York eigenlijk het standpunt van het COC verwoorden, maar werd verzocht voorzitter te spelen bij de workshop (voorbereidende vergadering) over het onderwerp. „Van de zenuwen ben ik eerst maar door de straten van New York gaan lopen. Mijn eerste zorg was dat de deelnemers respectvol met elkaar omgingen. Eigenlijk verliep het behoorlijk ordelijk. Soms gingen mensen wel erg ver. Maar iedereen heeft zich beheersd. De hele discussie was meer een uitwisseling van standpunten. Er werd erg weinig van inzicht veranderd.“ Op 30 juni was de uiteindelijke stemming. Met een overweldigende meerderheid (214 tegen 30) werd besloten NAMBLA, Martijn en Project Truth te royeren. Ook een tweede motie die het lidmaatschap van pedogroepen in de toekomst uitsloot werd aangenomen. Pronk over de stemming: „Er werd gejubeld, geschreeuwd, geapplaudiseerd. Vrij agressief vond ik dat. Tegelijkertijd liep NAMBLA de zaal uit. Het gegeven dat een club uit de internationale homobeweging onder applaus moet vertrekken, vind ik echt een dieptepunt.“ Het COC stemde ook voor de motie. Pronk: „Uiteindelijk hebben ook wij het belang van de consultatieve status en de grootte van de ILGA zwaarder laten wegen. Wel vonden we, als enige organisatie, dat organisaties voor pedofilie geassocieerd lid zouden moeten kunnen worden. Wij wilden blijven samenwerken. Wij hebben dan ook tegen de tweede motie gestemd.“

Pädophilie: Faszination für das Ursprüngliche

FSH 09.94

Warum fühlen sich Pädophile von Kindern angezogen? Diese Frage stellte sich Rüdiger Lautmann und initiierte am Soziologischen Institut der Universität Bremen die erste deutschsprachige Studie zur Erforschung der sozio-sexuellen Motive der Pädophilen.

Mit einem Forschungsteam von Psychologen und Sozialwissenschaftlern führte er Interviews zur „Phänomenologie sexueller Kontakte zwischen Erwachsenen und Kindern“ durch (Die Lust am Kind. Klein Verlag 1994).

Die Befragten waren sechzig pädophile Männer, die Kinder unter vierzehn Jahren lieben und die in aller Regel versteckt in der Gesellschaft leben.

Ursprünglich wollte man das Phänomen ebenso bei Frauen untersuchen, doch „die Suche nach pädophilen Frauen erwies sich als so schwierig, daß dieser Teil des Projektes vorzeitig beendet wurde.“

Die Bremer Studie wollte sich nicht auf Straffällige, Anstaltsinsassen und Patienten konzentrieren, sondern das sogenannte „Dunkelfeld“ empirisch untersuchen. Auf der Suche nach Interviewpartnern sprach man Teilnehmer pädophiler Gruppen („Emanzipationsgruppen“) an, inserierte in Stadtzeitungen und FKK-Zeitschriften und profitierte von einem kommunikativen Schneeballverfahren unter Betroffenen. Dahinter steckt die In-

„echte“ Pädophile von vornherein gegenüber Inzest und Kindesmißbrauch abzugrenzen. Lautmann charakterisiert seine pädophilen Gesprächspartner als Männer, die die Kinder „wirklich lieben, ihnen jeden Wunsch von den Augen ablesen, Ausflüge organisieren, Spielzeug kaufen und sich letztlich nur unter Kindern wohlfühlen.“

Dieses positive Bild klingt nach Euphemismus und erweckt den Verdacht der Verharmlosung. Kritiker weist Lautmann darauf hin, daß weder er noch die

anderen beteiligten Wissenschaftler pädophile Interessen verfolgen oder die Pädophilie als ideale Form der erotisch-sexuellen Beziehung ansehen. Auch der Mißbrauchsparagraph im Bundesgesetzbuch solle durch die Veröffentlichung der Studie nicht in Frage gestellt werden. Vielmehr erhoffen sich die Bremer Wissenschaftler einen tieferen Einblick in die Motive Pädophiler und mehr Transparenz der pädophilen Neigung.

Lautmann kommt zu der Erkenntnis, daß es Erwachsene gibt, die „stabil“ pädophil orientiert sind. Der Bremer Sexualwissenschaftler spricht von „echten“ Pädophilen, die ihre kindlichen Partner vor allem erotisch begehren. „Das Sexuelle kommt eigentlich erst in zweiter Linie.“

In den Interviews ist Lautmann vor allem aufgefallen, „daß die Männer das Lebendige an den Kindern hervorheben. Das Unverbildete. Das noch nicht Kanalisierte. Auch das Abenteuerhafte.“ Oder wie es einer der Interviewten beschreibt: „Ich brauche die Emotionalität der Kleinen.“

Darin sieht der Bremer Soziologe nicht die Erotisierung des „Unfertigen“, sondern die Faszination für die „ursprüngliche Art“ eines Kindes. „Begehrt wird genau das, was die typischen Merkmale eines Mitglieds der nachwachsenden Generation trägt. Nicht das zahlenmäßige Alter entscheidet, sondern ein Bündel körperlich-charakteristischer Eigenschaften.“

Glaubt man den Aussagen der interviewten Pädophilen, so ist die Sexualität in der Beziehung zu dem begehrten Kind stark zurückgenommen. Obwohl jede sexuelle Praxis im Prinzip vorkommt, scheint der Koitus eher die Ausnahme. Berichtet wurde in der Mehrzahl von dem sogenannten „Kuschelsex“

der sich auf taktile Sinnlichkeit konzentriert.

Kontakt suchen die Pädophilen auf Spielplätzen oder anderen öffentlichen Plätzen, wo sich Kinder versammeln. Dort suchen sie nach Kindern, die nicht sofort auf Distanz gehen. Das Wesen des Kindes und die mögliche Bereitschaft, in einer pädophilen Beziehung mitzuspielen, scheinen den Knaben- und Mädchenliebhabern wichtiger als das Aussehen der Kleinen. Haben sie erst das Interesse der Kinder, suchen viele Pädophile auch den Kontakt zu den Eltern, um mit dem Kind ein Wochenende oder einen Urlaub verbringen zu können.

Ein pädophiles Verhältnis mit Einwilligung der Erziehungsberechtigten ist aber die Ausnahme. Nach Lautmann profitieren die Pädophilen in solchen Fällen davon, daß einige Eltern mit der Erziehung ihrer Kinder überfordert sind und darum die Zuwendung und Betreuung durch die Pädophilen hinnehmen.

Die Frage, ob Pädophile mit ihrer erotisch-sexuellen Aktivität die Kinder nicht auf verantwortungslose Weise überfordern und sie so zu kleinen Erwachsenen machen, beantwortet Professor Lautmann provokativ: „Die Vorstellungen von Kindheit scheinen in den letzten Jahrzehnten zu zerbrechen. Kinder werden sehr viel früher in alles mögliche eingeführt. Die normale Sexualität beginnt ja heute oft schon unter 14. Also in einem Alter, wo das Strafrecht relevant ist. Was eine schöne Kindheit ist, muß vielleicht jede Generation neu bestimmen. Auch das Ideal wird nicht verhindert, daß weniger ideale Lösungen in Betracht gezogen werden müssen. Die Pädophilie ist sicher keine gute Lösung. Zu fragen bleibt indessen, inwieweit sie eine zweitbeste Lösung für manche Kinder werden könnte, denen eine umsorgte Kindheit vorenthalten bleibt.“

Campagne tegen seksuele intimidatie op werkplek van start

Met onder meer Postbus 51-uitzendingen op radio en televisie is op 26 september de voorlichtingscampagne tegen seksuele intimidatie op de werkplek begonnen. De campagne is bedoeld om mannen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid om seksuele intimidatie op de werkplek te voorkomen.

De campagne sluit aan bij de wijzigingen in de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) die per 1 oktober in werking treden. Werkgevers zijn vanaf die datum verplicht om werknemers zoveel mogelijk te beschermen tegen seksuele intimidatie. Daarnaast moeten zij werknemers beschermen tegen agressie en geweld.

De campagne tegen seksuele intimidatie maakt deel uit van de vijfjarige voorlichtingscampagne 'Preventie van seksueel geweld', die in 1991 is gestart en speciaal is gericht op jongens en mannen. Het betreft een gezamenlijk initiatief van de ministeries van Justitie, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Minister Melkert van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de Postbus 51-folder bij de spots en twee brochures naar het parlement gestuurd. In een begeleidende brief schrijft minister Melkert dat seksuele intimidatie verschillende uitingsvormen heeft, uiteenlopend van seksueel getinte opmerkingen en handtastelijkheden tot

(pogingen tot) aanranding en verkrachting. Afhankelijk van de situatie en de betrokken personen kunnen bepaalde gedragingen wel of niet seksuele intimidatie worden genoemd. Zo kan bijvoorbeeld in sommige situaties een arm om de schouder van een collega gewenst en collegiaal zijn, in andere situaties kan dat echter zeer onplezierig en ongewenst zijn.

De televisiespot toont een situatie waarin een man op het werk wordt lastig gevallen door een hond. Op deze wijze wordt de doelgroep duidelijk gemaakt hoe vrouwen zich voelen als ze op het werk met seksueel intimidierend gedrag te maken krijgen. Uit een onderzoek dat vooraf onder werkende mannen (doelgroep) en enkele vrouwen is gehouden, blijkt dat de spot goed wordt begrepen. De spot wordt gewaardeerd en het belang ervan wordt onderkend. De respondenten vinden het een goede zaak dat de overheid een dergelijke campagne voert. Het effect van de campagne zal mettertijd worden onderzocht.

VK 20-9 Kijken naar vrouw op het werk mag

voor Arbeidsomstandigheden vorig jaar. Eén op de drie vrouwen die buitenshuis werken, wordt wel eens lastig gevallen, variërend van dubbelzinnige opmerkingen en handtastelijkheden tot pogingen tot verkrachting.

Seksueel intimiderend gedrag komt in alle bedrijfstakken voor. 'Vrouwen die net in een nieuwe baan beginnen of een tijdelijk contract hebben, allochtone vrouwen en lesbische vrouwen, lopen echter meer risico om lastig gevallen te worden', zegt een woordvoerder van het ministerie van Sociale Zaken.

Vrouwen die seksueel geïntimideerd worden, zijn vaak voorzichtig met het ondernemen van stappen: ze willen niet onsportief lijken, willen geen haaiabaai zijn of als een trut overkomen. Wie afwijzend reageert op toenaderingspogingen, krijgt soms zelfs te maken met sancties: een promotie die niet doorgaat, werktijden die opeens gewijzigd worden of ontslag.

Om dit te voorkomen is per 1 oktober de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) gewijzigd. Werkgevers zijn voortaan verplicht om hun werknemers zo veel mogelijk te beschermen tegen seksuele intimidatie. Door het geven van voorlichting, het aanstellen van een vertrouwenspersoon of het benoemen van een klachtencommissie.

In de praktijk, zo meldt de brochure 'Seksuele intimidatie, dat is geen werk', kunnen eenvoudige maatregelen al veel effect hebben. Klassiek is inmiddels het voorbeeld van het kopieerapparaat dat zo stond opgesteld dat het onmogelijk was er langs te lopen zonder degene die het apparaat bediende, aan te raken. Het apparaat verplaatsten naar een grotere ruimte voorkwam veel problemen.

Het hoofdstukje 'Wanneer val je nou iemand lastig?' wil tot slot een leidraad bieden aan alle mannelijke werknemers. 'Heel veel dames zien er leuk uit, mag je dan niet kijken?' Wees gerust, een arm om de schouders van een vrouwelijke collega leggen, kan best en je mag ook zeggen dat iemand er leuk uit ziet. Een waarschuwing is echter op zijn plaats. 'Wees alert op hoe je gedrag overkomt!' Ellen de Visser

Vrouwenorganisaties zoals de Vrouwenbond FNV zijn dolblij met de wettelijke maatregel, waar zij heel lang voor geijverd hebben.

Een omvangrijk onderzoek van de Landelijke Politie Emancipatie Commissie toonde vorig jaar aan dat naaktposters op politiebureaus een alledaags verschijnsel zijn. Secretaris Els Burger van de LPEC wil niet te boek staan als een 'fatsoensraker', maar heeft wel een uitgesproken mening over naakt op de werkplek. 'Drukwerk' waarbij mannen en vrouwen gereduceerd worden tot geslachtsorganen, voegt voor haar niets toe aan de uitoefening van het werk. 'Als vrouw zit je vreselijk ongemakkelijk als hele muren behangen zijn met naaktposters,' zegt Burger. 'Ik ben ervan overtuigd dat mannen hetzelfde gevoel krijgen als er blote Chippendales aan de muur hangen'. Burger is er zeker van dat de uitstalling van vrouwelijk bloot op het politiebureau nog eens extra schadelijk werkt. 'Als die bereidwillige blote vrouwen het vrouwbeeld vormen voor politiemannen, dan hebben ze niet opeens een heel ander beeld als zij buiten het bureau de veiligheid van burgers moeten garanderen'.

In veel garagebedrijven en chauffeurskantines zijn welgevormde dames niet meer van de wanden weg te denken. Playboy-hoofdredacteur Jan Heemskerk hoopt én verwacht dat dit vooral zo blijft. 'De een omringt zich met foto's van Alfa Romeo's, de ander met Playmates'. Het positieve van de nieuwe wetgeving is dat er weer een legertje inspecteurs aan een baan geholpen wordt, sneert Heemskerk. 'Totaal zinloos werk, maar het helpt tenminste tegen de werkloosheid'.

ARBOUWET EN DOCUMENTATIE

Naast de Postbus 51-campagne zijn er twee speciale brochures gemaakt. In de brochure voor werkgevers, getiteld 'Seksuele intimidatie, dat is geen werk!', wordt de wijziging in de Arbowet toegelicht en een aantal voorbeelden gegeven van maatregelen die de werkgevers kunnen nemen om seksuele intimidatie op de werkvloer tegen te gaan. De andere brochure is gemaakt voor (potentiële) slachtoffers van seksuele intimidatie, getiteld 'Seksuele intimidatie, doe er wat tegen!; Wat kun je doen als je wordt lastig gevallen op je werk?'. In deze brochure wordt aan slachtoffers duidelijk gemaakt welke stappen zij kunnen ondernemen tegen seksuele intimidatie. De twee brochures worden breed verspreid, onder meer onder werkgevers- en werknemersorganisaties, personeelsfunctionarissen en vertrouwenspersonen.

De folder en de brochures 'Seksuele intimidatie, dat is geen werk!' en 'Seksuele intimidatie, doe er wat tegen!' zijn gratis te verkrijgen bij de afdeling informatie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, telefoon 070 - 3334455. De Postbus 51-folder is tevens verkrijgbaar bij postkantoren en openbare bibliotheken.

Naaktposter op werkplek verboden

"Als dat niet zo is, krijgt het bedrijf in het ergste geval een proces-verbaal", weet T. Asselbergs, woordvoerder van het ministerie.

De bedrijven zelf moeten nog even wennen aan de wetswijziging. J. Reemers van Phillips: "Ik zou niet weten hoe je buiten de normale fatsoensnormen om, mensen moet beschermen tegen seksuele intimidatie. Misschien met een zwarte viltstift bepaalde posters censureren. Of mullkorven en handboeien aanschaffen, maar dat belemmert onze mensen wel in het doen van hun werk."

Wijziging Arbowet pakt seksuele intimidatie aan

door Remco Regterschot AMSTERDAM, donderdag 1 oktober hun werknemers beschermen tegen aanstootgevende foto's, dubbelzinnige opmerkingen en onnodige aanrakingen op de werkvloer. Een wijziging in de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet), verplicht werkgevers maatregelen te nemen tegen seksuele intimidatie. De stichting Vrouw in Bedrijf en Beroep, de VBB, is blij dat het eindelijk zovergekommen is. "Hier hebben we lang naar gestreefd. Dit is in

Onnodig aanraken

Beschermen tegen seksuele intimidatie kan, volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het best als er aandacht wordt besteed aan de werkvloer van alle werkende vrouwen in Nederland", aldus woordvoerder A. van Lingen.

Inspecteurs van de nieuwe inspectiedienst, de I-SZW, controleren of bedrijven de vernieuwde wet naleven.

'Spiegel in fietsenhok heeft al effect' NRC 2/9

Door een onze redacteurs DEN HAAG, 27 SEPT. Een man wordt op het werk lastig gevallen door een hond, die driftig tegen zijn been staat op te rijden. De man stelt de aandacht van het dier allerminst op prijs en probeert het angstvallig van zich af te duwen. Met een televisiespot waarin deze scène wordt uitgebeeld is een Postbus 51-campagne tegen seksuele intimidatie op de werkplek van start gegaan.

De voorlichtingscampagne, die aansluit op de invoering per 1 oktober van de Arbeidsomstandighedenwet seksuele intimidatie op het werk, is een initiatief van de ministeries van Justitie, sociale zaken en werkgelegenheid, onderwijs, cultuur en wetenschappen en volksgezondheid, welzijn en sport. De televisiespot moet mannen duidelijk maken hoe vrouwen zich voelen als ze op hun werkplek met seksueel intimiderend gedrag worden geconfronteerd. Uit onderzoek dat onder werkende mannen en vrouwen is gehouden, zo laten de ministeries weten, is gebleken dat het filmpje goed wordt begrepen. De spot wordt gewaardeerd en de ondervraagden zeggen het goed te vinden dat de overheid deze campagne voert.

Bij de campagne horen twee brochures, die onder meer worden verspreid onder werkgevers- en

werknemersorganisaties, personeelsfunctionarissen en vertrouwenspersonen. Een daarvan, vooral gericht op werkgevers, licht de wijzigingen op de Arbowet toe en geeft werkgevers advies hoe zij hun werknemers kunnen beschermen tegen seksuele intimidatie. Eenvoudige maatregelen als een extra lamp in een donkere gang, een spiegel boven de fietsenstalling en het verwijderen van dubieuze posters, stelt de brochure, kunnen al effect hebben.

De andere folder is gemaakt voor vrouwen die slachtoffer zijn van ongewenst gedrag door collega's. Daarin wordt uitgelegd welke juridische stappen zij kunnen ondernemen en wat seksuele intimidatie precies inhoudt. "Het gaat niet alleen om aanranding en verkrachting, maar ook om suggestieve opmerkingen over het uiterlijk, stoere verhalen over seksprestaties, intieme vragen over je privéleven, uitnodigingen om mee naar bed te gaan of pornoblaadjes cadeau krijgen", aldus de brochure. Waar de grens tussen gewenst en ongewenst gedrag ligt, "kan iemand alleen zelf bepalen". Niet de aandacht zelf, maar hoe deze wordt ervaren zou volgens de folder maatgevend zijn. Het effect van de voorlichtingscampagne wordt over een aantal maanden door de ministeries onderzocht.

Door Sigrid van Iersel Den Haag

UN 16-9
'Fundamentalistische kwezelarij'. Hoofdredacteur Jan Heemskerk van Playboy gebruikt vaak krachtige termen om zijn afschuw uit te spreken over het verbieden van naaktposters op de werkplek.

Als Nederland zo doorgaat, slaat straks de Amerikaanse kuisheidswaanzin over, voorspelt Heemskerk. "Dat betekent dat een vrouw geen minirokje meer kan dragen, want dat kan ook bijzonder prikkelend zijn. Dan gaan we allemaal rondlopen in een jute zak".

Op een keurig PTT-kantoor spreken werknemers liefkozend over hun 'Cindy'. Ze doelen dan niet op een populaire collega, maar op de levensgrote poster van topmodel Cindy Crawford, die de luchtige kledij van een modehuis aan de vrouw probeert te brengen. Mannen én vrouwen zijn in ieder geval dol op haar. Cindy maakt momenteel een tournee langs alle afdelingen.

Kelly Gallagher is minder fortuinlijk. De Playmate van deze maand is niet langer welkom op de Nederlandse werkplek, terwijl het verschil met Cindy's outfit toch slechts een minuscuul lapje stof is. Op 1 oktober wordt een nieuwe regeling van kracht, die werkgevers verplicht tot maatregelen om werknemers zoveel mogelijk te beschermen tegen seksuele intimidatie op het werk. De wet verplicht bedrijven tot de ontwikkeling van een eigen beleid op dit punt. Wát precies als aanstootgevend beschouwd wordt, mag een bedrijf zelf uitmaken.

Paniek onder uitgevers blootkalenders

• Huib Colijn zit bij de pakken (vrouwenkalenders) neer. Hij eist duidelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. „Ik wil weten waar de grens ligt. Wat is nou aanstootgevend? Het probleem is dat ik niet weet wat wel en wat nou niet mag. Door die onduidelijkheid maken ze mijn hele handel kapot.”
Foto: Maarten Stolp

TEL 17/9

door Remco Regterschot
AMSTERDAM, zaterdag
Er is grote paniek uitgebroken onder de uitgevers van vrouwenkalenders. Naar aanleiding van een artikel in deze krant van jongstleden woensdag over de nieuwe ARBO-wet, zien zij hun miljoenenhandel in gevaar komen.

Vanaf 1 oktober vallen 'aanstootgevende foto's' op de werkvloer namelijk onder seksuele intimidatie. Omdat veel bedrijven niet weten wat daar onder wordt verstaan, zeggen ze voor alle zekerheid de orders voor vrouwenkalenders af. De uitgeverijen zijn radeloos.

„De dag na jullie artikel zijn er bij mij al vijfduizend kalenders afgezegd”, vertelt Huib Colijn van Reclame Uitgeverij Huib Colijn B.V.'. Colijn verkoopt meer dan 250.000 kalenders per jaar, waarvan 90% aan bedrijven.

„Ik kon mijn klanten niet

uitleggen wat nu precies aanstootgevende foto's zijn. Inspecteur E.J. Reugebrink was hier voor mijn boekhouding. Hij heeft toen meteen mijn kalenders bekeken.”

Deze keurde terstond bijna alle kalenders van Colijn af. Alleen de kalenders met molens, klompen en tulpen kwamen door de strenge keuring. Voor Colijn zou dat een strop van ongeveer 1,5 miljoen gulden betekenen. „Want wie wil zijn zakenrelaties tegenwoordig nog kalenders met molentjes geven?”, vraagt de teleurgestelde uitgever zich wanhopig af.

Wat nu precies onder aanstootgevende foto's wordt verstaan, blijft voorlopig een

raadsel. Woordvoester M.J. van Bavel van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: „Het is heel simpel: aanstootgevend is datgene wat iemand aangeeft aanstootgevend te vinden.”

Onze inspecteurs gaan heus niet posters van de muur rukken, ze gaan alleen na of het bedrijf beleid voert ter voorkoming van seksuele intimidatie. Ik kan me niet voorstellen dat inspecteur Reugebrink de kalenders heeft bekeken.”

Volgens de vernieuwde wet, bestaat seksuele intimidatie verder uit 'onnodig aanraken', of het maken van 'dubbelzinnige opmerkingen'. Wanneer iemand zich daaraan schuldig maakt, is ook nog niet bekend.

Vrouwelijke agenten lijden dagelijks onder macho-cultuur Emancipatie bij politie stagneert

Van onze verslaggever
Weert Schenk
AMERSFOORT

Het schiet niet op met de emancipatie van de vrouw bij de politie. Het tien jaar geleden gestelde doel dat de uitvoerende dienst in 1995 voor een kwart uit vrouwen bestaat, wordt bij lange na niet gehaald. De doorstroming van vrouwen naar hogere functies verloopt uiterst moeizaam, terwijl politievrouwen nog dagelijks blijken te lijden onder de heersende machocultuur.

Dit blijkt uit het nog niet gepubliceerde evaluatierapport *Vernieuwing in tijd van verandering* van de Landelijke Politie Emancipatiecommissie (LPEC). De commissie presenteert vandaag de precieze cijfers over de stand van zaken van de emancipatie bij de politie.

Volgens het rapport bevindt het emancipatieproces zich in een 'kritische fase'. Vrouwen hebben pas invloed op de interne cultuur als ze voor meer dan 25 procent van een organisatie deel uitmaken. Zo niet, dan wordt de weerstand tegen vrou-

wen groter, neemt de seksuele intimidatie toe en brokkelt het draagvlak voor emancipatiebeleid af.

De meeste korpsen hebben dan inmiddels wel een apart toilet gebouwd voor de vrouwelijke diender, maar over het algemeen ontbreekt volgens Els Burger, ambtelijk secretaris van de LPEC, een samenhangend emancipatiebeleid. „Het krijgt systematisch te weinig aandacht.”

„Steeds hoor ik het excuus dat iedereen het te druk heeft met de reorganisatie van de politie. Dat is niet helemaal waar. Ten eerste is dat pas van de laatste vier jaar. Bovendien was juist de reorganisatie een goed moment om het emancipatiebeleid gestalte te geven. Bij een reorganisatie worden functies herverdeeld, waarbij vrouwen heel goed kunnen worden betrokken. Ze hebben kansen laten liggen.”

Burger zegt dat de meeste korpsen bij de doorstroming naar andere functies vrijwel uitsluitend rekening houden met het aantal dienstjaren. „Vrouwen komen dan haast per definitie niet in aanmerking. Er gaat altijd wel een man voor, ook al

is hij kwalitatief minder. Het gebrek aan loopbaan-mogelijkheden voor vrouwen is frustrerend.”

Als een vrouw in sporadische gevallen wel een leidinggevende functie krijgt, wordt haar doen en laten in de kantine uit en te na besproken. Burger: „Elke beweging wordt nauwlettend gevolgd. En als ze een uitglijder maakt, wordt er gezegd: „Zie je wel, vrouwen kunnen dat werk niet”. Als mannen verongelukkig worden, wordt er nooit zo hard geoordeeld. Het valt niet eens op.”

Burger noemt de politie op dit punt geen aantrekkelijk bedrijf voor een vrouw. „Er heerst een machocultuur die niets toevoegt aan de kwaliteit van de politiezorg. Dat macho-element wordt er op de politie-opleiding al met de paplepel ingegoten. Vrouwen die niet mee willen doen, worden buitengesloten. Bij de politie zijn immers het vertrouwen op elkaar en de collegialiteit van wezenlijk belang. We hebben al eens geadviseerd de politie-internaten te sluiten.”

Zie verder pagina 6, kolom 1

Macho-cultuur politie

Vervolg van pagina 1

De macho-cultuur uit zich voor een belangrijk deel in de manier waarop de politievrouwen worden behandeld. Uit eerdere onderzoeken van de LPEC bleek dat seksistische opmerkingen, seksuele intimidatie en opdringerig gedrag aan de orde van de dag zijn. Tijdens nachtdiensten worden pornofilms bekeken. Vrouwen voelen zich daardoor bedreigd.

„Ze moeten elke dag bewijzen dat ze goede agenten zijn”, zegt Burger, „mannen hoeven dat niet. Het is toch te gek voor woorden dat bijna de helft van de politievrouwen op het werk worden geconfronteerd met pornofilms. Dat kom je in geen enkele arbeidsorganisatie tegen.”

Het is volgens haar geen kwestie van uitdagen. „Niet uitdagen, maar uitsluiten. Dat is veel ernstiger. Vrouwen voelen zich erdoor niet op hun gemak, met het gevolg dat ze minder goed tot hun recht komen.”

Een ander voorbeeld komt uit het personeelsblad van de Drentse politie. Bij een artikel over de invoering van 'zomeragenten' staat een tekening afgedrukt van een blonde politie-agente in bikini met pistool op de slanke heup. Burger: „Is dat het eerste waaraan je bij het woord 'zomeragent' denkt? Het is doodziek.”

Ze weerspreekt dat dit een incident is: „Dit is geen incident. Absoluut niet. Vrijwel alle vrouwen krijgen te maken met seksuele grappen en grollen.”

Er is volgens de LPEC nog veel werk aan de winkel. De adviescommissie, die de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken adviseert, wordt in januari opgeheven. Burger wil echter nog twee jaar langer doorgaan.

Er moeten nieuwe doelstellingen worden geformuleerd, waarbij de korpsen een inspanningsverplichting wordt opgelegd.

Burger zegt dat van groot belang is dat vrouwen goed bij de politie zijn vertegenwoordigd. „Zit de Nederlandse samenleving te wachten op een politiemacht van uitsluitend mannen? Ik denk dat een tekort aan vrouwen bij de politie de kwaliteit van de zorg in het geding brengt.”

Verder meent ze dat de politie in redelijke mate een afspiegeling van de maatschappij moeten vormen: „Dat waarborgt de legitimiteit van het politie-optreden.” En ook stelt Burger dat de korpschefs het regeeringsbeleid voor emancipatie eens serieus moeten nemen. „Er wordt al jaren gepraat, maar er gebeurt te weinig. Terwijl het heus allemaal niet zo moeilijk is.”

Vertrouwenpersonen in de leerlingbegeleiding

"Als je uitspraak net zo mooi was als je décol-

leté, kreeg je een ruime voldoende." Seksueel

getinte opmerkingen, dubbelzinnigheden,

onnodige aanrakingen, allemaal vormen van

ongewenste intimiteiten waar leden van de

schoolbevolking bijna dagelijks in betrokken

zijn. Anke Visser schrijft over de rol van

vertrouwenpersonen in de leerling.

begeleiding. Autonomie van docenten

maakt het lastig om gedrag van collega's

ter discussie te stellen, concludeert zij.

Per jaar komen bij de landelijke vertrouwensinspecteurs zo'n negentig klachten van leerlingen binnen over seksuele intimidatie. Betrokken zijn in seksuele intimidatie op school heeft voor leerlingen vaak ernstige gevolgen. Seksuele intimidatie is een schending van de grenzen van een leerling. Het vertrouwen in anderen wordt geschaad. Ook het zelfvertrouwen krijgt een knauw. Gevoelens van angst, schuld, schaamte slurpen de energie op die aan schoolwerkzaamheden besteed zou moeten worden. Veelal is er sprake van dalende concentratie en inzet, en daarmee dalende prestaties. Leerlingen die slachtoffer zijn van seksuele intimidatie, plaatsen zichzelf vaak in een sociaal isolement. Ze denken dat zij de enigen zijn die zoiets hebben ervaren. Zij voelen zich daardoor anders dan andere leerlingen. Zij durven hun geheim met niemand te delen, ook omdat ze dikwijls denken

ding van seksuele intimidatie. Voor 1996 moet elke school beleid geformuleerd hebben over preventie en bestrijding van seksuele intimidatie. Concreet wil dat zeggen dat de school een klachtenprocedure ontwikkelt, een klachtencommissie aanstelt en vertrouwenspersonen benoemt. Docenten moeten in hun lessen aandacht besteden aan seksuele intimidatie, communicatieve vaardigheden, aan mentale en fysieke weerbaarheid. Verder moet de school beschikken over een sociale kaart van hulpverleningsinstanties in de regio.

Meer en meer scholen stellen al vertrouwenspersonen aan: functionarissen bij wie leerlingen met hun klachten terecht kunnen. De titel 'vertrouwenpersoon' is overgenomen uit het bedrijfsleven waar al sinds 1985 aandacht is voor de bestrijding van seksuele intimidatie. In zekere zin is ieder een vertrouwenspersoon, die binnen de school die het vertrouwen van leerlingen geniet. Ervaringen uit de praktijk geven echter aan dat het belangrijk is om de titel vertrouwenspersoon te reserveren voor de functionarissen die zich bezig houden met de preventie en bestrijding van seksuele intimidatie (afgekort PSI).

De vertrouwenspersoon verzorgt de eerste opvang van de lastiggevallen leerlingen en stelt een feitelijke rapportage op van de klacht. Op verzoek van de leerling bemiddelt de vertrouwenspersoon eventueel tussen de lastiggevallen leerling en lastigvallier. Als de leerling een officiële klacht in wil dienen, begeleidt de vertrouwenspersoon de leerling. De klacht

Streefdoelen

Seksuele intimidatie belemmert leerlingen in hun deelname aan het onderwijs. Dit is aanleiding geweest voor het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen om in de vierde Emancipatienota een aantal streefdoelen voor scholen te formuleren op het gebied van preventie en bestrij-

wordt ingediend bij de door het bevoegd gezag benoemde klachtencommissie. Als uitgebreide opvang en nazorg noodzakelijk blijken, verwijst de vertrouwenspersoon de leerling naar externe hulpverleningsinstanties in de regio. Verder heeft de vertrouwenspersoon een voorlichtende taak voor de verschillende doelgroepen in en om de school. Ook levert de vertrouwenspersoon een bijdrage aan het schoolbeleid op het gebied van preventie en bestrijding van seksuele intimidatie.

Dialogstrategie

Op grond van hun deskundigheid worden leerlingbegeleiders vaak benoemd tot vertrouwenspersoon, in belangrijke mate belast met het opvangen en begeleiden van leerlingen. Leerlingbegeleiders hebben in hun opleiding geleerd om te counsellieren. De counsellingsmethode van leerlingbegeleiders is echter veelal gebaseerd op de uitgangspunten van

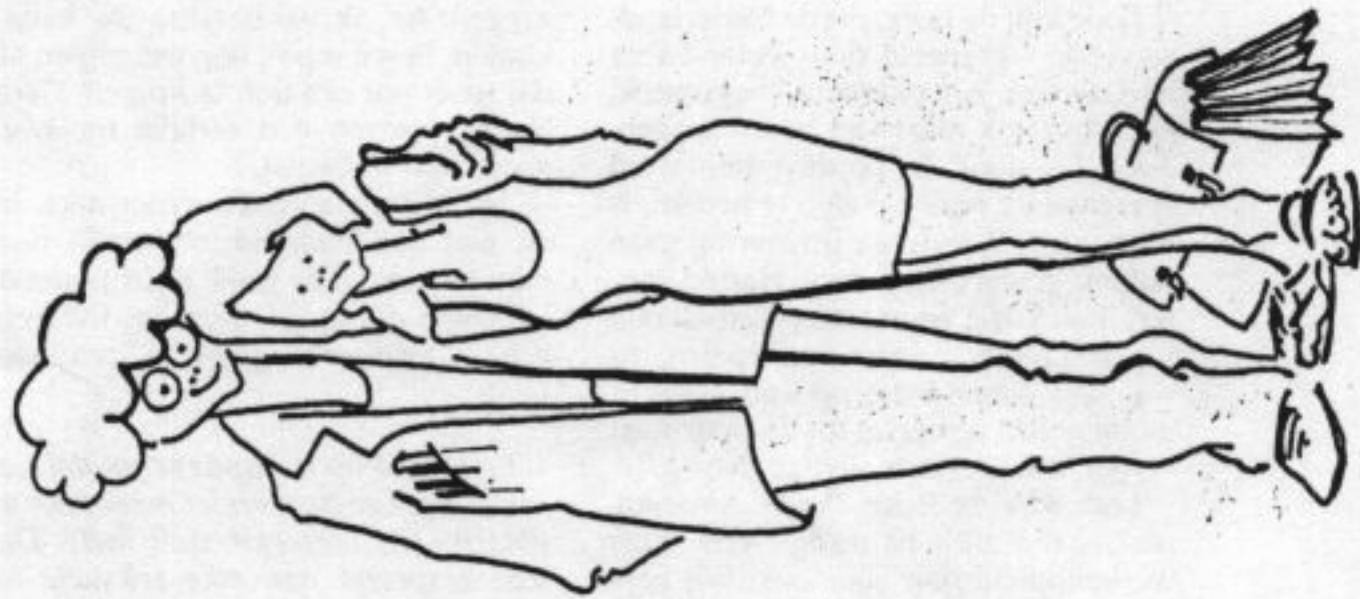
Karl Rogers. Deze kan benoemd worden als 'de volgstrategie' (Ik luister en jij bepaalt waar het over gaat). Het begeleiden van slachtoffers van seksuele intimidatie vraagt in een aantal opzichten om andere accenten.

Zo blijkt uit de ervaringen van de vrouwenhulpverlening dat het bij het begeleiden van slachtoffers van seksueel geweld belangrijk is de zogenaamde 'dialogstrategie' te volgen. De vertrouwenspersoon heeft een eigen deskundige inbreng in het gesprek, maar het slachtoffer is deskundig vanuit zijn ervaring. Hij/zij weet wat aanslaat bij hem/haar en kan dus meedenken over alternatieven. Hierbij is het van belang om het slachtoffer expliciet zeggenschap over het gesprek te geven: 'Jij vertelt. Ik stel vragen, maar als je niet wilt antwoorden, zeg dat dan. Ik zal voorstellen doen, maar jij kunt ook iets anders voorstellen. Jij bepaalt waar het gesprek over gaat. Als ik het anders zie, zal ik dat zeggen, maar uiteindelijk kies jij.'

Een ander aspect is dat in dergelijke counsellingsgesprekken de vertrouwenspersoon zonder gêne over seksualiteit en seksuele handelingen moet kunnen spreken, waarbij het taalgebruik dat van de leerling volgt. Lastiggevallen leerlingen durven zelf namelijk meestal niet 'de dingen bij de naam te noemen'. Dit kan betekenen dat de vertrouwenspersoon de nondirectieve gespreksmethode afwisselt met een serie gesloten vragen om te achterhalen wat er gebeurd is.

Vertrouwenpersonen moeten om kunnen gaan met gevoelens van schuld, schaamte en angst van het slachtoffer. Slachtoffers kunnen het gebeure bagatelliseren, omdat ze vinden dat het hen niet had mogen overkomen. Soms zijn er zelfs loyaliteitsgevoelens voor de dader, die het schuldgevoel voeden.

Trainers van vertrouwenspersonen geven aan dat de begeleiding van slachtoffers van seksuele intimidatie dichtbij de persoon van de begeleider komt. Dit 'te na komen' kan

Leerlingbegeleiders counsellen vaak via de volgstrategie, maar het begeleiden van slachtoffers van seksuele intimidatie vraagt soms om een andere aanpak.

effect hebben op de begeleiding. Mannelijke begeleiders kunnen zich aangesproken voelen door de minder aardige verhalen over andere mannen. Gevoelens van plaatsvervangende schaamte kunnen hen belemmeren om door te vragen. Een begeleider kan zich persoonlijk aan gevallen voelen en kan een verdiedigende of bagatelliserende opmerking maken. Het effect hiervan kan zijn dat het slachtoffer voelt dat hij zij niet serieus genomen wordt. Voor vrouwelijke begeleiders is het veelal bedreigend om te realiseren dat seksueel geweld iedereen kan overkomen. Om iets van deze bedreiging weg te nemen, kunnen zij op zoek gaan naar redenen waarom het juist deze leerling moest overkomen. Gevolg is vaak dat het schuldgevoel versterkt wordt bij het slachtoffer. Een ander gevaar is dat de begeleider zich zo identificeert met de situatie van de leerling dat er onvoldoende professionele afstand bewaard wordt. Seksuele intimidatie is geen geïsoleerd verschijnsel. Het is mede het gevolg van bestaande maatschappelijke machtsverhoudingen. Het counsellen van slachtoffers vraagt tevens van de vertrouwenspersoon zicht op eigen (voor)oordelen rond seks en seksualiteit.

Klachtencommissie

Na counseling kan een leerling besluiten om een officiële klacht in te dienen bij de klachtencommissie. Met het oog hierop is van belang dat de vertrouwenspersoon een feitelijke rapportage van de klacht kan

Door een onzer redacteurs

TILBURG, 14 SEPT. Jaarlijks krijgen zeshonderd kinderen op basisscholen in Tilburg les in weerbaarheid. In twaalf lessen leren de hoogste klassen hoe ze moeten omgaan met seksueel geweld, mishandeling en pesten. Meisjes en jongens volgen aparte lessen. De meisjes krijgen mentale en fysieke zelfverdedigingslessen, bij de jongens ligt het accent op weerbaarheid tegen machtsmisbruik. Ook moeten zij leren zelf geen intimiderend gedrag te vertonen.

Seksuele intimidatie komt in Nederland, blijkt uit onderzoek, zo vaak voor, dat preventie ervan veel leed en geld voor latere hulpverlening kan besparen. Dat is de achterliggende gedachte van de Stichting Jeugd & Jongerenwerk Tilburg, die vier jaar geleden met het Marietje Kessels Project is begonnen.

Het project draagt de naam van een elfjarig Tilburgs meisje dat in 1900 werd verkracht en vermoord. De zaak werd nooit opgehelderd. Aanvankelijk waren de lessen alleen voor meisjes maar sinds vorig jaar volgen ook jon-

Kinderen leren zich verweren bij Marietje Kessels Project

gens een 'Mini Macho' programma. Het project wordt betaald door de gemeente Tilburg. Binnenkort doen ook scholen in Amsterdam, Utrecht en Waalwijk mee.

Een van de deelnemende scholen in Tilburg is de katholieke Christoffelschool. De meisjes krijgen les van een docente zelfverdediging, Els Wilders. Tijdens de les worden spelletjes gedaan zoals schouderkloppertje, knietkloppertje en het afwerpen van slaande armen. Voorafgaand aan de oefeningen praten de kinderen aan de hand van een persoonlijk 'zelfverdedigingsschrift'. Belangrijk uitgangspunt is dat kinderen onderscheid leren maken tussen een ja-gevoel en een nee-gevoel. In het schrift staat: „Niemand, zelfs niet iemand die van je houdt, heeft het recht om jou aan te raken op

een manier die jou een nee-gevoel geeft." Een meisje vertelt dat ze een ja-gevoel krijgt als iemand aan haar haar zit te frutselen. Een ander krijgt een nee-gevoel als haar ouders heel hard tegen haar zus schreeuwen. Een derde krijgt een weet-niet-gevoel als iemand met wie ze ruzie heeft het wil goedmaken terwijl zij nog steeds kwaad is.

De jongens luisteren in een ander lokaal naar preventiewerker Pim Royakkers. Hij legt in een toneelstukje met de onderwijzer uit hoe ze thuis een opdringerige tante aan de voordeur kunnen afwerpen: door een stap achteruit te zetten, een beleefde hand uit te steken en te gaan praten. Daarna vraagt hij wat ze zouden doen als in de bus een man naast hen zou komen zitten en een arm om hun schouder legt. Een jongen zegt

dat hij ergens anders gaan zitten, een ander zou hem wegslaan, weer een ander zou zeggen: ik ben je zontje niet. Nog beter is het, zegt Royakkers, om heel hard nee te roepen. Met veel kabaal en zwiepende armen wordt het tafereeltje nagespeeld.

De jongens leren hoe ze zich moeten verdedigen, maar ook zich in te leven in meisjes. Pim Royakkers: „Sommige jongens vinden het enerfverend om in het zwembad bij meisjes de bikini uit te trekken en de borsten te pakken. Ik heb ze gevraagd zich voor te stellen wat ze zelf zouden voelen als ze op de duikplank staan en dat gebeurt. Dan begrijpen ze dat het een rotgevoel is. Het is een ontdekking voor ze."

De effecten van een preventieproject zijn op langere termijn moeilijk te meten. Wel kan de

Stichting Jeugd & Jongerenwerk bogen op enkele evidente resultaten, zoals een jongen die door de lessen de moed kreeg om hulp te vragen nadat hij door zijn broer was misbruikt. In zijn evaluatie schreef hij: „Bedankt dat ik bij u het geheim kwijt kon." Of het meisje dat door de lessen thuis durfde te vertellen dat een kennis van haar ouders in het zwembad haar hand in zijn zwembroek had gestopt. Daarna hoefde ze niet meer bij deze kennis te gaan logeren. Bovendien is preventie volgens projectleider Gerda de Vries allicht goedkoper dan genezen. Ze rekent voor dat er maar één kind per klas hoeft te zijn bij wie misbruik wordt voorkomen om het geld uit te sparen dat anders later voor hulpverlening door het Riagg nodig zou zijn.

Directeur A. Robben van de Christoffel basisschool: „Het is een fantastisch project. Wij merken dat de meisjes sociaal weerbaarder zijn geworden. Ze durven meer. En jongens krijgen het gevoel dat meisjes toch niet altijd zo zijn als ze altijd wel gedacht hadden."

nomie van docenten maakt het lastig om gedrag ter discussie te stellen. Op veel scholen bestaat de ongeschreven code dat je elkaar niet afvalt en de school geen slechte naam bezorgt. Vertrouwenspersonen geven aan dat zij door sommige collega's met enig wantrouwen worden bekeken. Om in een dergelijke situatie te kunnen functioneren, is het van belang dat vertrouwenspersonen zich gesteund weten door de schoolleiding. Juristen

pleiten zelfs voor een vorm van rechtsonderzoek, zoals dat bij ondernemingsraadsleden gebruikelijk is. Deze bescherming heeft tot doel dat vertrouwenspersonen niet geschaad worden in hun loopbaan als gevolg van hun functie als vertrouwenspersoon.

De steun van de directie wordt in eerste instantie zichtbaar in een hel-der profiel voor de vertrouwenspersoon, gevolgd door een officiële, open sollicitatie-procedure. Deze vertrouwenspersonen worden toegerust met bevoegdheden en faciliteiten, zoals een spreekkamer, scholing, taakuren enzovoort.

De schoolleiding laat hiermee zien dat de preventie en bestrijding van seksuele intimidatie haar ernst is. De schoolleiding beperkt zich niet tot het aanstellen van vertrouwensperso- nen. Deze kunnen pas functioneren als zij zich gedekt weten door een klachtencommissie met een klachten-procedure en een sociale kaart. Ook hierop moet de schoolleiding actie ondernemen. Een dergelijke officiële aanstelling betekent ook dat ieder in de school op de hoogte is van het bestaan van vertrouwenspersonen.

Dit kan een preventieve werking hebben. Leerlingen en leerkrachten weten in ieder geval dat seksuele intimidatie op deze school niet thuis hoort. Als hen toch iets overkomt, weten ze bij wie ze terecht kunnen. ■

Anke Visser is coördinator van het project Preventie Seksuele Intimidatie van MateM. De MateM coördineert op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen tot 1996 het Project preventie seksuele intimidatie in het onderwijs.

De schoolleiding laat hiermee zien dat de preventie en bestrijding van seksuele intimidatie haar ernst is. De schoolleiding beperkt zich niet tot het aanstellen van vertrouwensperso- nen. Deze kunnen pas functioneren als zij zich gedekt weten door een klachtencommissie met een klachten-procedure en een sociale kaart. Ook hierop moet de schoolleiding actie ondernemen. Een dergelijke officiële aanstelling betekent ook dat ieder in de school op de hoogte is van het bestaan van vertrouwenspersonen.

Dit kan een preventieve werking hebben. Leerlingen en leerkrachten weten in ieder geval dat seksuele intimidatie op deze school niet thuis hoort. Als hen toch iets overkomt, weten ze bij wie ze terecht kunnen. ■

Anke Visser is coördinator van het project Preventie Seksuele Intimidatie van MateM. De MateM coördineert op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen tot 1996 het Project preventie seksuele intimidatie in het onderwijs.

Voor de eerste 10 NVL/NVJG-netwerken die een themamiddag willen wijden aan de preventie en bestrijding van seksuele intimidatie op school stelt de MateM een bedrag van f525,- beschikbaar waarmee een deskundige in dit onderwerp kan worden ingehuurd bij de Landelijke Pedagogische Centra of de Hogescholen.

U kunt voor informatieve en documentaire vragen contact opnemen met: MateM, Project preventie seksuele intimidatie in het onderwijs Postbus 856762, 3506 AL Utrecht, telefoon (030) 856762.

opstellen en enige kennis heeft van de juridische gang van zaken rond klachtbehandeling en van rechtspositieregelingen. Verder vragen de taken voorlichting en beleidsontwikkeling specifieke deskundigheid en vaardigheden van een vertrouwenspersoon. Al met al blijkt aanvullende scholing onmisbaar voor leerlingbegeleiders die als vertrouwenspersoon benoemd zijn.

Leerlingen begeleiden die in de schoolsituatie lastiggevallen zijn door medeleerlingen of personeelsleden, is een specifiek psycho-sociaal probleem. De situatie wijkt af van de begeleiding die geboden wordt door de counselor bij bijvoorbeeld incest.

Seksuele intimidatie gebeurt binnen de schoolmuren, door leden van de schoolgemeenschap. Degenen die zich aan intimiderend gedrag schuldig maken, moeten gecorrigeerd worden. Daders kunnen zowel leerlingen als personeelsleden zijn. Dit kan betekenen dat de collegiale verhouding van vertrouwenspersonen ten opzichte van collega's die aange-

Daders kunnen zowel leerlingen als personeelsleden zijn. Vertrouwenspersonen geven aan dat zij door sommige collega's met enig wantrouwen worden bekeken.

VKMAGAZINE

8/3 TIJDSCHRIFT OVER KINDERMISHANDELING.

biedt de laatste stand van zaken op het gebied van onderzoek, methodiek, ontwikkeling, projecten en literatuur over preventie van en hulpverlening bij kindermishandeling.

Het vkmagazine verschijnt 4x per jaar. Informatie: Infocentrum Kinder-mishandeling v.w. 070 - 350 70 11, iedere werkdag van één tot vijf. Losse nummers f 9,50.

In het septembernummer:

De campagne en de klas tegen kindermishandeling
Ceet Hoefnagels

Preventie-programma's voor het basisonderwijs in een breder kader
Klaas Kooijman

Vijftien jaar Kindertelefoon
Wigle Post

Column: 'Lessen uit Orlando'
Jan Heemskerk

DIRECTEUR KINDERTEHUIS DE SONNENBURGH

'Ouder moet zeker zijn dat kind beschermd is'

DOOR HENK RUIJL

Wassenaar - De tweeëndertig jongens en meisjes in het kindertehuis De Sonnenburgh in Wassenaar zijn vanmorgen gewoon aan de slag gegaan. Tussen zeven en acht uur uit de veren, aankleden en - als ze er oud genoeg voor zijn - naar school toe.

Een ritme voor doordeweekse dagen waaraan de pupillen tussen de nul en twaalf jaar gewend zijn geraakt. Maar toch, de sfeer waarin dat gebeurt is veranderd sinds bekend werd dat één van de groepsleiders uit het fraaie tehuis aan de Lindeaan zeven minderjarige jongens seksueel heeft misbruikt. De ontucht neemt ook de gedachten van de vijftientig medewerkers in het huis van christelijke signatuur danig in beslag. „Het geeft onrust, er wordt veel over gepraat”, zegt directeur R. A. Zoutendijk van De Sonnenburgh eerlijk. Op zijn bureau ligt een fax van de landelijke werkgeversorganisatie in de jeugdhulpverlening VOG. Met de complimenten voor zijn optreden in het televisieprogramma Nova.

De Sonnenburgh heeft ervoor gekozen zo openhartig mogelijk te reageren op de arrestatie van een 36-jarige groepsleider, die zich op 16 september voor de Haagse rechtbank moet verantwoorden voor het seksueel misbruik van minderjarige jongens. „Ik denk dat de keuze voor openheid de beste is”, aldus Zoutendijk, die zich kan voorstellen dat veel ouders ongerust zijn geworden. De man heeft inmiddels bekend en zit in voorlopige hechtenis.

„Er zijn mensen die zich afvragen of hun kind ook is misbruikt”, zegt de directeur. „Je kunt dit nooit voor honderd procent uitsluiten, maar tijdens het onderzoek is duidelijk geworden dat er een bepaald patroon zat in het misbruik. Het

ging altijd om één bepaalde groep kinderen en immer om jongens. De groepsleider heeft gezegd dat hij schoon schip wilde maken en dat hij alle namen van de betrokken pupillen heeft genoemd. Al zei hij dat ook eerder al en toen kwamen er later nog namen bij. Je weet het dus nooit zeker”.

De directeur staart even voor zich uit. Schetst dan het beeld van de instelling ('net een groot gezin'), waar kinderen - al dan niet tegen de zin van hun ouders - worden geplaatst. Voor observatie, onderzoek en behandeling, omdat de situatie thuis een langer verblijf in de ouderlijke woning niet meer toelaat. Zoutendijk is nu vier jaar de hoogste baas in het tehuis, waar hij juist het gevoel had gekregen 'dat we met elkaar lekker iets aan het bereiken waren'. „De sfeer was geweldig. Dan gebeurt er zo iets”.

Aanvankelijk werd er met ongelof gereageerd toen op 25 april van dit jaar een elfjarige pupil meldde dat de bewuste opvoeder 'iets seksueels' met hem had willen doen. „Wij konden het echt niet geloven”, vertelt Zoutendijk. „De man was een hele populaire groepsopvoeder. Hij was voorzitter van de werknemersvereniging, zeg maar de ondernemingsraad, en - uitgerekend hij - was nauw betrokken geweest bij het opstellen van de interne gedragscode over intimiteit”.

„Daarin kwam bij voorbeeld aan de orde hoe je omgaat met kinderen, die soms thuis seksueel zijn misbruikt, als je 's avonds voor het slapen gaan iets voorleest. Mag je dan op de rand van een bed gaan zitten? Dat luistert heel nauw. De opvoeder had bij het opstellen van de gedragscode, die een uitwerking

was van het model-protocol van de VOG, een inspirerende rol gespeeld. De man ging ook naar cursussen op dit terrein. Als dit niet boven water was gekomen, dan hadden we nog gezegd dat hij een uitstekende kracht voor ons tehuis is”.

Conform het modelprotocol werd de opvoeder op non-actief gesteld en werd er een interne commissie van onderzoek ingesteld. Met behulp van een onafhankelijk pedagogisch onderzoeksbureau werd vastgesteld dat de man, die aanvankelijk ontkende, wel degelijk kinderen seksueel had misbruikt. Zoutendijk: „De man was zeer gewiekst. Hij deed het bij de meest minimale bezetting in het tehuis en ging heel planmatig te werk. Daarom is het nooit opgevallen, terwijl wij een degelijk preventiebeleid hebben. Nu is duidelijk geworden dat als iemand wilens en wetens hier op uit is, ontucht

echt niet is te voorkomen”. In totaal ging het om zeven gevallen van seksueel misbruik en één poging daartoe in de periode september 1992 tot en met april 1994, zoals ook uit latere politie-verhoren bleek. „Want natuurlijk hebben wij aangifte gedaan”, aldus Zoutendijk. Zo vanzelfsprekend was dat kennelijk niet, want later werd duidelijk dat de opvoeder tijdens een eerdere baan in het tehuis De Koperwiek in Hoek van Holland ook al ten minste één zesjarige jongen seksueel had misbruikt. „Wij zijn misleid door De Koperwiek”, aldus Zoutendijk. „Want men vertelde ons daar dat de man een uitstekende staat van dienst had en dat hij was vertrokken omdat hij het niet meer naar zijn zin had”. De opvoeder kwam, mede door dit positieve curricu-

lum vitae, op 1 februari 1991 in Wassenaarse dienst en dat was anders nooit gebeurd. De directeur van De Sonnenburgh neemt het de collega's, die de man wel ontsloegen maar geen aangifte deden en de belastende informatie verzwegen, zeer kwalijk. Hij overweegt een juridische procedure aan te spannen voor geleden (im)materiële schade.

„Dit is het ergste dat ons kon gebeuren”, aldus Zoutendijk. „Je doet veel aan preventie en dan ontdek je zo iets. Je bent eerst heel erg geschokt en wordt dan ongelooflijk kwaad. Dat iemand dit werk uitkiest om zijn lusten te botvieren. Uitgerekend met kinderen die thuis al zo veel te verduren hebben gekregen”. De directeur kan absoluut geen begrip opbrengen voor de bewuste opvoeder. „Nee, in het geheel niet. Dat klinkt niet erg hulpverlenersachtig, maar dat moet dan maar. Er zullen best oorzaken zijn voor het gedrag van de man, maar ik heb echt geen ruimte voor ook maar één excuus”.

Razend

De directeur heeft zelf drie kinderen. „Ik kan mij voorstellen dat de ouders van de betrokken kinderen razend zijn. Zij moeten hun kind, vaak door de rechter gedwongen, uit handen geven. Dan is het afschuwelijk als dit je kind overkomt. Je moet ervan uit kunnen gaan dat kinderen in een tehuis voor jeugdhulpverlening beschermd worden. En dan gaat het mis bij zulke intieme zaken. Als de intimiteit wordt geschonden, kan het voor kinderen heel traumatiserend zijn. Kinderen voelen zich schuldig, schamen zich en ervaren het als een enorme belasting”.

De directeur zwijgt even. Er wordt geklopt op zijn kamerdeur en een lief kinderhoofdje kijkt om de hoek. Het doet den-

ken aan de woorden die Zoutendijk eerder in het gesprek uitsprak. Dat het met de vier betrokken kinderen die nog in het tehuis verblijven 'oppervlakkig gezien' goed gaat. „Al weet je nooit zeker hoe het afloopt”. Zij krijgen extra bijstand en dat geldt ook voor de ouders en de vier inmiddels uit het tehuis geplaatste misbruikte kinderen. „Er heerst toch ook een gevoel van opluchting, dat de man die dubbelspel heeft gespeeld is gepakt. Wij zullen hier de boel met z'n allen moeten oppakken en hopen dat de kinderen het goed kunnen verwerken”.

Groepsleider zou veel meer kinderen hebben misbruikt

Van onze verslaggever

DEN HAAG

De van ontucht verdachte groepsleider K. H. van het Wassenaarse kindertehuis De Sonnenburgh blijkt in de afgelopen jaren niet zes maar zestien kinderen seksueel misbruikt te hebben. De 36-jarige man zou zich al sinds 1980, toen hij actief was bij een scoutinggroep, vergrepen hebben aan de jongens. Dit bleek vrijdag voor de rechtbank in Den Haag waar de hulpverlener terecht stond.

Tegen H. werd vijf jaar gevangenisstraf geëist door officier van justitie J. de Moor. De officier legde de man slechts zes van de zestien gevallen ten laste omdat alleen in deze zaken aangifte is gedaan.

Het gaat hier om vijf jongens van De Sonnenburgh en om één jongen van de jeugdinstituut De Koperwiek in Hoek van Holland. Tegen de politie blijkt H. echter te hebben bekend nog drie andere jongens van De Koperwiek te hebben misbruikt.

Vanaf 1991, toen hij werd aangenomen in Wassenaar, zou hij in totaal zeven kinderen van De Sonnenburgh seksueel hebben misbruikt. Toen hij leider van een scoutinggroep was, tussen 1980 en 1983, had hij zich aan vijf kinderen vergrepen.

H. verklaarde op de zitting dat de directie van De Koperwiek indertijd wel op de hoogte was van de ontuchtzaak. De toenmalige directeur H. Brevink ontkende vorige week nog, toen de zaak in de publiciteit kwam, iets te hebben geweten.

Ontspoorden *SE 13/9*

Deze krant van woensdag 7 september, pagina 3. Drie 'koppen' die direct m'n aandacht trokken.

1. 'Groepsleider geeft ontucht jongens toe. Acht pupillen misbruikt'.

2. 'Celstraffen tot vier jaar in ontuchtzaak. Misbruik door familie en kennissen'.

3. 'Doodstraf als uitweg voor het onbehagen. Enquêtes meten gevoelens, geen argumenten'.

De eerste twee heb ik gelezen, waarna ik in de derde geen trek meer had, omdat dit, vermoedelijk, weer een geitenwollensokken-verhaal geweest is, waarin betoogd wordt dat daders van misdrijven toch zo zielig zijn en dat deze vooral geholpen moeten worden. Of dat onderzoeken en statistieken uitwijzen dat de doodstraf niet zal leiden tot minder misdaden.

Maar al die 'argumenten' kunnen bij mij toch niet het 'gevoel' wegnemen dat ik er best vrede mee zou kunnen hebben, wanneer een bepaalde categorie 'ontspoorden' gewoon definitief opgeruimd zou worden.

Hilversum

N. Does

zaterdag 17 september 1994

Eis van 5 jaar tegen groepsleider Chris H. kon niet van zijn pupillen afblijven

door Roy Klopper

T&L DEN HAAG, zaterdag Terwijl groepsleider Chris H. zijn jonge pupillen in bed voorlas uit Pinkeltje gleed zijn zoekende hand stevast onder de dekens.

Hagenaar H. (36), medewerker van het Wassenaarse kindertehuis Sonnenburgh, was dol op kleine jongetjes. Hij stond gisteren voor de rechter

wegens ontucht met negen pupillen. „Maar ook als scoutingleider in begin jaren tachtig viel u vijf jongens lastig”, beet officier van justitie J. de Moor hem toe. Hij eiste 'vijf jaar gevangenisstraf’.

Door zijn werk in kindertehuizen had H. alle gelegenheid zijn lusten bot te vieren. In 1986 kwam hij in dienst bij tehuis De Koperwiek in Hoek van Holland. Hier werd hij vier jaar later ontslagen nadat hij bekende de 6-jarige Berry te hebben betast. Er volgde

geen aangifte, hoewel nu is gebleken dat in de Koperwiek vier jongens het slachtoffer werden van zijn perversiteiten.

Een jaar later kreeg H. een baan in het Wassenaarse tehuis Sonnenburgh, waar de directie niets wist over zijn pedofiele verleden. In zijn sollicitatiegesprek bij de Sonnenburgh gaf H. nog erg af op pedofielen. Maar na een paar weken al bleek dat hij niets veranderd was. Liefst zeven jongetjes moesten zich zijn betastingen laten welgevalen. Totdat het achtste slachtoffer begin dit jaar aan de bel trok. K. werd ontslagen en er volgde aangifte.

Officier De Moor veegde de vloer aan met de verdachte. „U wist al lang dat u die neigingen heeft en had dan ook eerder hulp moeten zoeken.” Hij

noemae de zaak extra ernstig omdat er al veel schort aan de jongens in het tehuis. „Sommingen zijn al slachtoffer geweest van incest.”

Advocaat J. Hofdijk vond dat de zaak behoorlijk is opgeblazen. Hij vroeg een celstraf gelijk aan het voorarrest van K.

Vijf jaar geëist tegen ontuchtpleger

TR 12/9

Van een onzer verslaggevers
DEN HAAG - De 36-jarige Haagse groepsleider die in juni werd gearresteerd wegens het plegen van ontucht met zeven pupillen van kindertehuis De Sonnenburgh in Wassenaar, heeft voor de rechter seksueel misbruik van in totaal zestien jongetjes toegegeven.

Hij begon zijn praktijken, toen hij begin jaren tachtig bij een scoutinggroep zat, zette ze voort bij zijn baan in kindertehuis De Koperwiek in Hoek van Holland en liep uiteindelijk bij De Sonnenburgh tegen de lamp. „Hij heeft steeds de kans gehad te stoppen en zich onder behan-

deling te stellen voor zijn pedofiele neigingen. Maar hij ging door en zocht bewust zijn werkterrein op”, aldus officier van justitie De Moor voor de Haagse rechtbank. Hij nam verdachte zijn pedofiele praktijken te meer kwalijk, omdat hij ze ten uitvoer bracht in kindertehuizen zoals De Sonnenburgh. „Daar zitten kinderen uit probleemgezinnen die al te maken hebben gehad met zaken als mishandeling, drugs, echtscheiding en incest. De taak van verdachte was juist te geborgenheid te geven.” De officier eiste een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van vijf jaar.

De groepsleider toonde veel spijt en berouw. Hij had nooit iets tegen de

wil van de kinderen gedaan, zei hij. Pas tijdens zijn detentie had hij zich gerealiseerd dat hij zijn machtspositie had misbruikt. Uit angst zijn baan en relatie te verliezen had hij, nadat hij bij de scoutinggroep vier jongentjes had misbruikt, wel hulp gezocht. Hij wendde zich tot de werkgroep pedofilie van de NVSH. Maar daar werd hij niet geholpen. Integendeel, de leden vonden dat pedofilie juist moest kunnen, en spraken meer over de mogelijkheden. Desondanks dacht verdachte zichzelf in de hand te hebben, toen hij als groepsleider bij kindertehuis De Koperwiek ging werken. Ook daar ging het echter mis. Bij het stoeien en naar bed brengen met de jon-

gens, kon hij zijn handen niet thuis houden. De zaak kwam aan het rollen, toen een oma van een van de pupillen een brief over de ervaringen van haar kleinzoon schreef aan de stichting Humanitas in Rotterdam. In een gesprek met de directie van de Koperwiek werd de Hagenaar voor de keus gesteld: zelf ontslag nemen of eruit gegooid worden. Verdachte vertrok, maar kreeg merkwaaarderwijs een uitstekend getuigschrift mee. Daarmee solliciteerde hij na enige tijd bij De Sonnenburgh. Niet om weer de gelegenheid te krijgen tot ontucht, verzekerde hij de rechtbank. Hij was gewoon een goed groepsleider en opnieuw had hij het idee zijn nei-

ging te kunnen onderdrukken. Maar ook in Wassenaar pleegde hij met hand en mond ontucht met in totaal zeven pupillen. Toen de zaak uitkwam, werd hij op staande voet ontslagen. Enkele weken later deed de directie aangifte en werd de man aangehouden.

De zaak kreeg veel publiciteit doordat de leiding van De Koperwiek verzuimd zou hebben de nieuwe werkkring van de man te waarschuwen voor zijn praktijken. Toenmalig directeur Brevink van het tehuis in Hoek van Holland ontkende zelfs geweten te hebben van de ontucht. De zware eis van de officier was een knieval voor 'de waan van de dag', vond raadsman Hofdijk. Hij onthulde dat de psycholoog van De Sonnenburgh zijn cliënt had voorgespiegeld, dat er geen aangifte bij de politie zou worden gedaan, als hij zich onder therapie zou stellen. Als 'onderpand' moest hij dan een schriftelijke bekentenis inleveren. Directeur Zoutendijk van het kindertehuis gaf als getuige toe, dat binnenskamers over deze oplossing gesproken was, maar zei dat het idee 'al snel van tafel was geveegd'.
 Uitspraak 30 september.

'Ik vond mezelf uiteraard een goede groepsleider'

DOOR RENÉ VAN LEUSDEN

Den Haag - De 36-jarige ontslagen Haagse groepsleider van het kindertehuis De Sonnenburgh in Wassenaar heeft niet met acht, maar met zeker zeventien jongetjes seksueel contact gehad. Officier van justitie mr. J. de Moor onthulde gisteren voor de rechtbank in Den Haag dat de man al in het begin van de jaren tachtig als jeugdleider bij de padvinderij ontucht pleegde.

De verdachte, die een volledige bekentenis heeft afgelegd, misbruikte destijds vijf minderjarige jongens van de Haagse scoutinggroepen 'Rad'in' en 'Prinses Juliana'. Eind jaren tachtig ging de Hagenaar als groepsleider van het kindertehuis De Koperwiek in Hoek van Holland opnieuw in de fout. Hij pleegde ontucht met vier jongentjes in plaats van één, zoals hij aanvankelijk had toegegeven. De resterende zeven slachtoffers waren pupillen van De Sonnenburgh.

Mr. De Moor wees erop dat hij voor de feiten maximaal acht jaar gevangenisstraf kon eisen, maar vroeg de rechtbank tenslotte vijf jaar cel op te leggen. De aanklager hekelde de 'genie-

pige' manier waarop de groepsleider het vertrouwen van directie en ouders had geschonden. Bovendien ging het, aldus de officier, om kinderen uit veelal zwakke milieus die al het nodige hadden meegemaakt.

De verdachte, die een berouwvolle indruk maakte, zocht meestal seksueel contact als hij de kinderen naar bed bracht. Tijdens stoeipartijtjes kietelde hij de jongens om hen vervolgens onzedelijk te bestasten. Soms begon het 'spel' met voorlezen. Een 10-jarig jongetje werd tijdens het voorlezen uit een Pinkeltjesboek plotseling over zijn piemeltje gestreeld. Een jongen van elf jaar is ongeveer 25 maal misbruikt, waarvan circa zes keer oraal.

Aan de praktijken van de Hagenaar had al jaren geleden een eind kunnen worden gemaakt, als de directie van het kindertehuis in Hoek van Holland haar verantwoordelijkheid had gekend. Daar werd een jongen van zijn zevende tot negende jaar misbruikt. Zijn oma ontdekte op zeker moment dat het kereltje vreemde spelletjes met zichzelf speelde. Die had hij geleerd van de groepsleider. Oma maakte er onmiddellijk werk van. De groepsleider werd bij de directeur op het matje geroepen en gaf toe dat hij aan het jongetje had gezeten. De directeur deed echter geen aangifte. In plaats daarvan zou hij hem hebben aangeraden ontslag te nemen. Officier van justitie De Moor betitelde de rol van De Koperwiek als 'niet zuiver'.

Via kortstondige betrekkingen bij het Juliana Kinderziekenhuis en de jeugdafdeling van de inrichting Bloemendaal, trad de opvoeder op 1 februari 1991 in dienst van De Sonnenburgh. Directeur R. Zoutendijk, die gisteren als getuige werd gehoord, zou bij de De Koperwiek navraag hebben gedaan over de sollicitant. Hij kreeg de verzekering dat de Hagenaar een prima staat van dienst had.

„Waarom solliciteerde u naar een functie waarin u weer verzeild kon raken in zo'n situatie met kleine jongens”, wilde rechter I. de Vries van de verdachte weten. „Ik vond mezelf

een goede groepsleider en was ervan overtuigd dat mijn pedofiele gedrag over zou zijn”, luidde het antwoord. De man, die zelf vader is, dacht niet dat hij tegen de zin van de pupillen had gehandeld: „Anders had ik het niet gedaan”. De rechter: „Kinderen kunnen hiervan later problemen krijgen; dat had u als groepsleider moeten weten”. De Hagenaar kon dat beamen: „Hoe meer ik erover nadacht, hoe meer ik dat besefte”.

Hulp

Na zijn ontslag bij De Koperwiek zocht hij hulp bij de werkgroep 'pedofilie' van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH). Hij schoot er niet veel mee op; in de werkgroep zaten mensen die pedofilie juist uit de taboesfeer wilden halen. Op de vraag van de rechtbank waarom hij geen ontslag nam toen hij merkte dat zijn neigingen nog niet verdwenen waren, bleef de Hagenaar het antwoord schuldig.

Mr. J. Hofdijk, raadsman van de verdachte, vond de eis 'buitenproportioneel'. Hij bepleitte vrijspraak zodat zijn cliënt snel in therapie zou kunnen gaan. Hofdijk herinnerde de rechtbank eraan dat een Haagse kinderrechter een aantal jaren geleden wegens ontucht met kinderen weliswaar uit zijn ambt was gezet, maar geen straf had gekregen. De raadsman plaatste ook bedenkingen bij de rol van De Sonnenburgh. Drie jaar geleden wist de directie al dat de groepsleider met een aantal jongens onder de douche ging. Hofdijk zinspeelde op de mogelijkheid dat de directie zou hebben oververwogen de zaak in de doofpot te stoppen. Pas een maand nadat de ontucht in april aan het licht kwam, deed de directeur aangifte. Hij liet de groepsleider eerst onderzoeken door de onafhankelijke deskundige dr. R. Bullens. Bullens liet de Hagenaar een schriftelijke bekentenis opstellen die alleen in handen van de politie zou worden gesteld als hij zich niet zou laten behandelen. Directeur Zoutendijk besloot in juni toch maar aangifte te doen.
 Uitspraak 26 september.

Drie jaar celstraf voor ontucht met pupillen

DEN HAAG, 1 OKT. De rechtbank in Den Haag heeft gisteren een 36-jarige groepsleider veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf, waarvan één jaar voorwaardelijk wegens het plegen van ontucht met zes kinderen.

Tegen hem was vijf jaar geëist. Als bijzondere voorwaarde heeft de rechtbank de man verplicht zich na zijn strafperiode onder behandeling van een psychotherapeut te stellen.

De ontucht speelde zich af in de Zuidhollandse jeugdinstituten De Sonnenburgh en De Koperwiek. De directie van De Koperwiek in Hoek van Holland dwong de man in 1990 ontslag te nemen toen duidelijk werd dat hij ontucht had gepleegd met een pupil. De instelling deed echter geen aangifte bij de politie.

Toen de man een jaar later als groepsleider solliciteerde bij De Sonnenburgh in Wassenaar kreeg

deze instelling goede referenties over hem. De directie van de Sonnenburgh overweegt een civiele procedure tegen De Koperwiek aan te spannen omdat zij onjuist zou zijn geïnformeerd.

Tijdens de zitting veertien dagen geleden bleek dat de man bij de politie heeft toegegeven dat hij met veel meer kinderen ontucht heeft gepleegd dan met de zes waar hij nu voor is veroordeeld. In totaal zou het om zestien kinderen gaan, maar in de meeste gevallen is geen aangifte gedaan.

Als leider van een scoutinggroep had hij van 1980 tot 1983 met minstens vijf minderjarigen seksueel contact. In de tijd dat hij werkzaam was in De Koperwiek zou het in plaats van één om vier kinderen zijn gegaan. In De Sonnenburgh zou hij zeven kinderen hebben misbruikt in plaats van de vijf waarvoor hij nu is veroordeeld. (ANP)

Vijf peuters in crèche Geld misbruikt 16/9

Door onze verslaggever

NIJMEGEN - Een 45-jarige vrijwilliger van een crèche in Nijmegen wordt verdacht van ontucht. De man, een inwoner van Beuningen, zou zich vergrepen hebben aan vijf peuters. Nadat op 25 april van een geval melding was gemaakt, stelde de politie een onderzoek in. Dat lever-

de toen te weinig op om de vrijwilliger te vervolgen. Wel werd hij op non-actief gezet. Twee weken geleden deden de ouders van vier andere kinderen aangifte, waarop de Beuningenaar op 7 september werd aangehouden. Gisterochtend werd hij voorgeleid aan de rechter-commissaris; hij wordt voorlopig vastgehouden. De verdenking omvat nu vijf gevallen van ontucht. De verdachte ontkent. Om onrust te voorkomen, heeft de leiding van de crèche in de wijk Tolhuis inmiddels uitgebreid met alle ouders gesproken. Niet duidelijk is of er sprake is van nog meer slachtoffertjes.

Vrijwilliger crèche misbruikte kleuters

Van onze correspondent 16/9 NIJMEGEN, vrijdag

De politie heeft een 45-jarige inwoner van Beuningen aangehouden, die als vrijwilliger bij een crèche in de Nijmeegse wijk Tolhuis ontucht met vijf kleuters tussen de 3 en 5 jaar zou hebben gepleegd. De directie van het kinderdagverblijf heeft de banden met hem direct verbroken. De politie pakte de man op, nadat de moeder van een van de slachtoffertjes aangifte deed.

Man opgepakt wegens misbruik vijf kleuters

ANP NIJMEGEN

Een 45-jarige man uit Beuningen is, naar nu pas bekend is geworden, het afgelopen weekcinde door de raadkamer van de Arnhemse rechtbank in bewaring gesteld. Hij wordt verdacht van het plegen van ontucht met minstens vijf kinderen tussen drie en vijf jaar van kinderdagverblijf Het Tolbruggetje in Nijmegen.

In april van dit jaar deed de moeder van een slachtoffer aangifte bij de politie. De man, die als vrijwilliger bij het dagverblijf werkte, is toen meteen op non-actief gesteld. Door een gebrek aan bewijsmateriaal kon hij pas later worden aangehouden.

Vragen rond ontucht met vijf peuters

Geld 17/9

'Hij assisteerde de peuterleidster, ze zaten altijd samen in één lokaaltje met de kinderen'

Door onze verslaggeefster

NIJMEGEN - De politie en de overkoepelende stichting Kinderopvang Nijmegen (KION) tasten nog in het duister over de vraag waar en wanneer de 45-jarige verdachte uit Beuningen de vijf peuters van de crèche 't Tolbruggetje (Dukenburg) heeft misbruikt.

Woordvoerder J. Nabuurs van de KION zegt dat de man weinig gele-

genheid heeft gehad om alleen met de peuters te zijn. „Hij assisteerde de peuterleidster en ze zaten altijd samen in één leslokaaltje met de kinderen.”

Op 7 september is de man aangehouden op verdenking van ontucht. Hij blijft minimaal dertig dagen in voorarrest. Een team van zeven rechercheurs is bezig met het onderzoek. Alle slachtoffertjes - het gaat om zowel jongetjes als meisjes

in de leeftijdsgroep van tweeën-eenhalf tot vier jaar- en andere peuters van de crèche worden momenteel gehoord. De politie wil geen mededelingen doen over de aard van de ontucht.

De verdachte is twee jaar geleden bij de crèche aangenomen als vrijwilliger. „Hij was heel gemotiveerd; er was toen geen reden om de man niet aan te nemen”, aldus de KION-

woordvoerder.

De zaak kwam aan het rollen toen de moeder van het eerste slachtoffertje op 25 april aangifte deed van ontucht. Het onderzoek werd toen gestaakt wegens gebrek aan bewijsmateriaal, aldus een politiewoordvoerder. De Beuningenaar is na die eerste aanklacht wel direct op non-actief gesteld. Na de zomervakantie volgden er nog vier aanklachten tegen de vrijwilliger.

Voor alle ouders die kinderen op 't Tolbruggetje hebben, zijn er voor en na de vakantie voorlichtingsochtenden geweest. Hierbij waren de politie en een maatschappelijk werkster aanwezig om de geschokte ouders gerust te stellen en om vragen te beantwoorden. De kinderen worden opgevangen door hun ouders. Als er behoefte aan is professionele begeleiding kunnen zij bij Slachtofferhulp terecht.

Ontucht Par 16/9

NIJMEGEN - Een 45-jarige man uit Beuningen wordt verdacht van het plegen van ontucht met ten minste vijf kinderen van drie tot vijf jaar van kinderdagverblijf Het Tolbruggetje in Nijmegen. Al in april deed de moeder aangifte, maar toen kon de politie het bewijs niet rondkrijgen. Na de vakantie kwam de moeder met nieuwe informatie.

Verdachte ontucht peuterette ontkent

Vijf kinderen zijn inmiddels gehoord

Door onze verslaggeefster

Geld 20/9

NIJMEGEN - De 45-jarige man uit Beuningen blijft ontkennen dat hij ontucht heeft gepleegd met kinderen van het kinderdagverblijf Het Tolbruggetje (Tolhuis). Inmiddels zijn de verhoeren van de vijf kinderen afgerond, aldus een politiewoordvoerder. De slachtoffertjes zijn verhoord in een speciale daarvoor ingerichte verhoorstudio in het politiebureau in Ubbergen.

Ontucht in speelzaal wekt verbazing

17/9

Van een onzer verslaggeefsters

AMSTERDAM - Hoe het heeft kunnen gebeuren is voor directeur Jet Nabuurs van Kinderopvang Nijmegen (Kion) een raadsel. Maar ze nam de aangifte van een moeder - in april - serieus en stuurde de vrijwilliger van de peuterspeelzaal 't Tolbruggetje direct naar huis. Vorige week, nadat nog vier ouders aangifte deden, is de 45-jarige man aangehouden op verdenking van het plegen van ontucht met minstens vijf kinderen tussen de 2,5 en 4 jaar. „Er staan altijd twee mensen op een groep in één zaal. Hoe het heeft kunnen gebeuren? Ik ben benieuwd naar het onderzoek, want het verbaast ons, dat het heeft kunnen gebeuren. En in zo'n kort tijdsplan van 2,5 uur”, zegt Nabuurs.

In Nijmegen werkt in de peuterspeelzalen altijd één vaste betaalde leidster samen met een vrijwilliger: een ouder, of iemand die via een vrijwilligerscentrale interesse heeft getoond. De leidster van 't Tolbruggetje die met de verdachte samenwerkte staat niet onder verdenking.

„Het is vreselijk voor haar. Het idee dat in haar bijzijn zoiets heeft plaatsgevonden zonder dat ze dat heeft gemerkt”, aldus Nabuurs. Vrij snel na de eerste aangifte heeft ze ouderbijekomsten georganiseerd samen met politie en maatschappelijk werk om „ouders bij te staan in de verwerking van dit bericht.”

Voorkomen

Hoe zoiets is te voorkomen kan Nabuurs niet zeggen. „Onlangs kreeg ik van de werkgeversvereniging VOG (gepremieerde en gesubsidieerde sector) een model-protocol dat de sectie jeugdhulpverlening heeft opgesteld. Daar staan richtlijnen in hoe te handelen in geval van (vermoeden van) seksueel misbruik. Wij zijn wel aan het bekijken of we dat ook voor onze instellingen kunnen gebruiken.”

Volgens Rob Vergeer, van de VOG, is het normaal dat in peuterspeelzalen met vrijwilligers wordt gewerkt. Kinderen vanaf 2,5 jaar kunnen daar voor een gering bedrag een paar ochtenden per week spelen met

leeftijdgenoten. Het is geen opvangvoorziening voor kinderen van werkende ouders.

„Ik ken geen peuterspeelzaal waar op een groep twee beroepskrachten staan”, zegt Vergeer. In kinderdagverblijven wordt niet met vrijwilligers gewerkt, maar de ouderbijdragen voor crèches zijn dan ook veel hoger. Het zou ideaal zijn, vindt Vergeer, ook in de speelzalen twee beroepskrachten te hebben, want ook daar moeten kinderen, net als in crèches, professioneel worden verzorgd. „Het zou goed zijn voor de werkgelegenheid, maar ik zie het probleem ook wel. Als je de ouderbijdragen gaat aanpassen zullen veel ouders hun kind thuis houden. En de bedoeling is juist de ontwikkeling van kinderen te stimuleren door ze met leeftijdgenoten in contact te brengen. Voor veel allochtone moeders is dat ook een mogelijkheid om met andere moeders in contact te komen. Als zij hun kinderen thuis houden schiet de peuterspeelzaal zijn doel voorbij.”

De 'grootste veiligheid' voor kinde-

ren zou er volgens Vergeer in moeten zitten dat meer volwassenen tegelijk op een groep staan. „Betaald of onbetaald, dat doet niet ter zake. Als iemand gelegenheid zoekt iets te doen, is die altijd wel te vinden. Daarom is goede begeleiding noodzakelijk. In de vorm van werkoverleg en functioneringsgesprekken. Ook met vrijwilligers.” De particuliere Stichting Kinderopvang Nederland (Skon), met kinderdagverblijven in het hele land, heeft vorig jaar de functie 'regiomanager' in het leven geroepen. Iemand die de crèches in zijn of haar regio regelmatig ook onaangekondigd bezoekt. Een controlerende functie. Amber Bravenboer van de Skon: „Niet alleen om te kijken of het budget binnen de perken blijft en of de lokalen er goed uitzien, maar ook om te zien hoe de opvang is en hoe de leidsters werken.” Ontucht in een kinderdagverblijf „hebben we gelukking nog niet hoeven meemaken. Maar door zo'n geval word je er weer aan herinnerd dat je erop bedacht moet zijn.”

De man is op 7 september aangehouden op verdenking van het plegen van ontucht met minstens vijf kinderen in de leeftijd van tweeën-eenhalf tot vier jaar. Hij werkte op Het Tolbruggetje als vrijwilliger en assisteerde daar de peuterleidster. Sinds zijn aanhouding zit de verdachte in voorarrest. Eind deze week is er overleg met de officier van justitie over de voortgang van de zaak, aldus dezelfde zegsman. Op 25 april van dit jaar deed de moeder van een slachtoffertje aangifte van ontucht. De verdachte is toen meteen op non-actief gesteld. De politie kon echter niet genoeg bewijsmateriaal tegen de man verzamelen om een zaak tegen hem te beginnen.

Na de zomervakantie kwam dezelfde moeder met haar kind terug bij de politie met een aanzienlijk uitgebreid en gedetailleerd verhaal. Eind augustus had de politie in totaal vijf aangiftes wegens ontucht in het kinderdagverblijf tegen de 45-jarige man binnen.

TEL 20/9

door Fred Pruim

DEN BOSCH, woensdag

Een inmiddels oud-conciërge van een openbare basisschool in Den Bosch, blijkt zeker twintig jonge schoolkinderen seksueel te hebben misbruikt.

De oud-conciërge, een 45-jarige Bosschenaar, was zeven jaar werkzaam op de school Gandalf in de Bossche nieuwbouwwijk Maaspoort. Het massale kindermisbruik kwam aan het licht na twee recente aangiftes van ouders.

De man, 'ome Frans' voor

de kinderen, werd al op 7 april van het vorig jaar van school gestuurd, toen bekend werd dat hij ontuchtige handelingen had gepleegd met twee kinderen.

Na overleg met de politie en hulpverlenende instanties besloten de twee destijds betrokken ouderparen echter géén aangifte te doen, onder meer omdat eventuele politieverhoren en publiciteit grote emotionele gevolgen voor de misbruikte kinderen zou kunnen hebben.

De afgelopen maanden breidde de zedenzaak zich echter uit als een enorme inktvlek. Gesprekken tussen ouders met kinderen op de Gandalf-school onderling bracht aan het licht, dat niet twee maar zeker twintig jonge meisjes en jongetjes in de jaren '92 en '93 seksspelletjes met de conciërge hadden gespeeld. De kinderen moesten naar de vlak bij de school wonende man thuis komen en zich uitkleden, waarna de conciërge hen betastte bij hun billen en geslachtsdelen.

Twee ouderparen deden daarop eind vorige maand wel aangifte, waarna de oud-conciërge door de politie werd gearresteerd. Volgens de Bossche politiewoordvoerder J. van Nimwegen gaf de man toe, dat hij 'meerdere' kinderen in

zijn woning heeft misbruikt.

Informatie

Op initiatief van politie, huisartsen en hulpverlenende instanties vond vorige week op de school een informatieavond plaats voor de ouders van de misbruikte kinderen.

In een reactie spreekt schooldirecteur Hans Smits van een uitermate ernstige zaak. „Dit is vreselijk. Op school heerst momenteel een uiterst bedrukte stemming. Op dit moment proberen we al het mogelijke te doen voor de betrokken ouders en kinderen”, aldus de al dertien jaar aan de school verbonden Smits.

Volgens het schoolhoofd is de oud-conciërge op school begonnen als 'oudervrijwilliger'. „Hij had hier zelf kinderen op school en wilde ons wel af en toe een handje helpen. Later kreeg hij via de banenpool een vaste baan op de Gandalf als conciërge.”

Na zijn ontslag vorig jaar verhuisde de oud-conciërge uit de wijk Maaspoort naar een andere wijk in Den Bosch. Het is niet bekend of hij ook ontuchtige handelingen bij zijn eigen kinderen heeft gepleegd. De 45-jarige man is momenteel in afwachting van zijn proces op vrije voeten.

Districtschef Den Bosch: BD 28-9-94

'Politie treft geen blaam in ontuchtzaak'

Van onze verslaggeefsters

DEN BOSCH - De Bossche politie verwerpt elke beschuldiging over nalatigheid in de ontuchtaffaire waarbij leerlingen van de Gandalfschool in Maaspoort zijn betrokken. Pas anderhalf jaar na de eerste melding bij de politie, blijkt dat twintig schoolkinderen zijn misbruikt door de conciërge. Een grove inschattingfout? „Geen sprake van”, zegt districtschef W. Hoefsloot.

Bij de politie zijn gisteren geen nieuwe meldingen binnengekomen over ontucht met leerlingen. De politie wil nog steeds niet zeggen om hoeveel kinderen het gaat, maar volgens ouders en schoolleiding zijn minstens twintig kinderen het slachtoffer.

Het Riagg heeft drie mensen vrijgemaakt om slachtoffers, ouders en leerkrachten te begeleiden. Bij de politie werken nu vier mensen aan het onderzoek. De verdachte heeft acht dagen vastgezeten en is door de rechter-commissaris, in afwachting van zijn proces, vrijgelaten. De man is ontslagen.

In de buurt is de onrust groot. Waarom heeft de politie niet meteen een uitgebreid onderzoek ingesteld na de eerste meldingen? In april 1993 kwamen bij de politie de eerste meldingen binnen over ontucht met schoolkinderen door de conciërge. De politie beperkte zich tot de twee zedendelicten en ging niet op verder onderzoek uit. Andere ouders kwamen er pas na anderhalf jaar achter dat ook met hun kinderen ontucht is gepleegd.

Districtschef Hoefsloot: „Destijds was er volgens ons geen aanleiding voor verder onderzoek. Er zijn door de politie geen domme dingen gedaan. Ik sta volledig in voor de integriteit en de deskundigheid van de zedenagente die deze zaak behandelde.”

Dat de agente de ouders ontwaarde aangifte te doen omwille van de kinderen, gebeurt volgens Hoefsloot vaker in zeden-

zaken. Zonder aangifte volgt echter geen onderzoek naar (meer) strafbare feiten. Hoefsloot onderkent dat de politie zich daarmee beperkingen oplegt. „Dat is gebeurd in het belang van de kinderen, voor wie de verhoren die op aangifte volgen emotioneel belastend zijn. De ouders stonden hier achter. Er waren geen signalen dat er meer aan de hand was.”

Afgedaan

Dat de verdachte problemen had, was vorig jaar duidelijk. De politie volstond met verwijzen van de verdachte naar het Riagg. De school schorste de man en de zaak leek, in de ogen van politie en schooldirectie, afgedaan. „Als wij toen hadden geweten wat we nu weten, dan hadden we het anders beoordeeld”, aldus Hoefsloot nu.

Het Riagg zet vraagtekens bij de handelwijze van politie. Volgens psychotherapeut B. Pennings moet bij seksueel misbruik altijd formeel aangifte worden gedaan. „Het is de enige kans om helderheid te krijgen en het geeft slachtoffers en ouders erkenning van hun leed.” Pennings meent dat het verhoren van kinderen in een zedendelict minimale schade oplevert, als zij tenminste op een kindvriendelijke manier worden benaderd. „Om hun problemen te verwerken, moeten de kinderen toch gaan praten.”

Pagina 3: Commentaar; Raadse hoe ontucht-affaire zo lang verborgen kon blijven

Meer kinderen misbruikt

Van een verslaggeefster

DEN BOSCH - Er komen steeds meer meldingen binnen van ouders wier kinderen door de oud-conciërge van de Gandalfschool in Den Bosch seksueel zouden zijn misbruikt. Het aantal bekende gevallen is nu opgelopen tot tenminste zestwintig.

De politie weigert nog steeds concrete aantallen te noemen, maar districtschef W. Hoefsloot van de Bossche politie bevestigt wel dat er steeds meer meldingen van ontucht binnenkomen. Tot nog toe waren er zo'n twintig slachtoffertjes bekend. „Gaandeweg het onderzoek is het inderdaad zo dat ook andere kinderen tegen hun ouders vertellen dat ze door de man zijn betast. Ook deze meldingen worden nu onderzocht”, aldus Hoefsloot. Hij wil geen aantallen noemen, omdat de politie niet weet of dit het topje van de ijsberg is, of dat er nog meer

BD 30-9

meldingen komen. De politie kwam de ontuchtaffaire in de Bossche wijk Maaspoort op het spoor nadat anderhalve maand geleden twee ouders aangifte deden. Al in april 1993 hadden twee andere ouders melding gemaakt van onzedelijk gedrag door de nu 45-jarige conciërge, maar in overleg met de politie werd van aangifte afgezien. Hierdoor bleef verder onderzoek uit.

Gisteren zei Hoefsloot dat de zedenagente, betrokken bij de meldingen van vorig jaar, justitie destijds niet over die ontuchtzaken heeft geïnformeerd. „Dat gebeurde anderhalf jaar geleden vaker niet. Tegenwoordig wordt wel met justitie ruggespraak gehouden om te kijken of een ontuchtpleger vervolgd moet worden of naar de hulpverlening wordt doorverwezen.”

Ontuchtige congierge

Den Bosch - Een 45-jarige man uit Den Bosch die als congierge werkzaam was op een basisschool, wordt ervan verdacht dat hij ontucht heeft gepleegd met meerdere leerlingen. De man is al geruime tijd geleden door de school geschorst, nadat geruchten de kop opstaken over zijn praktijken. Enkele ouders hebben inmiddels bij de politie aangifte gedaan. Naar aanleiding daarvan is de man opgepakt. De politie wil niet zeggen om hoeveel kinderen het gaat.

Psychotherapeut verbaasd over negeren signalen kinderen Raadsel hoe ontucht-affaire zo lang verborgen kon blijven

Van onze verslaggeefsters

DEN BOSCH - Schooldirectie, hulpverlening, politie en ouders kampen met de vraag hoe het komt dat het omvangrijke seksuele misbruik van leerlingen van de Gandalfschool in Den Bosch anderhalf jaar verborgen bleef. Pas vorige maand doorbrak een meisje in de Maaspoort het zwijgen en bracht de zaak aan het rollen. Nadat de 45-jarige ontuchtpleger verhuisde, leek de lucht geklaard. Schoolbestuur, het Bossche gemeentebestuur, ouderraad, medezeggenschapsraad en politie dachten dat het seksueel misbruik zich beperkte tot twee kinderen. Inmiddels is dat aantal opgelopen tot minstens twintig. Hun misbruik dateert van vóór april 1993.

„Het bevreemdt me dat misbruik van deze omvang niet eerder is opgepakt”, zegt psychotherapeut B. Pennings van het Riagg in Den Bosch. Hij is hoofd van de sector Jeugdzorg. „Ouders en leerkrachten moeten leren stil te staan bij plotse gedragveranderingen, zoals concentratieklachten, slapeloosheid, nachtmerries en druk, opstandig gedrag. Ze zijn niet attent op mogelijk seksueel misbruik van een kind.”

Sommige ouders in de Maaspoort zeggen dat de politie hen niet volledig informeerde over de toedracht. Pennings vindt dat een belemmering voor een goed verwerkingsproces. „Ouders hebben fundamenteel recht op informatie”, aldus Pennings.

Antecedenten

Dat het misbruik in Maaspoort zolang onopgemerkt bleef, is deels te herleiden naar het vertrouwen dat de conciërge in de loop van de jaren had opgebouwd. Schooldirecteur H. Smits: „Deze man heeft zich acht jaar voor de school ingezet. Je denkt zo iemand te kennen. Evenals de ouders was ik geschokt.”

Nadat de directie van de Gandalfschool in april vorig jaar de man schorste, is ook diens werkgever Stichting Balans op de hoogte gesteld. Voor de schooldirectie lag toen de verantwoordelijkheid bij de stichting. De school heeft nooit gevraagd om een antecedentenonderzoek. „We doen nimmer automatisch zo'n onderzoek. Iemand verleden wordt alleen als een instelling daarom vraagt onderzocht. In dit geval is dat niet gebeurd omdat de school

deze man al jarenlang kende”, zegt E. Biezen, consultant detachering van Balans die was betrokken bij de plaatsing van de conciërge. De affaire is aanleiding om dit beleid aan te kaarten. „We zitten er niet op te wachten om telkens zo'n onderzoek te doen, omdat we ook mensen met een detentie-verleden bemiddelen.”

Biezen wijst elke verantwoordelijkheid af. „We hebben hem bij zijn ontslag doorgestuurd naar een hulpverleningsinstantie. We zien het niet als onze verantwoordelijkheid hem daarna te volgen.”

Verantwoordelijk

Waar verantwoordelijkheden liggen, blijkt niet duidelijk. Ook J. Rip van de ouderraad van de Gandalfschool houdt de boot af. De ouderraad was vorig jaar op de hoogte van het misbruik van twee kinderen. „Als ouderraad vonden wij dit een beleidszaak van de medezeggenschapsraad en het team.” Direct contact tussen ouder- en medezeggenschapsraad over de ontucht vorig jaar is er echter nooit geweest. A. Beerens, voorzitter van de medezeggenschapsraad meende dat na de schorsing de zaak was afgedaan.

BD 28-9-94

Vier jaar hoogste straf voor misbruik meisje in omvangrijk netwerk

ANP

ALKMAAR

De rechtbank in Alkmaar heeft dinsdag celstraffen tot vier jaar opgelegd wegens seksueel misbruik van een nu dertienjarig meisje en medeplichtigheid daaraan. Het kind werd tussen haar vierde en tiende jaar op grove wijze misbruikt in een omvangrijk netwerk van familieleden, buren en kennissen in Den Helder. Officier van justitie mr P. Poppe had celstraffen tot vijf jaar geëist.

De rechtbank legde de hoogste straf voor medeplichtigheid aan misbruik en bedreiging op aan de 36-jarige C.B., de vader van het slachtoffer. Volgens de rechtbank is hij ernstig tekortgeschoten in de bescherming van zijn dochter. Hij heeft jarenlang niet ingegrepen, hoewel hij wist van het seksueel geweld.

Volgens de rechtbank is het mede zijn schuld dat het kind mogelijk levenslang ernstige problemen blijft houden. Ook neemt de rechtbank het de vader zeer kwalijk dat hij met mishandeling, moord en verkrachting heeft gedreigd om aangifte door de natuurlijke moeder van het kind te verhinderen. De rechtbank achtte niet bewezen dat de vader ontucht met zijn dochter heeft gepleegd.

De rechtbank sprak de 23-jarige B.T., de stiefmoeder van het meisje, vrij van betrokkenheid. Tegen haar had officier Poppe wegens het toestaan van het seksueel geweld drie jaar en zes maanden geëist. Omdat

zij meestal bij haar moeder verbleef, had de stiefmoeder volgens haar verklaring slechts één keer iets van ontucht met het kind gemerkt. Zij zou toen een arts en de gezinsvoogd hebben ingeschakeld.

De rechtbank veroordeelde de twee broers van de stiefmoeder, R. en H.T. (23 en 26 jaar), tot twintig maanden gevangenisstraf met tbs en dwangverpleging. De rechtbank acht beiden verminderd toerekeningsvatbaar en vreest voor herhaling. De broers vergrepen zich aan het kind als zij 's avonds op haar 'pasten'. R.T. is inmiddels opnieuw verdachte in een andere zaak rond seksueel misbruik.

De 28-jarige F.B., een neef van de vader, kreeg wegens meervoudige verkrachting en herhaalde ontucht twee jaar celstraf, waarvan acht maanden voorwaardelijk. Conform de eis gelastte de rechtbank verplicht toezicht door de reclassering en het volgen van een therapie voor daders van incest.

Het Helderse netwerk gedijde volgens rechtbank en officier van justitie in een sfeer van alcoholisme, gokverslaving, streven naar seksuele bevrediging, bedreigingen, geweld, affectieve en lichamelijke verwaarlozing, afwezigheid van normbesef en 'verregaande seksuele bandeloosheid'.

Het seksueel misbruik ging zelfs door toen het meisje door de kinderbescherming in een tehuis in Castricum was geplaatst. Een aantal verdachten vergreep zich bij een bezoek groepsgewijs aan het kind in de duinen bij het tehuis.

Drie jaar voor seksueel misbruik drie jongetjes

ALKMAAR — De Alkmaarse rechtbank heeft Alkmaarder R. A. (42) gisteren veroordeeld tot drie jaar celstraf, waarvan een half jaar voorwaardelijk. De man heeft jarenlang zijn stiefzoon en twee pleegzonen — alle drie minderjarig — seksueel misbruikt. A. moet verder een dader-incesttherapie volgen en contact houden met de reclassering.

Officier van justitie G. Oudekamp had twee weken geleden zes jaar celstraf geëist. Oudekamp kondigde aan tegen het vonnis in beroep te gaan. „Een straf van vier of vijf jaar had ik nog kunnen billijken. Maar ik vind drie jaar, waarvan een deel voorwaardelijk, echt te

wenig voor deze ernstige delicten.”

De officier had de verdachte ook mishandeling van een van de jongens ten laste gelegd. De rechtbank achtte dat niet bewezen. Wel dat A. tussen 1983 en 1994 de kinderen — die bij aanvang van het vergrijp vijf, negen en tien jaar oud waren — heeft gedwongen tot ontucht en anaal geslachtsverkeer. A. maakte misbruik van zijn machts- en vertrouwenspositie voor zijn eigen lustbevrediging, aldus het vonnis.

Een van de jongens heeft inmiddels zelf een kind misbruikt. Binnenkort moet hij zich daarvoor bij de rechter verantwoorden.

Eis: 15 maanden cel voor ontucht met minderjarigen

Ac 28-9-'94

Van onze verslaggever

ALKMAAR — Hij wist dat hij risico's nam, hij wist dat het strafbaar was. Toch pleegde Alkmaarder W. L. (43) ontuchtige handelingen met drie jongens tussen twaalf en zestien jaar. Twee van hen betaalde hij duizenden gulden voor de seks. „Dat was echt fout. Voor m'n arrestatie had ik al besloten dat niet meer te doen”, zei de pedofiel. Tegen hem werd gisteren bij de Alkmaarse rechtbank vijftien maanden cel waarvan vijf

maanden voorwaardelijk geëist.

Onlangs overvielen drie knapen L. in zijn woning. Zij eisten van hem geld dat hij hen schuldig zou zijn voor seksuele handelingen. De politie kwam. De overvallers deden aangifte. „Naar nu is gebleken was de aangifte vals. De drie zullen daar nader van horen”, zei officier van justitie J. Scheffer. Maar het balletje rolde; L. gaf tegenover de politie toe dat hij minstens een jaar lang met drie andere kinderen wel ontucht had gepleegd.

Alleen de ouders van een vijftienjarige jongen deden aangifte. Scheffer: „Het hadden er twee kunnen zijn, ware het niet dat het om een slachtoffer was van net twaalf jaar uit een gezin van buitenlandse afkomst ging. Deze ouders hebben de zaak laten rusten gezien de te verwachten spanningen.”

L. werd vorig jaar mei op straat aangesproken door de vijftienjarige knul: „Meneer, u bent homo.” De verdachte ontkende dat niet. Hij nam de knaap mee naar huis. Wat begon met koffie drinken en kletsen, eindigde korte tijd later in de slaapkamer. Daar hadden de verdachte en zijn slachtoffer onder meer geslachtsgemeenschap. Vier tot vijf keer moet het gebeurd zijn. De jongen heeft later verklaard dat hij het niet erg vond en dat hij hoopte dat L. geen straf zou krijgen.

De officier van justitie vond dat de bescherming van jeugdigen voorop moest staan. De kans dat de slachtoffer psychische schade oplopen als zij te vroeg in hun ontwikkeling met seks — met volwassenen — worden geconfronteerd is groot. Behalve de gevangenisstraf eiste Scheffer dat L. contact houdt met de reclassering en dat hij een dadertherapie volgt. Aan zo'n twee jaar durende behandeling kan de Alkmaarder volgende week al beginnen, is hem toegezegd.

De uitspraak is op dinsdag 11 oktober.

Ontucht schokt koor De Buddy's

DOOR MARIEKE EKHART

Delft — De officier van justitie heeft voor de Haagse rechtbank een jaar onvoorwaardelijke celstraf geëist tegen een Delftenaar die wordt verdacht van het plegen van ontucht met kinderen van een Delfts koor. Dirigent Ton Buitinga vreest naar aanleiding van de affaire voor het voortbestaan van zijn koor. De 54-jarige verdachte had zelf een zoontje bij het bekende Delftse kinderkoor De Buddy's. Het was daardoor voor de ouders van de koorleden de gewoonste zaak van de wereld dat hun kinderen bij hun vriendje bleven logeren. Tot zij hoorden dat hun kinderen ontuchtig waren betast.

De Delftenaar kon gisteren voor de rechtbank nauwelijks een verklaring geven voor zijn wangedrag. Er zou volgens hem geen sprake zijn geweest van handelingen uit lust: „Ik was eigenlijk een te grote kindervriend, maar ik zag de grens op een gegeven moment niet meer en toen het is uit de hand gelopen”.

Hij had de drie mannelijke logeetjes en het vrouwelijke logeetje van rond de elf jaar op verschillende tijdstippen betast in zijn slaapkamer. Zijn vrouw merkte niets van dat alles. Alcoholische drank speelde een prominente rol: „Ik kwam op zo'n avond vaak uit het clubhuis van

het koor en dan had ik een stevige slok op”. Daardoor zou de man zich van sommige voorvallen zelfs niets meer herinneren. „Maar als die kinderen dat zeggen, zal ik het niet ontkennen”. Het Riagg springt de ouders bij om hen te helpen in de omgang met hun kinderen. De ouders eisten gisteren de maximale schadevergoeding van 1500 gulden per slachtoffer. Binnen het kinderkoor De Buddy's is geschokt gereageerd op de affaire. Dirigent Ton Buitinga vreest voor het voortbestaan van zijn koor. „Die ontucht heeft héél veel teweeggebracht. Voor de kinderen is het vreselijk. Maar ook onze reputatie als jongenskoor is beschadigd. Dit kan voor De Buddy's de doodsteek betekenen. En dat terwijl het koor er helemaal niets aan kan doen”. Al 28 jaar is Buitinga de stuwende kracht achter het Delftse koor dat — door optredens in shows van Henny Huismans en een (nieuwe) cd met Herman van Veen — de laatste jaren ook landelijke bekendheid kreeg. Buitinga zou het vreselijk vinden als al die jaren werk straks in één keer teniet worden gedaan. Ook de ouders van de koorknapen vinden het afschuwelijk dat de ontuchtzaak de naam van De Buddy's kan beschadigen. „Dit verdient het koor niet”, vindt een moeder van twee misbruikte kinderen.

Asielzoeker bang voor doodstraf in Iran na homo-seks

ASSEN — „In Iran wordt homofiel gedrag bestraft met de doodstraf door steniging. Als de naam van mijn cliënt of zijn initialen in de publiciteit komen bestaat er een gerede kans dat het doorsijpelt en bekend wordt in Iran.” Met dit argument trachtte raadsman mr. A. Grollé de rechtbank in Assen gisteren te bewegen om de strafzaak tegen de asielzoeker K.A.K. (30) achter gesloten deuren te behandelen. K. heeft bekend dat hij eenmaal ontucht heeft gepleegd met een negenjarig jongetje.

Dit gebeurde op 4 juli in zijn caravan in het asielzoekerscentrum in Nijeveen. Hij vreest dat hij bij een eventuele afwijzing van zijn asielverzoek voor zijn homofiele gedrag in Iran zal worden bestraft. De kans dat K. wordt teruggestuurd is levensgroot aanwezig volgens de raadsman.

Verder voerde Grollé als argument om de deuren te sluiten aan dat er de laatste tijd al genoeg negatieve publiciteit over asielzoekers verschijnt. De rechtbank wees het verzoek af. Voorzitter mr. J. van der Vinne zei begrip te hebben voor K.'s standpunt, maar de feiten zijn volgens de rechtbank ongetwijfeld al in brede kring bekend in het asielzoekerscentrum. Ook kan een gesloten behandeling niet voorkomen dat het vonnis in het openbaar wordt uitgesproken. Uitspraken zijn in Nederland altijd openbaar. Aan het tweede argument van Grollé ging de rechtbank geheel voorbij. „Te veel negatieve publiciteit kan in geen enkel opzicht reden zijn om de deuren te sluiten.”

Officier van justitie mr. K.R. van der Velde kon vervolgens in een openbare zitting negen maanden gevangenisstraf tegen de verdachte eisen. De man hoorde het snikkend aan. Volgens hem was het jongetje zelf met seksueel getinte grapjes begonnen en toen was het gewoon gebeurd. „Ik heb nog nooit zo iets gedaan. Ik smeed om uw genade. Ik heb veel spijt,” vertaalde de Iraanse tolk.

Mr. Grollé bepleitte vrij spraak op technische gronden. Volgens hem is er onduidelijkheid over de identiteit en de leeftijd van het slachtoffer. Hij wees erop dat het om een incident gaat.

Uitspraak 12 oktober.

Timmerman weg als dirigent van Jongenskoor

Van onze verslaggever

ALKMAAR — Dirigent Hendrik Timmerman heeft met onmiddellijke ingang zijn functie bij het Noordhollands Jongenskoor neergelegd. In een brief aan alle koorleden heeft hij uitgelegd, dat hij financieel niet tot overeenstemming kon komen met het bestuur. Mede daardoor is een concert van het koor afgelopen zondag in Oosterland niet doorgegaan.

Volgens de koorleden heeft de beslissing van Timmerman om weg te gaan bij het koor niets te maken met de 'pedofiele-affaire' van vorig jaar. Het Jongenskoor kwam in de publiciteit door medewerking aan een NCRV-documentaire.

Het merendeel van de koorleden heeft begrip voor het besluit van de dirigent. Volgens sommige ouders is er door het bestuur nooit met een woord gerept over de 'dramatisch slechte financiële situatie van de Stichting Noordhollands Jongenskoor'. „Het stichtingsbestuur was een papieren bestuur. Grote namen, maar geen daden,” aldus een vader.

Uit onvrede is vorige week vrijdag tijdens een extra vergadering besloten de mogelijkheden te onderzoeken tot de oprichting van de 'Vereniging Scola Cantorum van de Grote- of St. Laurenskerk'. Timmerman zou hier dirigent van worden. Het nieuwe bestuur zou moeten bestaan uit een drietal koorleden en twee ouders.

AC 27/19 013

DI
H

Brussels Hof van Beroep stelt debatten omstreden VTM-reportage weer uit

Vierde poging voor pedofiliezaak Telefacts

G.V.A 74-9-34

Van onze redacteur

Het Brussels Hof van Beroep stelde de behandeling van de omstreden pedofilie-uitzending van het VTM-uitzendingmagazine Telefacts woensdag voor de derde maal uit tot 12 december. Daniël Buyle meidde zich weer met de zaak. "Drie keer uitstel is nog niet te veel voor het Brussels Hof van Beroep, maar we moeten die zaak toch eens nemen", zo merkte voorzitter Raspé. Het Hof kan zeker geen traagheid worden verweten, want de raadsheeren waren de uitzending alvast al

gaan bekijken om daarmee geen tijd te verliezen. De eerste keer moest de affaire worden uitgesteld omdat Leo Neels in het buitenland zat, de tweede keer woensdag was hij lichtjes ziek. Alleen Martin Coenen was steeds aanwezig. In deze zaak staan de vroegere VTM-directeur-generaal Leo Neels, de ex-eindredacteur van Telefacts Daniël Buyle en freelance journalist Martin Coenen, terecht voor een Telefacts-uitzending op 12 maart 1991. Toen werd een nachtportier van een Vilvoords ziekenhuis getoond in allerlei pedofiele standjes met

jongens tussen 12 en 16 jaar. De uitzending kwam tot stand op basis van cassettes van de nachtportier zelf. Die waren door twee personen, die de nachtportier wilden chanteren, aan Daniël Buyle bezorgd. Buyle liet hierover een uitzending maken door Martin Coenen. De minderjarige slachtoffers waren nog duidelijk herkenbaar, hoewel zwarte balkjes voor hun ogen werden aangebracht. Artikel 378 bis van het strafwetboek, dat pas in 1989 werd ingevoerd, straft iedereen die de identiteit van slachtoffers van een zedenzaak zonder hun toestemming bekend maakt. Het is

het eerste proces op grond van deze nieuwe wet. Op 25 juni 1993 kregen Daniël Buyle en Martin Coenen elk zes maanden met uitsluiting van rechter Paul-Felix Vermimmen. Ze moesten aan twee slachtoffers en hun ouders in totaal 110.000 fr. betalen. Leo Neels werd vrijgesproken omdat niet kon worden bewezen dat hij de laatste versie van de uitzending zag vooraleer ze op antenne ging. Maar Vermimmen vond het wel "eigenaardig" dat Neels zijn twee ondergeschikten de dag na de uitzending feliciteerde. Na de uitspraak gevaagde Buyle van "klasselijst-tie" omdat de ondergeschikten en die de cassette aan Daniël

Buyle doorspeelden, werden op 29 januari 1992 door rechter Ver-nimmen bedacht met zes maanden voorwaardelijk en 60.000 fr. boete. Geen van hen ging in beroep, de vonnissen zijn dus definitief. Blijft alleen nog het derde luik. Leo Neels is weer advocaat, hoewel hij VTM nog in juridische kwesties adviseert. Daniël Buyle is persmedewerker van de Brusselse SP-minister Rufin Grijp. Hij staat voor de komende gemeenteraadsverkiezingen op de SP-lijst in Leuven. Martin Coenen is nog steeds free-lance journalist. J.D.W.

Tachtigjarige beschuldigd van pedofilie

G.V.A 70-9-94

ASSISENHOF BRABANT

Belga

Voor het assisenhof van Brabant wordt volgende maandag een zaak van pedofilie onderzocht ten laste van een 80-jarige man, beschuldigd van verkrachting met geweld, het uiten van dreigementen en aanslag op de goede zeden op een tienjarig meisje.

Verzwarende omstandigheid, die daarbij door het openbaar ministerie in overweging wordt genomen, is het feit dat beklagde ook daadwerkelijk macht had over het slachtoffer. De misdrijven waarvoor beklagde zich dient te verantwoorden, werden gepleegd tussen 1 november 1991 en 4 november 1992.

Door het proces Bouhouche, Beijer en co, zal het assisenhof bijeenkomen in de audientie-zaal van het Hof van Beroep. Gezien de aard van de zaak is het zeker niet uitgesloten dat de advocaat-generaal aandrang op gesloten deuren voor een deel van de debatten.

De hele zedenzaak is het gevolg van zogenaamde vlotte betrekkingen tussen burens. Op 4 november 1992 stelde de moeder van het meisje verdachte vlekken en strepen in de hals van haar dochtertje vast. Het meisje werd ondervraagd en gaf geleidelijk toe dat ze het slachtoffer was geworden van aanrakingen van de buurman. De man legde gedeeltelijke bekentensissen af, maar loochende de beschuldigingen van pogingen tot anale penetratie.

Het slachtoffer werd aan verscheidene medisch-psychologische proeven onderworpen en daaruit is gebleken dat het meisje een depressief gedrag heeft ontwikkeld en affectief grondig verward is.

Het hof wordt voorgezeten door raadshere Blondeel. Het openbaar ministerie zal waargenomen worden door advocaat-generaal Loop. Verdieders zijn mr. Fernande Motte De Raedt en mr. Didier De Quevy.

Bejaarde pedofiel bekent gedeeltelijk

G.V.A 13-9-94

ASSISENHOF BRABANT

Belga

Voor het assisenhof van Brabant is maandag het proces begonnen tegen een 84-jarige pedofiel uit Waals-Brabant. Deze gepensioneerde arbeider wordt verdacht van verkrachting met geweld van het dochtertje van zijn burens.

Op 4 november 1992 stelde de moeder van het bijna 8-jarig meisje vast dat haar dochtertje verdachte vlekken vertoonde aan de hals en langzaam werd duidelijk wat er was gebeurd. Uit het onderzoek bleek dat nog twee andere kinderen door de bejaarde man werden aangerand. De beklagde legde bekentensissen af, maar bekende niet alle hem ten laste gelegde feiten. Hij ontken o.m. dat hij ooit bedreigingen heeft geuit.

De eerste feiten dateren van de herfst 1991. Op zeker ogenblik deed het kind in zijn bijzijn haar nachtjapon uit. "Wat me dan heeft be-

ziend weet ik niet", zei de beklagde, "en ik weet het nog steeds niet".

Volgens de onderzoeksrechter legde hij bekentensissen af om zijn geweten te verlichten, maar anderzijds wilde hij ook aangeven dat een zekere "onverschillige houding" in het gezin van het meisje verantwoordelijk zou kunnen zijn voor de feiten, zonder ze evenwel te verschonen.

Nog steeds zegt het kleine meisje dat ze erg gesteld is op de aanwezigheid van deze bejaarde man, die ze zo een beetje als een "opa" was gaan beschouwen.

De huisarts van het slachtoffer getuigde maandag dat hij nooit sporen van seksueel misbruik had vastgesteld vooraleer het gerecht er gewag van maakte. Haar toestand verslechterde nadat het seksueel misbruik aan het licht was gekomen. Psycholoog Haesevoets bevestigde de verslechtering van de lichamelijke en geestelijke toestand van het kind. Volgens de deskundige werd het kind door de beklagde in een val gelokt.

Familie van slachtoffer en dader verrast

Moeder kan nog niet vergeven

G.V.A 74-9-94

ASSISENHOF BRABANT

Belga

Vrienden en familieleden van het slachtoffer en van de tachtiger die zich moet verantwoorden voor pedofiele handelingen met een meisje van acht hebben, vertelden dinsdag dat ze verrast waren toen ze de feiten vernamen.

De moeder en zus van het meisje vertelden het hof dat het kind slechts moeizaam heeft gehuld wat er is gebeurd. De moeder verduidelijkt dat het meisje na haar vakantie bij de tachtiger klachten van seksuele aard had en extreem triestig was. Beklaag-

de vroeg de moeder om vergeving, maar zij zei dit nog niet te kunnen en niet te weten of ze het ooit zou kunnen.

De zus vertelde dat de man haar ook eens had lastig gevallen toen ze elf was. De voorzitter las het getuigenis voor van een 13-jarige meisje dat een exhibitionistische scène van beklagde had meegemaakt.

Familieleden van deze laatste zeiden dat ze al even verrast waren toen de feiten aan het licht kwamen. De man zou volgens zijn familie gediensig, toegewijd en diep christelijk zijn. De moraliteitsgetuigen hadden geen verklaring voor zijn gedrag.

Namens het meisje en de ouders, die zich burgerlijke partij hebben gesteld, beklemtoonde mr. Marc Preumont dat het kind en de ouders zich niets te verwijten hebben. "Beklaagde heeft zich aan herhaalde verkrachting schuldig gemaakt. In het belang van het meisje moet hij uit haar omgeving verdwijnen".

Voor openbare aanklager Loop is beklagde door zijn schuld niet "aangevreten", niet-teenstaande zijn voorwaardelijke invrijheidstelling en zijn therapie. Alle misdrijven zijn ook bewezen. Vandaag valt mogelijk het arrest.

Pedofiele leraar krijgt vijf jaar

G.V.A 28/9/94

Luik - De correctionele rechtbank van Luik heeft dinsdag een 35-jarige leraar veroordeeld tot vijf jaar cel voor pedofilie. Hij had enkele jongens met schoolmoeilijkheden voorgesteld hen te helpen, maar hij bouwde een intieme relatie op. Ook organiseerde hij rollenspelletjes van sportkampen met een sadistisch tintje. Een laborant in een foto-atelier trok bij het zien van foto's aan de alarmbel.

Hij gaf intieme aanrakingen toe, maar ontkende drie jongens, die toen 13 jaar waren, te hebben verkracht. De rechtbank oordeelde hem wel schuldig aan verkrachting, met de verzwarende omstandigheid van opsluiting en marteling, en aan aanranding van de eerbaarheid.

De drie jongens en hun ouders krijgen bijna een miljoen frank schadevergoeding.

Bejaarde pedofiel krijgt 15 jaar

G.V.A 75-9-94

Assisenhof Brabant - Het assisenhof van Brabant heeft gistermiddag een 84-jarige man uit Waals-Brabant veroordeeld tot vijftien jaar dwangarbeid. De jury had hem eerder schuldig bevonden aan verkrachting met geweldpleging van een minderjarig meisje onder de tien jaar.

Hij werd eveneens schuldig bevonden aan aanranding van de eerbaarheid met geweld of bedreigingen, met verzwarende omstandigheid dat hij verantwoordelijkheid droeg over het slachtoffer. De jury antwoordde op alle vragen bevestigend.

Toepassing strafrecht geldt als remedie tegen in

Wie tien jaar geleden vertelde als kind te zijn misbruikt, werd niet geloofd. Incest kwam niet voor in de handboeken. Nu, na Maurik en Epe, is de attentiewaarde hoog. Wat hebben hulpverleners gedaan om incest te bestrijden en de pijn van slachtoffers te verlichten? Wat zijn hun beperkingen? Komende week wordt in Ede gesproken over tien jaar hulp na incest.

Vk
3-9
Van onze verslaggeverster
Maria Hendriks
AMSTERDAM

In 1983 sprak Carla van Lichtenburch voor het eerst een congres van hulpverleners toe. Of eigenlijk: klaagde het aan. Hulpverleners zagen niet hoe kinderen in gezinnen seksueel werden misbruikt. Incest kwam niet voor in de handboeken.

Dinsdag richt Van Lichtenburch zich opnieuw tot een zaal vol hulpgevers, in Ede op het congres over tien jaar incesthulpverlening. Incest wordt niet langer doodgezwegen, de affaires trekken volop de aandacht. Maar wat hebben de hulpverleners de afgelopen tien jaar bijgedragen aan bestrijding ervan? Wat aan het verlichten van de trauma's van de slachtoffers en de nood van daders?

Het begon in 1981 met een advertentie. 'Ik ben misbruikt door mijn vader. Zijn er andere vrouwen die dit hebben meegemaakt? Schrijf me alsjeblieft.' Zo luidde de tekst die Van Lichtenburch in vrouwenbladen plaatste. Er hing iets in de lucht, want Betty Mijlof, later oprichtster van het meidenopvanghuis in Groningen, deed ongeveer tege-

lijkertijd hetzelfde. Al snel volgde de oprichting van de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling in het gezin (VSK), want het woord incest klonk in die tijd nog te veel naar vrijwilligheid. De VSK organiseerde wekeinden waar telkens dertig, veertig vrouwen hun verhaal kwamen doen. Er was een enorme behoefte om te praten. Na twee jaar lag er het boek dat slachtoffers had-

duidelijk dat de incest voor hen een nachtmerrie was geweest.

Toen de aandacht er was, kwam er snel veel op gang. Er werd onderzoek gedaan, er werden boeken geschreven. In 1987 kwamen de eerste verhalen over mannelijke slachtoffers en over vrouwelijke incestplegers. Er kwam een discussie over de vraag wat er moest gebeuren met de dader: helpen of straffen?

Die vraag werd snel beantwoord: straffen. Terwijl bij andere vormen van kindermishandeling straffen zinloos wordt geacht en hulp aan de daders een betere remedie, werd bij incest het strafrecht ingeschakeld. In zijn proefschrift *Het topje van de ijsberg* verklaart jurist-pedagoog Adri van Montfoort dit verschil uit de voorgeschiedenis.

Het bestrijden van incest werd gesteund door de vrouwenbeweging die in opstand was gekomen tegen het geweld tegen vrouwen in het algemeen. Die zag incest niet als een seksueel probleem of een gezinskwestie, zoals kindermishandeling, maar als een uitdrukking van het verschil in macht tussen mannen en vrouwen.

Maar aan straffen kleefde een probleem: incest is niet altijd te bewijzen. Bovendien werden de verhalen van de slachtoffers soms in twijfel getrokken, zoals in de Maurikse zaak, die voornamelijk was gebaseerd op verklaringen van de verdachte.

Omstreeks 1988 kwam er bovendien een kentering in de media. De eerste jaren na de 'ontdekking' was de berichtgeving vooral algemeen: wat is incest en wat doen we ertegen? De laatste jaren volgden de media vooral de affaires - Maurik,

De Bolderkar, waar kinderen van een medisch kleuterdagverblijf uit huis werden geplaatst, de Sam de Wolffstraat in Sneek waar zo'n beetje de hele straat werd verdacht. Als voorlopig dieptepunt was er de Eper incestzaak, waarbij het alleen nog maar leek te draaien om de vraag: waar of niet waar? Soms lijkt het alsof de discussie over incest terug is bij af.

Zo erg is het niet, vinden Van Lichtenburch en Frits Bruinsma. Bruinsma heeft als psychiater-seksuoloog slachtoffers, plegers, broertjes, zusjes en moeders in therapie gehad. Van Lichtenburch was 'ervaringsdeskundige' bij de Utrechtse politie, vormde in haar eentje het Landelijk Coördinatiecentrum Incest, waar hulpverleners terecht konden voor cursussen.

De balans die zij opmaken, is gematigd positief. Van Lichtenburch: 'Het gaat langzaam, maar dat is niet gek bij zo'n ingewikkeld en gevoelig onderwerp.' Voor volwassen vrouwen is er volgens haar voldoende hulp. Pubers kunnen terecht bij de Riagg of de JAC's. Zeven, acht jaar geleden werd 60 procent van de gesignaleerde incest niet gestopt, nu zijn die cijfers gunstiger, aldus Bruinsma.

Een probleem vormen de jonge slachtoffertjes. Ofschoon nog lang niet alle incest wordt gesignaleerd, zit het knelpunt volgens Bruinsma vooral in de opvang en behandeling. Nog steeds krijgen niet alle slachtoffertjes hulp, en als ze die krijgen, zijn ze vaak de enige in het gezin. Bruinsma en Van Lichtenburch wijten dat vooral aan de gebrekkige samenwerking tussen hulpverleners.

Dat incestslachtoffers terecht kunnen bij talloze instellingen en veel verschillende hulpverleners, maakt de hulpverlening er niet sterker op. En iedereen helpt vanuit de eigen visie. Meestal wordt er volgens Bruinsma geen goede diagnose gesteld.

Beter werk komt van de 46 samenwerkingsverbanden tussen instellingen, waarbij vaak ook de politie is betrokken. Die spreken per

Voor volwassen vrouwen is er voldoende hulp

den geschreven: *De straf op zwingen is levenslang.*

Vijftien jaar eerder hadden artsen kindermishandeling 'herontdekt'. Seksueel misbruik hoorde er niet bij. Het jaarverslag 1973 van de vertrouwensartsen rept weliswaar van twee jongens en 32 meisjes bij wie 'ontuchtige handelingen' zijn gepleegd, maar incest werd niet op de agenda gezet. Psychiaters en seksuologen zagen sex met eigen kinderen als een ziekte, zoals sex met dieren of met lijken. Als het al niet - in het kader van de seksuele revolutie - werd beschouwd als een eigentijdse manier om met je kinderen om te gaan.

De doorbraak moest van de slachtoffers komen. Uit de verhalen van de misbruikte vrouwen werd

Soms lijkt het alsof de discussie terug is bij af

regio af wat het beleid is bij aangifte, voor het al dan niet bij elkaar houden van het gezin, voor de rol van de Kinderbescherming.

Als hulp goed wordt opgezet, is justitieel ingrijpen wellicht minder nodig. Bruinsma en Van Lichtenburch zijn niet tegen het strafrecht bij incest, ook al heeft dat de laatste tijd niet altijd verheffende discussies opgeleverd. Bruinsma: 'Als je de dader wilt straffen, werkt het niet. Maar het is een uitstekend middel om hem te confronteren met zijn daden. Ook als hij wordt vrijgesproken.'

Voor een goed functionerend strafrecht heb je een goed functionerende politie nodig. Over dat laatste maakt Van Lichtenburch zich ernstige zorgen nu in 1996 de jeugd- en zedenpolitie wordt opgeheven, behalve misschien in Amsterdam. Dat zal het aantal aangiften zeker drukken.

Een andere zorg voor Van Lichtenburch is de preventie. Die richt zich nu vooral op het weerbaar maken van kinderen. Met acties als *Over sommige geheimen moet je praten* en *De baas over je billen* worden kinderen aangesproken naar buiten te komen met hun geheim. Niet alleen ebt het effect van die acties weer weg. Van Lichtenburch vindt dat je kinderen daarmee verantwoordelijk maakt en indirect schuldig verklaart: als je niets doet is het je eigen schuld dat het doorgaat.

Ze vindt dat de potentiële plegers maar eens moeten worden aangepakt. Dat is niet eenvoudig, maar kan succes hebben naarmate zijn profiel steeds duidelijker wordt. Eerst werd gedacht dat het veelal mannen waren met een dominante moeder. Nu blijkt dat het ze vooral heeft ontbroken aan een vader die een rol speelde in de opvoeding en die een warme relatie had met zijn zoon.

De meeste incestplegers zijn geen macho's, maar waren vroeger jongens die er thuis en op school verloren bijliepen, die werden gepest en die in hun schulp kropen. Ze zijn lang niet altijd zelf misbruikt, soms wel hun zusje.

Bruinsma: 'Wat je kunt doen, is jongens die gepest worden, leren zich weerbaar op te stellen. Je moet ook alert zijn op seksueel experimenteel gedrag van jongens, want dat is lang niet altijd onschuldig. Maar de beste preventie is een goede relatie tussen vader en zoon.'

Taboe incest ingeruild voor 'drama en porno'

Van een onzer verslaggevers
EDE - Na tien jaar hoort de incesthulpverlening al weer tot de gewone mix aan producten van de Riagg. Die indruk was gisteren wel heel duidelijk bij het jubileumcongres 'Tien jaar incesthulpverlening'.

Een van de zorgen was dat het vroegere taboe op het spreken over incest er inmiddels wel heel erg af is, nu Yolanda op de commerciële omroep 'met een wezenloze blik' tot in details vertelde hoe het ging. Incest gold tot begin jaren tachtig als een zeldzaam verschijnsel bij zwaar verzakte geesten. In 1982 bestormde een groepje vrouwen een podium met vertrouwensartsen, die over dit euvel spraken. Sommigen herinnerden zich gisteren hoe strijdbaar die vrouwen waren. Zij richtten de zelfhulpgroep 'Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin' op. Verscheidene hadden zelf een moeilijke jeugd gehad en zich daarvan met veel moeite losgemaakt.

Nu bleek de studiedag al weer aardig in mannelijke handen. Hoewel de feestrede werd afgestoken door iemand van het eerste uur, Carla Lichtenburg, stonden daarna de hoofdsprekers van de volksgezondheid, de psychiater J. Verhoeff en de schijver van het nieuwste standaardwerk over incesthulpverlening, de psychiater Frits Bruinsma, elkaar langdurig te complimenteren. Bruinsma om uit te leggen dat het werk van de hulpverlener niet

eenvoudig is; en Verhoeff om te betogen dat er meer belangstelling moet komen voor het lot van de hulpverlener. Hij had het zelfs over de traumatisering van de hulpverlener en dat diens 'productiecapaciteit' wel eens onder druk zou kunnen komen van een dreigende burn out.

De incesthulpverlening is nu helemaal geprofessionaliseerd en de financiering is via de AWBZ zeker gesteld. Geen vuiltje meer aan de lucht? Wie een lijst wil hebben van wat er op het gebied van incest zoal wordt geschreven, kan bij het Nederlands instituut voor sociaal seksuologisch onderzoek een lijst van 300 titels krijgen. 'Je kan het zo gek niet bedenken of er is over geschreven', zei Carla van Lichtenburch, maar - voegde zij er aan toe: 'Wordt dat vele wel allemaal gelezen?'

Twijfels

Zij heeft ernstige twijfels. Zo signaleerde zij dat de opvang van incestslachtoffers bij de politie weliswaar enorm is vooruitgegaan, met speciaal opgeleide functionarissen, kindvriendelijke ruimten en video die voorkomt dat het kind zijn ervaringen eindeloos moet herhalen. Maar de reorganisatie van de politie zorgt ervoor dat de specialisten weer verdwijnen. In het vervolg moet iedere agent in beginsel deskundig zijn, ook op het gebied van incesthulpverlening. 'De speciaal opgeleide onderzoeker voor kinderverhoor, kan het verkeer weer gaan

regelen. De aanpak van de politie gaat weer twintig jaar terug. Het is te gek voor woorden dat alle kennis en financiën die jarenlang geïnvesteerd zijn in de afdelingen kinderen en zedenpolitie van nu af aan weggegooid geld zijn.'

Ook de rol van de media kan Van Lichtenburch niet bekoren. Tien jaar geleden hielp de pers incest bespreekbaar te maken. Ze noemde onder meer een baanbrekende uitzending van NCRV's Hier en Nu. Maar de tv-uitzendingen met Yolanda op RTL noemde ze een vreemde combinatie van een menselijk drama en porno. 'Heeft de pers niet ook een verantwoordelijkheid om het slachtoffer te beschermen tegen exhibitionisme en tegen de gevolgen van deze openbaarheid?'

Hoe valt (verder) seksueel misbruik van kinderen te voorkomen? De gedachte achter de campagne 'Over sommige geheimen moet je praten' is kinderen te leren weerbaar te zijn en 'nee' te zeggen. Daartoe werd in de campagnes een beroep gedaan op de kinderen zelf. Voor Carla van Lichtenburch schieten deze soort campagnes tekort. Ze leveren veel telefoontjes, maar voor het overige verandert er weinig en het is voor haar nog maar de vraag of je kinderen wel verantwoordelijk mag maken voor hun eigen bescherming tegen incest. Liever zou ze zich met campagnes richten op de volwassenen en plegers van incest, 'maar dan stuit je op de ring die ligt rondom de opvoeding binnen het gezin.'

Fr
7-9

NOS-verslaggever voor de Zutphense rechtbank na afloop van de Eper-incestzaak. FOTO BERT VERHOEFF - DE VOLKSKRANT

Hulpverlener door pers soms in gewetensnood

Van onze verslaggeefster

EDE

Voetbalvandalisme, racisme, extreem-rechts. Noem een maatschappelijke ontwikkeling en je kunt er de volgende vraag op loslaten, die dan ook geregeld centraal staat tijdens symposia: welke rol speelden de media? Dinsdag was het de beurt aan incest en de rol van de media tijdens het congres *Op gebaande paden?* ter ere van tien jaar incesthulpverlening in Nederland en Vlaanderen.

Met een al aan het begin van de discussie bracht D. Huybregts, directeur van de stichting Korrelatie, onder woorden waar het bij deze debatten vaak om draait, en bij een precair onderwerp als incest helemaal: tegengestelde belangen bij het in de openbaarheid brengen van laakbare feiten. 'Het is de taak van de media de zaak aan de orde te stellen', vond Huybregts. 'Maar de hulpverlener vraagt zich af: is dat ook in het belang van het slachtoffer? Die twee zijn tegengesteld.'

De hulpverleners, bijeengekomen in een congrescentrum in Ede, leverden kritiek op de pers, de aanwezige pers verdedigde zich. Zo rept de inleidende folder van de 'sensationele berichtgeving over De Bolderkar, Oude Pekela, Epe, Augustinusga'. Tijdens het symposium sprak jeugdpsychiater F. Bruinsma over sensatiedrift van de media ten behoeve van bijvoorbeeld kijkcijfers, waarbij de privacy van incestslachtoffers kan worden geschonden.

Ter illustratie noemden hulpverleners voorbeelden uit de praktijk. 'De pers vraagt me altijd om een vreselijk persoonlijk drama', aldus een therapeut uit de zaal. Wordt hun niet gevraagd een incestslachtoffer te leveren, dan is het wel

een pedofiel, een impotente man of een vrouw die niet kan klaarkomen. De aanwezige journalisten legden daarop uit dat 'je grote problemen naar de mensen toe moet vertalen', dat wil zeggen: algemene zaken uitleggen aan de hand van persoonlijke lotgevallen.

T. van Dijk, freelance journalist die onder andere de Eper incestzaak voor *HP/De Tijd* heeft verslagen, merkte op dat niet alle media over één kam moeten worden geschoren. En dan nog: 'Als Karin Bloemen haar incestverhaal in *Story of Privé* doet, kan dat heel veel betekenen voor vrouwen die niet *HP/De Tijd* lezen. Sommige sensatie is niet altijd slecht, kan zelfs een bepaalde ontwikkeling teweegbrengen. We zijn heel erg rustig en netjes in vergelijking met het buitenland, ook ten aanzien van dit onderwerp.'

Andere kritiek op de media: in incestgevallen baseert een journalist zich via een rechtszaak vaak op het verhaal van de dader omdat het uit privacy-overwegingen ontbreekt aan informatie over het slachtoffer, de aandacht gaat eerder uit naar ouders dan naar kinderen, incestverhalen worden uitgemolken, getuige de overdosis aandacht voor anatomische poppen waarmee incest op het spoor kan worden gekomen, te weinig nuance in de berichtgeving, getuige de discussie over *believers* en *not-believers* in de Eper incestaffaire.

Van Dijk was van mening dat een krant die in incestzaken meer aandacht heeft voor de dader dan voor het slachtoffer, onmiddellijk moet worden opgezegd. Daarna kwam het gezelschap overeen dat hulpverleners, zowel als gezinnen waarin incest voorkomt, voortaan beter moeten worden voorbereid op contacten met de pers.

Het verhaal over de groepsopvoeder die verdacht werd van het seksueel misbruiken van minderjarige kinderen in de Wassenaarse instelling Sonnenburgh heeft mij geschokt, maar helaas niet verbaasd.

Zolang instellingen nog zelf menen te kunnen bepalen hoe te handelen indien een der medewerkers de aan hun zorg toevertrouwde minderjarige kinderen seksueel misbruikt, zal dit soort zaken helaas niet te voorkomen zijn.

In 1992 was ik werkzaam als groepsopvoeder in een Rotterdamse instelling voor jeugdhulpverlening. In de groep waarin ik werkzaam was, verbleef een jongen die korte tijd voordat hij bij ons opgenomen werd, seksueel misbruikt was door een medewerker van diezelfde instelling. Er was aangifte gedaan en er volgde strafvervolg.

Ondanks dit vergriep achtte de directie het niet noodzakelijk de man te ontslaan. Er waren voldoende afspraken met hem gemaakt om herhaling te voorkomen, zo zei men, en bovendien had hij een kantoorfunctie gekregen waarin hij geen direct contact had met jongeren. Binnen de instelling werd er aan deze zaak geen ruchtbaarheid gegeven om onrust te voorkomen.

Toen er na enige tijd weer berichten kwamen dat de man binnen en buiten diensttijd contact had met jongeren van de instelling, heb ik dat een aantal malen bij de directie aangekaart. Deze bleef echter bij haar eerder genomen besluit.

Dat iemand niet voor het leven dient te worden veroordeeld na een dergelijk vergriep is verdedigbaar. Een instelling echter die zich ten doel stelt minderjarige kinderen te beschermen dient te allen tijde te voorkomen werknemers in dienst te hebben die deze doelstelling met voeten hebben getreden.

In dit geval speelt ook de loyaliteit een rol. De instelling had er goed aan gedaan lokaal te zijn met het slachtoffer. Het feit dat de man nog steeds in dienst was van de instelling was voldoende reden voor het slachtoffer alle vertrouwen in de instelling, dan wel de behandeling te verliezen.

Saillant detail: de jongen is inmiddels overgeplaatst, nadat hij van slachtoffer dader werd. Hij wordt nu behandeld in een gesloten internaat. De dader is nog steeds werkzaam in de instelling.

(Naam en adres bij de redactie bekend)

Arts moet gevolgen seksueel geweld leren herkennen

Van onze verslaggeefster

Suzanne Baart

LEIDEN

Vrouwen die het slachtoffer zijn of zijn geweest van seksueel of fysiek geweld, komen vaker bij de huisarts en de gynaecoloog. Ze worden vaker behandeld en geopereerd. Hun klachten kunnen een gevolg zijn van het misbruik en geweld. Gynaecologisch onderzoek kan voor deze vrouwen heel erg belastend zijn. Toch komen de traumatische ervaringen zelden in gesprekken met de arts naar voren, omdat er niet naar wordt gevraagd.

Terwijl onlangs op een congres tien jaar hulverlening aan incestslachtoffers werd herdacht, wordt in de opleiding tot gynaecoloog pas nu voor het eerst aandacht besteed aan opvang van deze vrouwen. Bovendien heeft de Werkgroep Psychosomatische Obstetrie en Gynaecologie in oktober een studiedag georganiseerd voor gynaecologen, huisartsen en verloskundigen.

'Onze beroepsgroep loopt achter', geeft gynaecoloog dr. A. Peters van het Academisch Ziekenhuis Leiden toe. Peters is betrokken bij de inrichting van de gynaecologenopleiding en de organisatie van de studiedag. 'Hoewel wordt beseft dat de problematiek van groot belang is, wordt er in de praktijk te weinig aandacht aan besteed.'

Elke hulpverlener wordt geconfronteerd met de gevolgen van seksueel en fysiek geweld, meent Peters. 'Vragen over mogelijke traumatische ervaringen worden echter zelden gesteld, en klachten worden soms ten onrechte niet met het geweld in verband gebracht.'

Gynaecologe Ph. Weijnenborg van het Academisch Ziekenhuis Leiden stelt wel vragen. 'Vragen over seksualiteit en mogelijke geweldservaringen behoren tot het gesprek. Ik heb daar goede ervaringen mee. Ook al zullen er vrouwen zijn die er niet direct over willen praten.'

Maar niet elke arts doet daar van harte aan mee. Dat is niet altijd onwil, vaak ook onmacht en niet weten wat je moet doen als de vrouw begint te praten over haar ervaringen. De dokter in het ziekenhuis heeft vaak niet meer dan vijf of tien minuten, en de wachtkamer moet leeg.

Toch moet het, vindt Peters, die

is gepromoveerd op chronische buikkachten bij vrouwen, want 'vrouwen worden te vaak niet goed behandeld of zelfs onnodig geopereerd als ze met buikkachten komen, of met problemen als vaginitis. Bij een te groot aantal misbruikte vrouwen wordt, ook omdat ze er zelf vaak heel sterk op aandringen, al op jonge leeftijd de baarmoeder verwijderd.'

De ergste blunders wegnemen, dat is voornamelijk de bedoeling van de korte cursus (vijf dagdelen) in de opleiding voor gynaecologie en die ene studiedag, zegt psychotherapeute I. Foeken. Hij maakt deel uit van de polikliniek psychosomatische gynaecologie en seksuologie in Leiden. Als de problematiek wordt signaleerd, is verwijzing hiernaar mogelijk. 'Vrouwen wordt geleerd hoe ze bijvoorbeeld controle kunnen krijgen over gynaecologisch onderzoek en de behandeling.'

Behalve bij onderzoek en behandeling gaat er ook nog eens iets mis bij bevallingen. Vrouwen die seksueel zijn misbruikt, kunnen totaál in de war raken. Peters: 'Een bevalling kan bewust of soms onbewust herinneringen oproepen aan vroegere traumatische ervaringen, waardoor bijvoorbeeld plotseling paniek ontstaat: ze gaan hysterisch gillen of de benen zo spannen, dat de bevalling problematisch wordt.'

Gynaecologen hoeven niet te reageren op alle aspecten van seksueel en fysiek geweld, maar ze moeten wel leren omgaan met gevolgen van dat geweld voor hun eigen handen. En daaraan is tot op heden nauwelijks aandacht besteed, meent Peters.

De sfeer moet goed zijn. Vrouwen moeten het gevoel hebben dat ze erover kunnen praten, ook al doen ze dat soms niet direct. Dat vereist communicatieve vaardigheden, en niet iedereen is even handig in zo'n gesprek. Peters: 'Gynaecologen worden er niet op geselecteerd Technische vaardigheden en belangstelling voor onderzoek tellen veel zwaarder.'

In een team gynaecologen kunnen de taken worden verdeeld. Weijnenborg: 'Je krijgt dan operatie- en praat-gynaecologen. Mannen doen de operaties en vrouwen de moeilijke gesprekken, want daar zijn ze zo goed in. Die kant moet het beslist niet op.'

Dader seksueel geweld kon gewoon doorgaan

Contact

Naar aanleiding van de brief 'Dader seksueel geweld kon gewoon doorgaan' op de U-pagina van 17 september geef ik u mijn verhaal.

Begin jaren tachtig ben ik opgenomen geweest in een psychotherapeutische gemeenschap voor adolescenten in Den Haag voor problemen met mijn homoseksueel zijn. Tijdens deze behandeling kwam ik een alleraardigste therapeutische broeder tegen die wel hield van jonge mannen. Zo kneep hij mij graag in mijn dijbenen en probeerde daarbij beide benen uit elkaar te duwen om bij mijn

geslachtsorgaan te komen. Ik had de indruk dat hij misschien wel meer wilde. Hij gaf mij ook tongzoenen.

Als patiënt en als jonge homoseksueel wist je wel dat dit niet mocht, maar je vond het ook wel spannend dat een therapeut aandacht besteedde aan je lichaam. Slechts later besefte ik dat ik daardoor gemakkelijker heb geaccepteerd dat ik homoseksueel ben.

Mijn vraag is: worden er nu misschien ten onrechte niet alleen maar negatieve gevolgen van dergelijk contact belicht? Kan er ook sprake zijn van positieve gevolgen?

DEN HAAG V. A. M. Verhaar

Incest en de media *PRIM 13-9*

Hoe is de hulp bij incest in de afgelopen tien jaar gegroeid? En welke rol hebben de media daarbij gespeeld? Daarover ging het onlangs op een congres in Ede. Incest betekent seks tussen nauwe verwanten: tussen broer en zus, tussen vader en kind, of tussen moeder en kind. Het komt over de hele wereld voor, maar het is ook overal een groot taboe. Iedereen weet dat het bestaat, maar hoe vaak het voorkomt, dat weet niemand.

door Frits Wafelbakker

In 1981 was er in ons land voor het eerst een conferentie over dit thema. Daarna ging het vrij snel. Een vrouw die zelf in haar jeugd seksueel was misbruikt deed een oproep in de krant, wat leidde tot een 'zelfhulpgroep' van vrouwen die ook misbruikt waren. Ze timmerden flink aan de weg en kwamen zelfs op de televisie, bij Hier en Nu. Complimenten voor de NCRV, want dat leverde veel bekendheid op.

Tenslotte gaf het ministerie van WVC geld voor een groot onderzoek. Daaruit bleek dat één op de drie meisjes ongewenste seksuele ervaringen had opgedaan. En één op de zes meisjes was misbruikt door één of meer verwanten. In het begin kon bijna niemand die getallen geloven, en in de kranten werd het onderzoek afgekraakt. Maar het aantal aanmeldingen bij de vertrouwensartsen bleef stijgen en dat

opende veel mensen de ogen. We weten nu dat ook heel jonge kinderen al misbruikt kunnen worden, zowel meisjes als jongens.

Ondertussen gebeurden er in ons land dingen die het geheel in een stroomversnelling brachten. In Oude Pekela zouden clowns (!) kinderen seksueel hebben misbruikt. Dat was nog eens spekkie voor het bekkie van de media. Kranten, radio en tv stonden er bol van. Ineens was Nederland wereldnieuws.

Hulpverleners wisten nog nauwelijks hoe ze om moesten gaan met een vermoeden van seksueel misbruik. Het liep in Oude Pekela dan ook een tikkeltje uit de hand, compleet met elke avond nieuwe 'onthullingen' op de buis. Tenslotte moest zelfs de minister van Justitie naar Oude Pekela komen om de ouders gerust te stellen.

Daarna kregen we de Bolderkar-affaire. Van een aantal kinderen in een kleuterdagverblijf bleek dat ze door verwanten waren misbruikt. Om dat te kunnen ontdekken had men de 'poppenmethode' gebruikt: met die poppen erbij zouden kinderen makkelijker over hun ervaringen praten. Ook daarover ontstond veel roerigheid in de media. Pas na weken kwam er iemand met een foto van die dingen: een serie hartstikke lelijke stofpoppen met duidelijke geslachtsdelen.

Daarna kwamen nog twee andere affaires in het nieuws en tenslotte was er dan de gruwelijke zaak in Epe. Heel boeiend voor de media, en zeker voor de tv, die de looper breed uitlegde voor Yolanda.

De media zijn ondertussen dus wel bijgedraaid. Vroeger hadden ze er nauwelijks aandacht voor of ze toonden vooral ongelof. Nu zijn er hele series met en over incestslachtoffers, maar die zijn niet erg kritisch. Is dat in het belang van de slachtoffers, of hebben de media daar geen boodschap aan? Is incest zo eigenlijk niet een vorm van amusement voor lezer, kijker of luisteraar?

Het congres werd afgesloten met een debat tussen mensen van radio en krant, hulpverleners en medewerkers van de stichting Korrelatie en het Bureau Vertrouwensartsen. Die zouden elkaar wel eens de waarheid vertellen. Gelukkig had de zaal ook een mening: die vond dat de media dit soort zaken veel te emotioneel brengen en te zwart/wit, met te weinig nuances dus.

Eigenlijk zouden journalisten bijgeschoold moeten worden op het gebied van seksueel misbruik. Nee, hulpverleners moeten veel meer klaarstaan om het te komen uitleggen, vonden de media!

Slachtoffers incest tevreden over politie *NRC 20/9*

Door een onzer redacteuren

LEIDEN, 20 SEPT. Slachtoffers van seksueel misbruik door verwanten zijn in het algemeen tevreden over de manier waarop de politie hun aangifte behandelt.

Tegelijkertijd hebben ze kritiek op de mate van hulp die tijdens de verdere afwikkeling van de zaak wordt verleend aan de tegenpartij. Incestdaders krijgen meteen na aanhouding hulpverlening van de reclassering aangeboden, terwijl de slachtoffers zelf maar moeten zien van wie ze na hun aangifte hulp kunnen verwachten.

Dit blijkt uit een vandaag gepresenteerd 'belevingsonderzoek' van 42 incestslachtoffers dat is uitgevoerd door de vakgroep Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Leiden. Met het belevingsonderzoek werd een langer lopend onderzoek naar het optreden van rechercheurs van de afdeling jeugdzaken in incestzaken afgesloten. In het eerste onderzoek werden dossiers onderzocht van 101 incestslachtoffers die in de periode 1986 tot en met 1990 aangifte van incest hadden gedaan bij de afdeling Jeugd- en Zedenzaken van het Korps Rijkspolitie, district Den Haag. Het tweede onderzoek heeft betrekking op de juridische afhandeling van de incestzaken. De daders zijn in ongeveer tweederde van de gevallen veroordeeld. Gemiddeld kregen zij 15 maanden gevangenisstraf voor het gepleegde delict. Ongeveer een kwart van de gevallen werd geseponeerd of eindigde in vrijspraak.

In het derde, zogenoemde belevingsonderzoek, is het handelen van de politie in kaart gebracht door middel van vraaggesprekken met incestslachtoffers. Van de 101 slachtoffers die aangifte hadden gedaan wilden 42 meewerken aan het laatste deel van het onderzoek. Het is de eerste keer dat

zo veel slachtoffers wilden praten over hun ervaringen.

Volgens de onderzoekers vormt angst niet geloofd te worden de grootste barrière om te praten over incest of daarvan aangifte te doen. Bijna alle geïnterviewden zeggen het meest op te zien tegen het 'ongeloof' over hun verhaal door de omgeving. Slachtoffers deden uiteindelijk toch aangifte omdat zij het huis, en daarmee het misbruik, konden ontvluchten of uit vrees dat broertjes en zusjes de volgende slachtoffers zouden kunnen zijn.

De kritiek die de ondervraagde slachtoffers uitten betrof vooral de houding van politie en justitie jegens de daders. Deze jaloezie is volgens de onderzoekers begrijpelijk omdat de machtsverhouding binnen een incestrelatie na de aangifte gehandhaafd dan wel versterkt lijkt te worden. De daders zijn de vragende partij, de slachtoffers moeten afwachten. De politie heeft geen tijd meer en justitie houdt haar mond over wat er gaat gebeuren en hoe de zaken ervoor staan.

De waardering voor de politie loopt na de aangifte terug. Volgens de voorzitter van de Algemene Christelijke Politiebond (PCB), H. Krusinga, heeft dat te maken met het feit dat de politie zich na de aangifte moet richten op het eigenlijke rechercheurwerk: het opsporen van feiten. De hulpverlening aan de slachtoffers schiet er volgens hem dan wel eens bij in. „De politie”, stelt Krusinga „staat voor de eerste klap maar daarna moeten andere instanties het overnemen.”

Slachtoffers negatief over hulpverlening *VK*

Van onze verslaggeefster *VK*
LEIDERDORP *21-9*

Slachtoffers van incest hebben weinig waardering voor de hulpverlening rond hun aangifte bij de politie. De drempel voor een informatief gesprek is te hoog, samenwerking tussen politie en hulpverlening is niet optimaal, en nazorg schiet te kort. De politie zou daarom verplicht moeten worden na aangifte een hulpverlenende instantie in te schakelen.

Dat blijkt uit een belevingsonderzoek onder incestslachtoffers, dat is uitgevoerd door de vakgroep Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Leiden. Voor het onderzoek werden 31 incestslachtoffers en elf aangevers ondervraagd, die allen in de periode tussen 1986 en 1990 aangifte deden bij de toenmalige rijkspolitie in het district Den Haag.

Het onderzoek is niet representatief voor alle incestslachtoffers. Het betreft een selecte groep (alleen slachtoffers van vader- en/of moederincest) in een bepaalde periode bij een voormalig rijkspolitie-onder-

deel. Nooit eerder werden in Nederland echter zo veel betrokkenen ondervraagd over het optreden van de politie bij aangiftes van incest.

Uit het onderzoek blijkt dat door onduidelijkheid over de gang van zaken bij politie of hulpverlening veel slachtoffers aarzelen om aangifte te doen. Om een zo breed mogelijke doelgroep te bereiken, moet volgens de onderzoekers voorlichting plaatsvinden op scholen en via Postbus 51 en brochures.

Als slachtoffers wel aangifte doen, klagen ze er vaak over dat de machtsverdeling na aangifte in stand blijft. De daders blijven de vragende partij, zij krijgen een gratis advocaat en reclasseringhulp. Slachtoffers moeten zelf actief achter een advocaat aan en die soms ook nog zelf betalen.

De doorverwijzing van de politie naar een hulpverlenende instantie schiet bovendien vaak te kort. Deels door een slechte onderlinge samenwerking, deels doordat de politie vaak aanloopt tegen onbereikbaarheid van instanties 's avonds, 's nachts en in het weekeinde. Soms

gaan er weken voorbij voordat een slachtoffer bij de aangewezen instantie terecht kan. Ook blijkt de instantie soms niet geschikt voor behandeling van incestproblematiek. Twee instanties springen er in negatieve zin uit: het Bureau Slachtofferhulp en de Riagg.

De onderzoekers pleiten voor een versterking van de positie van het slachtoffer. De ambulante hulpverlening moet worden uitgebreid, en de politie moet na aangifte verplicht worden hulpverlening in te schakelen. Die hulp moet ook na afronding van het onderzoek worden voortgezet.

Om hierin te voorzien zijn in de regio Hollands Midden, waarin het voormalige district Den Haag van het korps rijkspolitie is opgegaan, inmiddels maatregelen genomen. Zo krijgen incestslachtoffers in Gouda 'op proef' een vaste begeleider, vindt er binnenkort overleg plaats tussen politie en hulpverlenende instanties uit de regio, en krijgen slachtoffers ook na afronding van het onderzoek informatie over hun zaak.

Seksueel misbruik blijft een moeilijk verhaal

Van onze verslaggeefster

AMSTERDAM *VK 23-9*

Het is mogelijk vast te stellen van verklaringen over seksueel misbruik waar of onwaar zijn. Daarvoor bestaan modellen en criteria. Toch kon ook donderdag tijdens de studiedag *Geloof en Geloofwaardigheid* in Amsterdam niet helemaal een einde worden gemaakt aan de onzekerheid van therapeuten en juristen die moeten vaststellen of de verhalen van hun cliënten geloofwaardig zijn.

De bijeenkomst was georganiseerd door het Nederlands centrum Geestelijke volksgezondheid (NcGv) en was bedoeld voor psychologen, psychotherapeuten, juristen en andere hulpverleners. On-

der hulpverleners dreigen polarisatie en ernstige conflicten. 'Er lijken nog slechts twee posities mogelijk', zei D. Bauduin, secretaris van de organiserende Adviescommissie Levensbeschouwing NcGv. 'Geloven of niet-geloven. Maar er is ook een middenpositie mogelijk: het verhaal is deels waar en deels onwaar.'

Het vinden van de waarheid is binnen de psychotherapie iets anders dan in de rechtspraak. Psychologe N. Draaijer, die veel onderzoek heeft verricht onder slachtoffers van seksueel misbruik, presenteerde een model aan de hand waarvan kan worden vastgesteld of een gebeurtenis ook echt heeft plaatsgevonden.

Dit model kan worden gebruikt

bij schokkende, traumatische incidenten - kinderen die getuige zijn geweest van een moord of slachtoffer van een ontvoering - maar werkt slecht als er sprake is van langdurige, extreme trauma's als incest en seksueel misbruik binnen het gezin.

De vraag 'wat iemand zich nog herinnert' kan vaak niet worden beantwoord, omdat het slachtoffer liefst wilde vergeten. Een poging tot documentatie is meestal onmogelijk, omdat het gebeuren zich in het geheim heeft afgespeeld.

Als incest of seksueel misbruik voor de rechter wordt gebracht, blijkt weer eens hoe moeilijk het strafrecht de waarheid van het slachtoffer tot zijn recht kan laten komen.

Advocaat-generaal bij het ge-

rechtshof in Arnhem, mr J. Hulsenbek, gaf daarvan voorbeelden. Het strafrecht wil bewijzen: 'eerst zien en dan geloven.' 'Bij twijfel volgt vrijspraak' en 'één getuige is geen getuige.' Het komt op de rechter aan, zei Hulsenbek.

Steeds vaker doet de rechter een beroep op deskundigen. Deze moeten vaststellen of de verklaring van het slachtoffer en aangefster waar is. Ontwikkelingspsycholoog en getuige-deskundige dr H. Soppe gaf criteria aan de hand waarvan de vraag kan worden beantwoord of de verklaring geloofwaardig is.

De criteria gaan over de structuur van de verklaring: geen tegenspraken, onwaarschijnlijkheden of onduidelijkheden. Maar het verhaal moet wel een beetje chaotisch zijn

en geen strakke, chronologische ordening hebben, alsof het uit het hoofd is geleerd.

De verklaring moet veel details bevatten en het moet passen in de context van tijd, plaats en gebeurtenissen. Vooral het noemen van ongewone details of details die typisch zijn voor seksuele delicten zijn belangrijk.

Problemen kunnen zich voordoen bij het verhoren van heel jonge kinderen, al blijkt uit onderzoek dat kinderen heel goed kunnen vertellen wat er is gebeurd. Ook gebeurtenissen die zich in het verre verleden hebben afgespeeld, zijn soms moeilijk te achterhalen. 'En soms is het achterhalen van de waarheid niet meer mogelijk', zei Bauduin.

LIJF & LEDEN door Frits Wafelbakker

Ook jongens worden seksueel misbruikt

Kort geleden was er een film op tv over jongens die in een Canadees weeshuis seksueel waren misbruikt. Een week later was er ook een geval in ons eigen land: een groepsleider had in twee kindertehuizen zestien (!) jongens misbruikt. Op een congres, onlangs in Epe, was er voor het eerst een speciale *workshop* over dit onderwerp. Het komt namelijk veel vaker voor dan men vroeger dacht. We gaan er nu van uit dat één op de vier gevallen van seksueel misbruik plaatsvindt met een jongen. Sommigen denken zelfs dat het misschien wel even vaak bij jongens als bij meisjes gebeurt.

Jongens worden ook steeds vaker buiten het gezin misbruikt. Vaker door een onderwijzer, leraar, jeugdleider, trainer of pastoor dus dan door een oom, broer of (pleeg)ouder. Verder blijkt de kans af te nemen bij het ouder worden, terwijl bij meisjes de kans dan gelijk blijft of juist toeneemt. Als jongens seksueel worden misbruikt, dan gebeurt dat in vier van de vijf gevallen door een man. Maar ook misbruik door een vrouw is mogelijk: door een tante, huur-

vrouw of (pleeg)moeder.

Waarom heeft het zo lang geduurd voordat we dit allemaal wisten? Omdat het voor jongens erg moeilijk is om er mee naar buiten te komen. Nog moeilijker dan voor meisjes, en die hebben het er al niet makkelijk mee. Jongens vinden dat ze flink moeten zijn en dat ze geen 'slachtoffer' mogen zijn. En zeker niet van seksueel misbruik. Ze schamen zich als dat toch het geval is. Jongens denken ook vaker dat ze er zelf aanleiding toe hebben gegeven. En misschien was dat soms ook wel een beetje het geval, maar liep het daarna helemaal uit de hand. Als jongens door een man worden misbruikt, zijn ze later vaak bang om voor homo te worden uitgemaakt. Of ze zijn bang om hun eigen homo-gevoelens - als ze die hebben - aan zichzelf toe te staan.

Hoewel dat lang niet altijd gebeurt, kan het zijn dat een man anaal bij ze is binnengedrongen. Dat kan erg pijnlijk zijn. Jongens kunnen, zoals gezegd, ook door vrouwen seksueel worden misbruikt, al is dat soms nog moeilijker bespreekbaar. Het ouderwet-

se woord 'verkrachting' is dan ook helemaal misplaatst: het gaat meer om psychologisch verleiden. Later zitten die jongens toch met een raar gevoel. Als ze het zouden vertellen, zijn er altijd wel vrienden die hen een 'bofkont' noemen. Terwijl je diep in je hart juist het gevoel hebt dat je een pechvogel was.

Het kan bijna niet anders of dit stukje wordt ook gelezen door jongens die zelf slachtoffer waren (of zijn) van seksueel geweld. Wat kun je doen? Je moet allereerst bij jezelf te rade gaan. Houdt het je erg bezig? Komt het misbruik terug in de vorm van *flash-backs*? Heb je er nachtmerries van of andere slaapproblemen? Vind je het moeilijk om intieme relaties aan te gaan? Is knuffelen of vrijen niet zo plezierig als je zou wensen?

Dan kan het een opluchting zijn om er over te praten. Misschien allereerst via de Kindertelefoon, ook al vind je jezelf geen kind meer. Je hoeft je naam niet te noemen, als je dat wilt. Het nummer staat in iedere telefoongids. Een brief schrijven naar Priemur kan ook, maar dat is niet anoniem.

Carla van Lichtenburcht,
Willeke Bezemer en
Woet Gianotten, redactie

Verder
na incest

Ambo

Daarmee heb je dan echter wel een opening gemaakt, en dat is al heel wat. Misschien heb je daarna voldoende moed gekregen voor een volgende stap: praten met een leerlingbegeleider, school- of huisarts, of met iemand van het JAC, het RIAGG of het Bureau Vertrouwensartsen. Doe wat en bedenk vooral dat het niet jouw schuld was en dat je niet de enige bent.

Signalement / Piet Vroon

Geheugenverlies

Vk 10-9

Hiaten in hulp aan incestslachtoffers

PAR 20-9

(Van een verslaggeefster)
DEN HAAG - De hulp aan incestslachtoffers schiet te kort. Dit is voor een deel te wijten aan de reorganisatie van de politie, waardoor deskundigen in jeugd- en zedenzaken zijn 'versnipperd' over de politiebureaus. Voor goede opvang van incestslachtoffers is echter een centraal aanspreekpunt nodig.

Dit is een van de conclusies van het Belevingsonderzoek Incestslachtoffers dat de Rijksuniversiteit van Leiden heeft uitgevoerd naar de opvang van incestslachtoffers.

De Leidse onderzoekers tonen zich bezorgd over het verdwijnen van de gespecialiseerde afdelingen en de versnippering van deskundigen over de diverse districten. Zij stellen dit vast na een onderzoek naar de bejegening van 101 incestslachtoffers die tussen 1986 en 1990 aangifte deden bij de (toen nog Rijks-) politie in het district Den Haag. Het onderzoek werd, op verzoek van de afdeling jeugd- en zedenpolitie van de politie Hollands Midden, uitgevoerd door de vakgroep orthopedagogiek en bestond uit dossieronderzoek en gesprekken.

De overheid heeft weliswaar veel geld geïnvesteerd in voorlichting, maar heeft verzuimd de hulpverlening voor slachtoffers uit te breiden. Zo zijn incestslachtoffers gestimuleerd om aangifte te doen, maar goede hulp en begeleiding daarna ontbreken.

Gebleken is dat incestslachtoffers die besluiten om aangifte te doen bij de politie, over het algemeen wel tevreden zijn over de wijze waarop zij door de politie worden behandeld. De nazorg

schiet echter te kort. Slachtoffers worden niet alleen onvoldoende op de hoogte gehouden van de vorderingen van juridische procedures. Ze missen ook doorverwijzing naar goede hulpverlening.

Gaande het politieonderzoek verschuift de aandacht van de politie en later die van het openbaar ministerie ook van het slachtoffer naar de dader, zeggen de onderzoekers, en raakt het slachtoffer buiten beeld.

Politie en hulpverlening zouden moeten samenwerken in de begeleiding van het slachtoffer. Omdat de praktijk leert dat bureau Slachtofferhulp en Riagg niet in staat zijn deze hulpverlening te geven, moet wellicht het Bureau Vertrouwensartsen deze taak krijgen toebedeeld.

Wat betreft de justitiële afhandeling van incestzaken blijkt dat de daders in ongeveer tweederde van de gevallen worden veroordeeld. De straffen variëren van 4 maanden tot 48 maanden cel.

Volgens de onderzoekers heeft alle aandacht die de media aan incest hebben besteed, er niet toe geleid dat incest 'bespreekbaar' is geworden: "Veel mensen proberen deze onderwerpen nog altijd te ontkennen en dood te zwijgen."

Lang geleden, toen je voor het verkrijgen van de doctorsgraad iets meer tijd nodig had dan de zes weken die op grond van paars bezuignen binnenkort verwacht mogen worden, liet ik me voor de aardigheid onder hypnose brengen door een collega.

Een van de sessies behelsde een discussie tussen twee Franse theologen. Eén van hen had een dwars boekje geschreven onder de titel *Essay sur le monde*. In de kamer waar het debat zich afspeelde, 'zag' ik een muziekinstrument hangen. De hypotiseur vroeg me, er in gedachten heen te lopen en door een van de sleutels te kijken. Ik las een tekst die erop wees dat het ding in Griekenland was gemaakt.

Maanden later ging ik naar een huisconcert, was te vroeg, liep rond en wat hing daar? Hetzelfde instrument, met diezelfde aanduiding. Het ding was in de jaren zestig gekocht, en ik moet het eerder gezien hebben. Dit is dus een vorm van geheugenvervalsing: een object wordt in een verkeerde tijd en op een verkeerde plaats 'gelokaliseerd'.

Dat ik niets in reïncarnatie zie, is onbelangrijk; aardiger is de vraag waar zo'n *false memory syndrome* op berust en of dit verschijnsel ook buiten hypnotische toestanden voorkomt.

Momenteel wordt hierover gediscussieerd in het land der zielkundigen. Diverse psychologen hebben aannemelijk gemaakt dat wij onder sommige omstandigheden de neiging hebben, onszelf en anderen met quasi-herinneringen op te zaden. Een aanleiding was de Epese zaak waarbij naar voren is gekomen dat Yolanda nogal wat taferelen (onbewust?) heeft verzonnen.

In *De Psycholoog* gaf O. van der Hart tegengas. Het gaat om twee vragen. Kun je mensen herinneringen aanpraten of opdringen, waarna zij in hun eigen 'onwaarheid' gaan geloven, en komt totaal geheugenverlies bij traumatische zaken voor of niet? Wat het aanpraten betreft, zijn er nogal wat voorbeelden waaruit blijkt dat dit kan lukken. Zo werd de Amerikaanse politie-agent Ingram door een psycholoog bij wijze van proefneming beschuldigd van laakbaar gedrag op seksueel gebied. Ingram ontkende, maar tot ieders verbijstering gaf hij de 'feiten' na een stevig verhoor toe.

Wat de tweede vraag aangaat, zegt Van der Hart dat geheugenverlies voor ervaringen op het slagveld, in concentratiekampen en dergelijke regelrecht bestaat. Een voorbeeld uit de vorige eeuw. Een vrouw verzorgde haar ziekelijke moeder. Zij ervoer haar dood als een schokkende gebeurtenis; aansluitend kon de vrouw zich het overlijden noch de begrafenis herinneren. Vanaf een bepaald moment

ontstond er echter een soort afwisseling: op het ene ogenblik wist zij alles weer, op het andere niets.

Dit geval is in zoverre 'sterk', dat de gebeurtenissen waar het om ging verificerbaar waren. Bij incest en dergelijke ligt dat vaak anders, zeker als pas na vele jaren melding wordt gemaakt van het trauma en als de gebeurtenissen op jonge leeftijd zouden hebben plaatsgevonden. Doorgaans is er dan immers niets vast te stellen.

Van der Hart zegt dat er dikwijls levendige herinneringen zijn aan één trauma, maar dat geheugenverlies optreedt als de ellende zich herhaalt. Als voorbeeld noemt hij jong-volwassenen die door hun ouders in hun jeugd aantoonbaar lichamen mishandeld waren. Velen van hen hadden de neiging om de ervaringen te ontkennen of te bagatelliseren. Dat klinkt als een argument, ware het niet dat uit onderzoek bleek dat de herinneringen er wel waren, maar dat een aantal mensen er niets over wilde zeggen.

Wat volgt hieruit? Misschien heeft Van der Hart gelijk als hij beweert dat er bij bepaalde trauma's vaak sprake is van onderrapportage. Zo zou een belangrijk percentage van een groep vrouwen die als kind seksueel misbruikt werden, daar later niets meer van weten.

Toch snap ik het nu niet meer. De auteur beweert dat onderrapportage bij herhaalde fysieke mishandeling vaak berust op 'onwil' en bij seksueel misbruik op geheugenverlies. Die opvatting overtuigt me niet omdat zowel het een als het ander als onplezierig zal zijn ervaren. Anders gezegd: waarom worden herinneringen bij de ene vorm van ellende niet uit het geheugen afgesplitst en bij het andere wel?

Ik kan me voorstellen dat mishandeling en seksueel misbruik voor verschillende mensen een verschillende betekenis hebben: in elkaar geslagen worden zou voor de ene persoon een ernstiger zaak kunnen zijn dan ongewenste intimiteiten, en omgekeerd. Als je daarvan uitgaat, waarom zou er dan een systematisch verschil zijn tussen 'onwil' en 'geheugenverlies', afhankelijk van de aard van het trauma?

Nog een vreemd element in het verhaal vind ik de opmerking dat de schrijver geïnteresseerd is in 'externe bevestiging' van het misbruik, maar dat hij nooit pogingen onderneemt om die te krijgen. Wat wil je nu, de waarheid of niet? Die vraag is van belang, want bij beschuldigingen van seksueel misbruik worden mensen soms vele jaren later alsnog veroordeeld. Als dat dreigt te gebeuren, heb je als psycholoog de taak om een bijdrage te leveren aan het scheiden van feit en fictie.

STOPPT DEN

BACKLASH!

Wir, die Opfer sexueller Gewalt und diejenigen, die diesen Opfern beistehen wollen, sind einig gewöhnt. Je mehr die bittere Wahrheit ans Licht kommt und je größer die Entschlossenheit ist, sie nicht länger hinzunehmen - um so stärker gehen die Täter und ihre Sympathisanten in die Offensive. Backlash heißt das. Wir kennen es schon. Was sich aber das sogenannte „Nachrichtenmagazin“ Spiegel in seiner Ausgabe vom 20. Juni unter der Überschrift „Jeder Mann ein Kinderschänder?“ erlaubte, übertrifft alles an Voreingenommenheit, was jemals zu diesem Thema in deutschen Männermedien veröffentlicht wurde.

Die Spiegel-Autoren - ganz quotenlike eine Frau und ein Mann - werfen denjenigen, die sich für die Opfer sexueller Gewalt einsetzen, „Parteilichkeit“ vor. Was das ist, Parteilichkeit? Der Spiegel weiß es genau: „Parteilichkeit gilt in der Frauenbewegung als Ausgangsbasis jeglicher Arbeit gegen sexuelle Gewalt. Dem 'Opfer' wird bedingungslos geglaubt. Jeder Mann ist also zum Beispiel ein potentieller Kinderschänder. Die Möglichkeit einer falschen Beschuldigung ist ausgeschlossen.“ Wir, die feministische Zeitschrift Emma, wissen nicht, woher die Spiegel-Autoren ihre Definition von Parteilichkeit haben. Von der Frauenbewegung gewiß nicht. Es stimmt zwar, daß wir sagen: Jeder Mann ist potentieller Kinderschänder. Aber: eben nur ein möglicher, ein denkbarer. Daß nicht jeder Mann auch tatsächlich zum Kinderschänder wird, dazu tragen hoffentlich unter anderen auch die Frauenbewegung und die ihr verbundene Männer bei. Und selbstverständlich kann niemandem „bedingungslos“ geglaubt werden, auch einem Opfer nicht. Und ebenso selbstverständlich sind „falsche Beschuldigungen“ nie ausgeschlossen - da sei der Rechtsstaat vor. Doch in einer Welt, in der die Opfer lange keine Stimme hatten, ist es wichtig, sie endlich ernst zu nehmen und ihnen, wo nötig, beizustehen. Das und nichts ande-

res meint die feministische Parteilichkeit. Es ist kein Zufall, daß ausgerechnet die Journalisten Gerhard Mauz und Gisela Friedrichsen „Parteilichkeit“ so befremdlich definieren. Denn der Spiegel - Gerichtsreporter Mauz kann im deutschen Journalismus quasi als Erfinder der einflussreichen Täter-Berichterstattung gelten (meist liegt's an der fehlenden Mutterliebe und an der harten Jugend), bei der das Opfer im Zweifel auf der Strecke bleibt. Nur wenn der mutmaßliche Täter eine Frau ist, sieht das anders aus. Gisela Friedrichsen machte ihren Karriereerfolg von der FAZ zum Spiegel mit einem Buch über Monika Weimar, in dem sie sich ganz sicher ist: Sie war die Kindsmörderin! (Die Journalistin hat übr-

gens nie auch nur ein Wort mit der zu lebenslänglich Verurteilten gesprochen). Einmal angekommen in Hamburg, hatte die Kollegin seither reichlich Gelegenheit, sich in die wechselnden Frauenmörder einzufühlen. Und es darf auch mal ein (vermutlicher, sehr vermutlicher) Kinderschänder sein. Der Erzieher Rainer Möllers zum Beispiel, der in den Montessori-Kinderhäusern Coesfeld und Borken 55 seiner Schutzbefohlenen mißbraucht haben soll (Emma 5/93 und Emma 4/94) und dem seit fast zwei Jahren in Münster der Prozeß gemacht wird.

Im Spiegel Nr. 25 ergreifen Mauz und Friedrichsen einseitig Partei für den Angeklagten: „Eines ist im Fall Möllers brutal und ausdauernd geschändet worden - die Unschuldsvermutung.“ Gleich unter der Überschrift der Titel-Geschichte prangt Möllers' Bild. Es nimmt fast eine Seite ein: ein Mann mit traurigen Augen, ein Opfer. Das Opfer „der rabiaten und blinden Jagd auf Kinderschänder“. Zwei Tage nach Erscheinen des Spiegels Artikel geschah etwas Ungewöhnliches im Münsteraner Landgericht. Auf Wunsch der Dülmener Rechtsanwältin Monika Schupp-Thielke, Nebenklagevertreterin von 22 Eltern, wurden zwei Journalisten von der Pressebank in den Zeu-

weislage durch unsachgemäße Befragung der kindlichen Zeugen“ und „die Wucht suggestiver Einflüsse“ verdorben worden sei. - Prompt entließ die Erste Große Strafkammer des Münsteraner Landgerichts den Angeklagten Rainer Möllers Ende Mai aus der Untersuchungshaft. Gleichzeitig kamen die Richter nicht umhin, dem Drängen der Staatsanwaltschaft nachzugeben und den Sachverständigen Undeutsch als „befangen“ abzulehnen. Der Grund: schon im Vorfeld hatte der zur Neutralität verpflichtete Gutachter die Verteidiger von Rainer Möllers mit Fachliteratur versorgt. Im Gegenzug hatten ihm die beiden Notizen aus nicht-öffentlichen Verhandlungen geliefert und 50 Gutachten über die Kinder. Trotz all dieser Informationen behauptete Undeutsch am 24. Mai dreist: Er kenne kein einziges Gutachten aus dem Prozeß.

Der vermeintlich objektive Sachverständige, der laut Mauz und Friedrichsen „die dunkle Szene der Hauptverhandlung illuminierte“, warf damit vor allem auf sich und seine Praktiken ein helles Licht. Er hatte bei der Anhörung nicht nur einseitig Partei ergriffen, sondern auch noch falsch ausgesagt. Das allerdings verweigern die Spiegel-Autoren. Auch daß der vielgelobte Sachverständige in diesem Prozeß gar kein Gutachter geworden ist, behalten sie für sich.

Die Opfer - die Kinder und ihre Eltern - haben die Hamburger Journalisten gar nicht erst gefragt. Ebenso wenig den Münsteraner Kinderpsychiater Tilmann Fürniss, der die Kinder therapiert hat und im Spiegel heftig attackiert wird. Er trug laut Mauz und Friedrichsen dazu bei, „den Nährboden für Verdacht aufzubereiten“.

„Fürniss ist Prediger der rabiaten und blinden Auseinandersetzung mit dem sexuellen Mißbrauch.“ Die journalistische Sorgfaltspflicht des Spiegel-Duos läßt also ziemlich zu wünschen übrig. Auch die Zeit-Kollegin Susanne Mayer wundert sich über das „auffällige Auftreten“ der „renommierten Gerichtsberichterstatte“ im Münster-

ner Landgericht. Da legt Gisela Friedrichsen dem Angeklagten „tröstend den Arm um die Schulter“. Und Gerhard Mauz ruft den Verteidigern von Rainer Möllers „quer über den Gerichtssaal freundschaftliche Einladungen zum Lunch“ zu: „Wie immer im 7. Stock.“

Der Prozeß zwingt zu der Frage, orakeln Friedrichsen und Mauz, „ob es nicht weit hinaus über den Streit darüber, wie mit sexuellem Mißbrauch umzugehen sei, um ein ganz anderes Problem geht: um die Manipulierbarkeit des Menschen“. Allerdings fragt sich, wer hier wen manipuliert! Die Nebeklagevertreterin Monika Schupp-Thielke wirft den Hamburger Journalisten „Bildzeitungs-Stil“ vor. Doch das trifft es nicht. Das Boulevardblatt „Bild“ nimmt niemand wirklich ernst. Aber dem Meinungsführer „Spiegel“ glaubt jeder. Auch Klaus-Dieter Walden, der Vorsitzende Richter der Ersten großen Strafkammer in Münster. Am ersten Verhandlungstag nach der Sommerpause verkündete er forsch: Nach der Stellungnahme von Undeutsch sei „nur ein Freispruch“ möglich. Denn: „Das, was wir hier gehört haben, können wir nicht so einfach beiseite schieben.“ Und das, obwohl die Aussage des befangenen Sachverständigen bei der Urteilsfindung nicht gewertet werden darf, ja nicht einmal protokolliert worden ist.

Bei Redaktionsschluß suchte die Kammer noch eifrig nach einem neuen Gutachter. Zunächst war Prof. Hermann Wegener aus Kief im Gespräch, aber der sagte ab und empfahl u.a. Prof. Burkhard Schade aus Dortmund als Alternative. Doch es liegt auf der Hand, auf wessen Seite auch dieser vermeintlich unparteiische Sachverständige steht: Im Dezember 1992 war Schade auf einer Pressekonferenz der Backlasher vom Väterverband „ISUV“ aufgetreten (Emma 5/93 und Emma 2/94), der sich den Kampf gegen den „Mißbrauch des Mißbrauchs“ verschrieben hat. Der Einladung zu der Pressekonferenz lag eine Erklärung Schades bei, in der es heißt: „In Wirklichkeit ist davon

auszugehen, daß nicht bei allen Formen sexuellen Mißbrauchs das Kind ein Trauma, d.h. dauernden Schaden erleidet.“ Das behaupten Pädophile. Solche, wie sie von dem Bremer Sozialwissenschaftler Rüdiger Lautmann in seinem neuen Buch „Die Lust am Kind“ verherrlicht werden. Der „echte Pädophile“, heißt es da, akzeptiere das Kind als „ganzem Menschen“, er wolle es „begleiten und betreuen“, was zu „den Urmotiven menschlicher Beziehungen“ gehört. Lautmann zufolge ist die „echte Pädophilie“ gewaltfrei und nicht mit Kindesmißbrauch und Inzest zu vergleichen: „Der Pädophile muß über ein feines Sensorium verfügen, um Signale der Ablehnung einer Vierjährigen zu bemerken.“ Der „Essay“ des Bremer Sexualforschers ist im linken Klein-Verlag erschienen. Der hat auch Katharina Rutschky's „Erregte Aufklärung“ herausgebracht. Und so schließt sich der Kreis der Kinderfreunde.

Gute Nachricht zum Schluß: seit Anfang August sitzt Rainer Möllers wieder im Untersuchungsgefängnis. Bereits zum dritten Mal in diesem Fall hob das Oberlandesgericht in Hamm einen Haftverwehungsbeschuß des Landgerichts Münster auf. Die Hammer Richter halten den Angeklagten weiterhin für „dringend tatverdächtig“, und sie rügen ihre Münsteraner Kollegen scharf: Ihre „Würdigung der Gesamtweslage“ sei „offensichtlich fehlerhaft“. Vor allem aber die Würdigung der Stellungnahme des befangenen Sachverständigen Prof. Undeutsch, der „als Berater der Verteidigung“ tätig war. Seine Aussage sei damit „überhaupt nicht mehr verwertbar“.

Übrigens: die Lieblingsvokabel von Gisela Friedrichsen und Gerhard Mauz ist „rabiat und blind“: „rabiate und blinde Jagd derer, die behaupten, daß jeder Mann ein Kinderschänder ist“. „rabiate und blinde Auseinandersetzung mit dem sexuellen Mißbrauch“ und so weiter. Haben wir es hier mit einer „Projektion“ zu tun - um im Jargon der beiden Kollegen zu bleiben?

Zeichnung von „regallich mißbrauchtem Kief“

genstand gebeten: Gisela Friedrichsen und Gerhard Mauz. Schupp-Thielke warf den beiden Autoren „Parteilichkeit in der Berichterstattung“ und „Beeinflussung eines Gutachters“ vor. Was war geschehen?

Im Mai, als die Beweisführung eigentlich schon abgeschlossen war, hatten die Verteidiger von Rainer Möllers die Hinzuziehung des Kölner Sachverständigen in diesem Prozeß gar kein Gutachter geworden ist, behalten sie für sich.

BACKLASH EIN ALARMIERENDES URTEIL

wie es in den USA genannt wird: also an einem Syndrom, das dadurch gekennzeichnet ist, harmlose Erinnerungen in Gewalttaten umzumünzen. Sozusagen um unbewußt oder bewußt dem ungeschuldeten Papi eins auszuwaschen.

Therapeutinnen, Gutachterinnen und Beraterinnen wird unterstellt, sie betreiben eine „Mißbrauchshysterie“, suggerierten ihrer Klientel (i.a. unter Einsatz von Hypnose) „falsche Erinnerungen“. In Deutschland stehen besonders die „Wildwasser“-Einrichtungen unter Beschuß. Unruhliche Beispiele für diese Kampagne sind aus der letzten Zeit die Titelseichte im „Spiegel“ vom 20. Juni 94: „Jeder Mann ein Kinderschänder?“, so wie die Titelgeschichte im Juniheft von „Psychologie heute“: „Der Streit um die Erinnerung – kann Mißbrauch 'verdrängt' werden?“, der eine zweite Geschichte über den angeblichen „Mißbrauch des Mißbrauchs“ im Juniheft folgte. Die Vehemenz, mit der hier ansonsten einigermaßen seriöse Zeitschriften nicht nur völlig unkritisch, sondern ausgesprochen parteiell die Argumente der VertreterInnen des „False Memory Syndroms“ nachdrucken, überrascht nur auf den ersten Blick.

Interessanterweise ist es in den USA wie hierzulande immer dieselbe Handvoll fachwissenschaftlich kaum oder gar nicht ausgewiesener Leute, deren Behauptungen stets wiederholt werden, als würden sie dadurch wahrer. Es scheint manchen JournalistInnen geradezu ein Bedürfnis zu sein, solchen Unsinn zu glauben wie: „Entweder kann man sich jederzeit an ein Trauma erinnern, oder es ist nicht passiert“, stützen würde. Sämtliche ernstzunehmenden TraumaforscherInnen kommen zu dem gleichen Ergebnis: So etwas wie ein „False Memory Syndrome“ gibt es nicht.

Was es allerdings gibt und schon immer gegeben hat, seit sexuelle Gewalt an Mädchen und Frauen öffentlich gemacht wurde, ist das Bedürfnis von Tätern, Täterinnen und eigene Gewalterfahrungen verdrängenden Menschen, das Thema entweder totzuschweigen oder es herunterzuspielen. Als Sigmund Freud entdeckte, daß „hysterische“ Erkrankungen in der Regel durch „vorzeitige sexuelle Erlebnisse“ ausgelöst werden, stieß er nicht nur beim Wiener Bürgertum und seinen Kollegen auf Abwehr. Auch er selbst erschrak im Laufe seiner „Selbstanalyse“, denn ihm wurde klar, daß sein eigener Vater vermutlich zum Täter an ihm geworden war.

Um diese verstörende Erkenntnis abzuwehren und gesellschaftliche Anerkennungen nicht zu verlieren, widerrief er seine Entdeckung ein knappes Jahr später und ersetzte sie durch seine „Verführungstheorie“. Die hat bis heute die verheerende Auswirkung, daß PsychoanalytikerInnen ihren Klientinnen, die zum Beispiel über durch den Vater erlittene sexuelle Gewalt berichten, unterstellen, sie hätten einen „Inzestwunsch“.

Was der Öffentlichkeit weniger bekannt ist: Zur gleichen Zeit wie Sigmund Freud, viel gründlicher und weitaus empirischer fundierter, untersuchte der französische Psychiater Pierre Janet die

Aus gutem Grund, denn das unter der Drogenwirkung Gesagte kann zur Retraumatisierung werden. Es ist auch gar nicht nötig. Denn in der Regel gibt der einmal begonnene Erinnerungsprozeß, wenn er sorgfältig psychotherapeutisch begleitet wird, aus eigenen Kräften weiter.

Ich selbst arbeite seit vielen Jahren mit Überlebenden extremer Gewalt. Mit Frauen, die Babystrich und Kinderpornografie hinter sich haben, drogen- und/oder alkoholabhängig waren, Selbstverstümmelungen und Suizidversuche überlebt haben. Überlebende aus gewalttätigen Familien, organisierten Verbrechern oder germano-faschistischen Sataussekten und Folteropfer gehören zu meiner Klientel. Sie erinnern sich im Laufe der Psychotherapie an das Erlebte, und ihre Biografie sowie ihre Symptome lassen mich prinzipiell nicht an dem Wahrheitsgehalt ihrer Schilderungen zweifeln. Warum sollte ich auch? Ich bin schließlich Therapeutin, nicht Staatsanwältin. Meine Aufgabe

ist es also nicht, nachzuprüfen, ob die Schilderungen meiner Klientinnen mit Indizien zu „beweisen“ sind, sondern ihnen dabei zu helfen, einen Weg aus der (Selbst-)Zerstörung zu finden. Dazu gehört auch und ganz wesentlich die Aufarbeitung erinnerter Gewalt.

Früher hatte ich nur ein Schulterzucken übrig für Drohungen aus Täterkreisen. Heute weiß ich: Ich muß mich besser schützen. Ähnliches werden sich vermutlich alle Therapeutinnen, Rechtsanwältinnen, Beraterinnen etc. überlegen. Zumal dann, wenn sie engagiert und explizit feministisch mit Frauen bzw. Kindern arbeiten, die sich als Gewaltopfer zu erkennen geben.

Attacken gegen Professionelle, insbesondere Feministinnen, die im Bereich „sexuelle Gewalt“ arbeiten, werden immer heftiger. Uns wird unterstellt, wir würden in heile Familien einbrechen, harmlose Vorgänge und Andeutungen als sexuelle Gewalt titulieren und Kindern bzw. Frauen einreden, sie seien von ihren Vätern, männlichen Betreuern in Kindergärten etc. vergewaltigt oder zumindest sexuell genötigt worden. Betroffenen, die sich ununs wenden, wird beschönigt, sie litten am „False Memory Syndrome“ (FMS).

Schmerzensgeld zu! Ein alarmierendes Urteil. Doch die Reaktionen der Medien waren verhalten.

Lapidar meldeten die Nachrichtagenturen dpa und ap, der Psychiater habe dies als ein „seltsames Urteil“ bezeichnet, und die Familientherapeutin sei in Tränen ausgebrochen (was angesichts der Tatsache, daß ihre Existenz ruiniert wurde, kaum verwundern dürfte). Beide Therapeuten betonten noch einmal, Holly Ramona habe sich von selbst an die sexuelle Gewalt erinnert. Und Ramonas Ex-Frau Stephanie kommentierte bitter: „Man hätte ihm keinen Penny dafür geben sollen, daß er seine Tochter vergewaltigte.“

Bezeichnend: über die Betroffene selbst schweigen die Kommentatoren. In amerikanischen Fernsehberichten war nach dem Urteil eine völlig verstörte 23jährige zu sehen, die auf das Urteil mit Fassungslosigkeit reagierte.

Die Tatsache, daß dieses kalifornische

in Urteil mit Signalwirkung für Psychotherapeuten in aller Welt“ nannte es die „Süddeutsche“. auch die „Frankfurter Rundschau“ wies indirekt auf die vermutete Wirkung hin: „Therapeuten in aller Welt hatten den Prozeß mit Spannung verfolgt... (Denn) es war das erste Mal, daß eine dritte Person einen Prozeß gegen Therapeuten angestrengt hat, weil sie sich von ihnen geschädigt sieht.“ Der „Kölnner Stadtanzeiger“ schließlich berichtete unter der Überschrift „Vergewaltigung nur eingeredet?“, die Geschworenen seien zu dem Urteil gekommen, „daß die angeblich wieder zugänglich gemachten Erinnerungen (der Tochter des Klägers) nicht der Wirklichkeit entsprechen.“

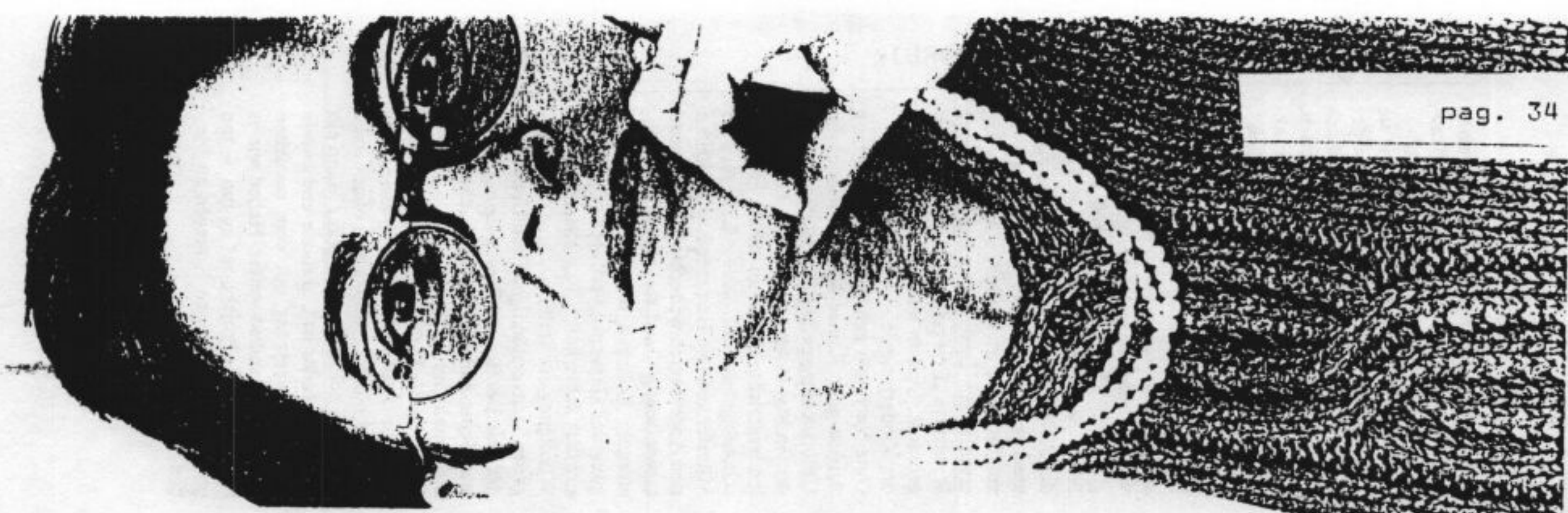
Was war geschehen? Vor vier Jahren war die damals 19jährige Holly Ramona aus Kalifornien mit verschiedenen Symptomen, darunter depressiven Zuständen und Ekstörungen, zu Dr. Richard Rose, einem Psychiater gekommen, der eine Fa-

Der Schutz der Opfer von Sexualgewalt und ihrer Helferinnen muß Vorrang haben.

Gerichtsurteil zahlreichen deutschen Zeitungen mindestens einen Zweispaltenwert war und die meisten Blätter den strahlenden Sieger abbildeten, signalisiert die eigentliche Botschaft zwischen den Zeilen: Die (mutmaßlichen) Täter schlagen zurück. Und wieder einmal stehen diejenigen, die versuchen, die erinnernte Gewalt zu verarbeiten, obnmächtig da; an ihrer Seite die Therapeutinnen, ihr wichtigster Halt in dieser Situation.

Möglicherweise haben die Therapeuten im Fall Holly Ramona in der Tat Suggestivfragen gestellt, was therapeutisch eindeutig ein Fehler ist. Und daß sie zum Aufdecken der Erinnerungen an den Mißbrauch eine von ihnen selbst so bezeichnete „Wahrheitsdroge“ einsetzen (gemeint sind Injektionen mit Sodiumamyltal), war auf jeden Fall ein Fehler. Auch wenn dieses Mittel häufig von amerikanischen Psychotherapeuten eingesetzt wird, ist das längst auch unter Therapeuten umstritten. In Ländern außerhalb der USA, etwa in Deutschland, werden solche Medikamente nicht benutzt.

militärtherapeutin, Marche Isabelle, hinzug. Im Laufe der Psychotherapie, so behauptete der Vater später, hätten die TherapeutInnen seiner Tochter „zu verstanden gegeben“, daß ihre Symptome „zu 80 Prozent auf sexuellen Mißbrauch“ in der Kindheit zurückzuführen seien. Wenig später habe seine Tochter dann begonnen, sich an Szenen „angeblicher Vergewaltigung“ durch ihn, den Vater, zu erinnern. Unter dem Einfluß einer von den Therapeuten so genannten „Wahrheitsdroge“ hätten sich die „angeblichen“ Erinnerungsbilder verdichtet. Folgen: seine Frau habe sich von ihm scheiden lassen; seine Kinder sprächen kein Wort mehr mit ihm; seinen Job als hochbezahlter Vizepräsident einer Weinkellerei sei er los. Kurzum, der Mann forderte acht Millionen Dollar Schadensersatz von der Familientherapeutin und dem Psychiater, die seiner Tochter die Erinnerungen an die sexuelle Gewalt „suggeriert“ hätten. Mit zehn zu zwei Stimmen befanden die Geschworenen, der Vater habe recht, und sprachen ihm eine halbe Million Dollar

Therapeutin Hober: Ich muß mich besser schützen.

NUR 2 VON 100 MISSBRAUCHERN WERDEN VERURTEILT

Astrid Fiedler für Hülya

aufmerksam zu machen, häufig durch Selbstmordversuche. Für Mädchen aus anderen Kulturen ist es ungleich schwieriger, deutsche Gesetze zu durchschauen. Hinzu kommt: Sie haben entweder selbst auch noch negative Erfahrungen mit offiziellen Behörden gemacht oder davon gehört. Die DolmetscherInnen, die in ausreichendem Maß von den Behörden zur Verfügung zu stellen sind, müßten für sprachliche Vermittlung zuständig und darüber hinaus qualifiziert sein, die spezielle Situation des jeweiligen Kulturkreises transparent zu machen. Fastie hoffnungsvoll: „Trotz der schwierigen Bedingungen ist zu hoffen, daß gerade auch Mädchen aus ImmigrantInnen-/Flüchtlingfamilien sich trauen, das ihnen durch den Mißbrauch zugefügte Leid öffentlich zu machen.“

Anwältin Sery Begun Yulu

Für Hülya – und alle Mädchen und Frauen, die um ihr Recht kämpfen“, lautet die Widmung des Buches, in dem die Autorin ihre Erfahrungen als Prozeßbeobachterin bzw. Prozeßbegleiterin in zahlreichen Gerichtsverhandlungen zu sexuellem Mißbrauch schildert. Dieses Buch will Mädchen und junge Frauen auf eine ihnen bevorstehende Zeugnisaussage vorbereiten. Aus der Perspektive der Mädchen werden die Mühen der Justiz analysiert. Für die Praxis in der Mädchenarbeit ist dieses Buch deshalb so wichtig, weil die Mädchen selbstbewußt im Mittelpunkt stehen. Der Titel des Buches läßt allerdings Erwartungen entstehen, die es nicht einhalten kann. Denn die Kinder – ganz überwiegend Mädchen – sind zwar Zeuginnen des „bestgeleiteten Geheimnisses“, aber eben nur in der Aufnahme Zeuginnen der Anklage, denn zu einer solchen kommt es ja in den ganz überwiegenden Fällen gerade nicht. Wie aus zahlreichen wissenschaftlichen Untersuchungen bekannt ist und jetzt auch durch eine Aktenanalyse am Institut für forensische Psychiatrie der Freien Universität in Berlin bestätigt wird, wird bei sexuellem Mißbrauch kaum angeklagt. Und von den wenigen Anklagen enden auch nicht alle mit einer Verurteilung und schon gar nicht mit einer Haftstrafe. In nur 16 von 100 Strafverfahren kam es zu einer Anklage. Und nur zwölf dieser 16 Angeklagten wurden verurteilt, davon nur zwei zu einer Gefängnisstrafe ohne Bewährung. Von 100 Mißbrauchern gehen also 98 frei aus. Zehn von 16 betroffenen Kindern – vor allem Mädchen – waren Zeuginnen in der Strafverhandlung. Meist stehen sie, wie ich aus einer Erfahrung von über 20 Jahren weiß, nur deshalb im Zentrum des Interesses, um aus der Intimsphäre oder aus Lebensumständen des Opfers Entlastendes oder Schuldminderndes für den Angeklagten herauszuinterpretieren. Schon lange fordern darum Juristinnen, von sexuellem Mißbrauch betroffenen Zeuginnen mehrfache Vernehmungen durch verschiedene Personen zu ersparen und nur eine einzige Vernehmung von der zuständigen RichterIn zuzulassen. Autorin Fastie schlägt außerdem die Beteiligung der Zeuginnen durch SozialarbeiterInnen, Pädagoginnen oder PsychologInnen vor. Bisher liegt die Vorbereitung

Chancen, juristisch zurückzuschlagen. Für uns HelferInnen, TherapeutenInnen, AnwältInnen und KriminalbeamtenInnen gilt weiterhin: Der Schutz der Klientin muß Vorrang haben. Es muß alles dafür getan werden, daß die Opfer aus der Gefahrenzone gebracht und herausgehalten werden. Eine Frau, die sich an sexuelle Gewalterfahrung erinnert, sollte gemeinsam mit der Helferin sorgfältig beraten, ob sie ihre Anschuldigung gegen mutmaßliche Täter öffentlich machen will. Die Helferin wiederum muß der Ratsuchenden deutlich machen, daß ein Prozeß nur dann angestrengt werden sollte, wenn die Anklage über genügend gerichtswertbare Beweise verfügt. Sonst wird der Prozeß mit hoher Wahrscheinlichkeit nicht nur zum enormen Streß für das Opfer, sondern auch zur erneuten Traumatisierung.

Das kalifornische Urteil ist mehr als ein Warnschuß: Professionelle HelferInnen sollten sich und die Ratsuchenden noch besser schützen. Dennoch dürfen wir uns nicht in die Defensive drängen lassen. Daß es sich tatsächlich um einen Krieg handelt, darauf weist auch Harvard-Professorin Herman hin: „Erst nach 1980, nachdem infolge der Bemühungen der (Vietnam)Kriegsveteranen der Begriff des posttraumatischen Syndroms fest etabliert war, wurde deutlich, daß die psychischen Syndrome, an denen die Opfer von Vergewaltigungen, häuslicher Gewalt und Inzest litten, im wesentlichen den Syndromen der Kriegsoffer entsprachen. Die Schlußfolgerung ist erschreckend: Verstärkt männliche Gewalt erzwingt die Unterordnung der Frau und erhält sie aufrecht. Zwischen den Geschlechtern herrscht Krieg. Vergewaltigungsoffer, mißhandelte Frauen und sexuell mißbrauchte Kinder sind die Opfer dieses Krieges.“

Opfer sexueller Verbrechen haben ein ähnliches Trauma wie Opfer von Kriegsverbrechen.

Doch das ist nicht neu. Immer schon wurden die ExpertInnen, die sich für die Erforschung und Therapie (sexueller) Gewalt einsetzen: ins Visier genommen. Dies stellt auch Judith Herman, Pionierin der Trauma-Forschung an der Harvard Medical School, in ihrem jüngst auf deutsch erschienenen Buch „Die Narben der Gewalt“ fest. Sie schreibt: „Seit man sich mit den psychischen Folgen von Gewalttaten beschäftigt, hat es immer wieder heftige Diskussionen darum gegeben, ob PatientInnen mit posttraumatischen Leiden Fürsorge und Respekt verdienen oder Verachtung: ob sie wirklich leiden oder nur so tun; ob ihre Geschichten wahr oder erfunden sind. Und wenn sie erfunden sind: ob sie ihrer Einbildung entspringen oder böswillig konstruiert wurden. Obwohl die Erscheinungsformen psychischer Traumata in umfangreicher Literatur dokumentiert sind, konzentriert sich die Diskussion immer noch auf die Grundsatzfrage, ob die Erscheinungen glaubwürdig und wahr sind. Nicht nur die Glaubwürdigkeit der PatientInnen, auch die der ForscherInnen, die sich mit posttraumatischen Zuständen beschäftigen, werden immer wieder in Frage gestellt.“

Das amerikanische Schmerzengeld-Urteil sollte uns alarmieren: Hier soll nicht nur das Opfer ungläubwürdig gemacht, sondern gleich auch die Existenz der HelferInnen ruiniert werden. Ich weiß von einigen amerikanischen KollegInnen, daß sie sich ähnlichen Prozessen gegenübersehen. Auch hierzulande sollten wir uns entsprechend vorbereiten. Eine stärkere Vernetzung der ExpertInnen ist dringend erforderlich!

einschüchtern und ihnen zeigen: Selbst wenn du überlebst – er kriegt dich (und deine Therapeutin) doch! Die Vehemenz und der unsachliche und emotionsgeladene, ja regelrecht diffamierende Tonfall zeigt andererseits, wieviel schon erreicht wurde. Wer so zuschlagen muß, hat es nötig. Das kalifornische Urteil spricht zwar zum ersten Mal einem mutmaßlichen Täter Schmerzengeld zu und bedroht, das heißt verurteilt, die TherapeutInnen.

Nur etwa jeder 50. Fall von sexueller Mißhandlung an Kindern wird angezeigt; von den angezeigten Fällen kommt nur jeder zehnte vor Gericht. Und nur ein kleiner Bruchteil davon wiederum endet mit der Verurteilung des Täters. Der Rest geht „in dubio pro reo“ aus – und dieser hat jetzt offenbar auch noch schlechtern herrscht Krieg. Vergewaltigungsoffer, mißhandelte Frauen und sexuell mißbrauchte Kinder sind die Opfer dieses Krieges.“

Das kalifornische Urteil ist eine verlorene Schlacht für uns. Unseren Frieden mit dem Krieg gegen Frauen und Kinder zu machen, steht jedenfalls nicht an. Wir müssen weiterhin in die Offensive gehen, dazu gehört auch, sexuelle Gewalt öffentlich zu machen. Doch wir müssen uns auf härtere Zeiten einstellen.

MICHAELA HUBER

Das kalifornische Urteil ist eine verlorene Schlacht für uns. Unseren Frieden mit dem Krieg gegen Frauen und Kinder zu machen, steht jedenfalls nicht an. Wir müssen weiterhin in die Offensive gehen, dazu gehört auch, sexuelle Gewalt öffentlich zu machen. Doch wir müssen uns auf härtere Zeiten einstellen.

ALEXANDRA GOY

„Für Hülya“, München bei
Gottfried Cerdas, 44 DM.
Friedrich Verlag
der Anklage – Mädchen und
junge Frauen vor Gericht
(Düsseldorf, 28 DM).

Mißbrauch des

„Mißbrauchs des Mißbrauchs“?

*Leser-Reaktionen zu einer Geschichte von Carol Tavris
„Der Streit um die Erinnerung“ (Jan-Helfj und die Beirage
zum „Doppelten Skandal“ Mißbrauches Mißbrauchs (Jan-Helfj)*

Ich fand Ihre Zeitschrift, die ich seit vielen Jahren bekomme, sehr interessant und diese Woche den Artikel „Der Streit um die Erinnerung“ las, war ich sehr wütend und total deprimiert. Wie kann eine solche gute Zeitschrift einen so schlechten und ungerechten Artikel schreiben?

Ich bin selbst Betroffene, ich habe meinen Stiefvater als 13- oder 14-jährige angezeigt und erst Jahre später eine Therapie gemacht und mache sie immer noch. Ich bin auf schreckliche Weise sexuell mißbraucht worden. An viele Dinge kann ich mich nicht erinnern, aber die anderen Personen in mir. Denn ich bin eine multiple Frau, sicher wissen Sie nicht, was das heißt und Sie interessieren sich sicher auch nicht für sowas, sonst hätten Sie diesen grausamen und lügenhaften Artikel nicht geschrieben.

Sonja Kleimann-Ulke
Hatten

Mit großem Entsetzen habe ich den Artikel gelesen, wohl gemerkt nur ein einziges Mal, weil er konnte ich nicht ertragen!

Ich selbst bin betroffen, habe sexuelle Gewalt erlebt, Mißhandlungen jeglicher Art, Verletzungen und Vernachlässigung. Ich bin wütend und sehr enttäuscht darüber, daß mir als Kind niemand zur Hilfe kam und auch heute Menschen aus naher Umgebung und die Gesellschaft selbst mir nicht die Hochachtung entgegenbringen, die mir gebührt. Auch ich konnte mich lange nicht an einen großen Zeitraum meiner Kindheit erinnern, und erst seit ca. zwei Jahren steigen die verlorenen Erinnerungen in mir hoch. Und ich sage Ihnen, es wäre mir wahrlich lieber, mir diese Gewalttaten nur ausgedacht zu haben.

Keine Frau, kein Mensch dieser Welt setzt sich freiwillig diesen Gefühlen aus, die ein Kind während des Erlebens von Gewalt und sexuellem Mißbrauch erlebt und überlebt hat! Gefühle der Todesangst, der Demütigung, der Einsamkeit und Ohnmacht!

Wie kann eine Zeitschrift wie *Psychologie Heute* es zulassen, einen so subjektiven Artikel zu veröffentlichen, und so mit die Opfer sexueller Gewalt so tiefgreifend zu beleidigen und zu verletzen? Mir fehlen die Worte!

anonym

Als selbst Betroffene eines sexuellen Mißbrauchs durch den eigenen Vater war ich sehr enttäuscht und habe Sie im ersten Moment in die päderastfreundliche Ecke geschoben. Vermutlich war das ebenso vorschnell gedacht, wie Sie nicht glauben können, daß man sich nach 10, 20 oder gar 30 Jahren an den Mißbrauch erinnert. Ich darf Ihnen versichern: „man kann“. Mir passierte es mit 40 Jahren (mißbraucht vom 7.-11. Lebensjahr). Es war nicht sofort alles präsent, aber nach und nach fügte sich das Bild zusammen.

Siegrun Müller
München

Keine Frage, es gibt den Mißbrauch des Mißbrauchs. Aber es ist erschreckend, daß eine Zeitschrift, deren Titel den Begriff „Psychologie“ beinhaltet und deren Bekanntheitsgrad sehr groß ist, so partei ergreifend mit einem hochsensiblen Thema umgeht. Der sehr unwissenschaftliche und undifferenzierte Bericht ist für viele Mißbrauchopfer ein Schlag ins Gesicht. So auch für mich! Wer fühlenden Zugang zur eigenen Vergangenheit hat, wenn die Dynamik sexuellen Mißbrauchs bewußt ist und wer Erfahrung

Umgang mit Mißbrauchsoffern hat, „streitet nicht um die Erinnerung“!
Jürgen Walter
Essen

Der Artikel ist ein Schlag ins Gesicht jedes Opfers von sexuellem Mißbrauch, eine Attacke gegen seriöse Therapeutinnen, die sich um die schwierige seelische Begleitung dieser Opfer bemühen, und verheerend in seinen Auswirkungen auf die Versuche juristischer Bearbeitung derartiger Taten.

Unbestreitbar gibt es „falsche Erinnerungen“ und unbestritten Fälle von „Mißbrauch des Mißbrauchs“. Tavris und Ernst stellen jedoch die wahren Verhältnisse auf den Kopf. Jemand, der nur einmal in seinem Leben ein mißbrauchtes Opfer bei seinem langwierigen, angstbesetzten und schmerzhaften „Kampf um die Erinnerung“ (so lautet der in *PH* verballhornte Originaltitel der Autobiographie des Psychoanalytikers Alexander Mitscherlich) begleitet hat, kann nicht in einer derartigen Weise Opfer disqualifizieren.

Tatsächlich mißbrauchte Kinder benötigen (möglichst früh) therapeutische Hilfestellung und Begleitung, um ihr basal erschüttertes Selbstgefühl soweit überhaupt möglich wiederzuer-

richten. Der Artikel kann dazu beitragen, daß Strafverfolger der Täter zukünftig allein die Psychotherapie des Opfers zur Infragestellung seiner Glaubwürdigkeit mißbrauchen werden. Richter und Staatsanwälte, schon in der Regel skeptisch gegenüber allem nicht objektiv Beweisbaren, werden weiter zu Ungunsten der wirklichen Opfer verunsichert.
Thomas Auer
Aachen

Der Artikel macht nicht nur betroffen, sondern maßlos wütend, wenn man, wie ich, in der Praxis mit Betroffenen zu tun hat. Hier aus der Praxis wissen wir, wie schwer es Frauen und Mädchen fällt, sich zu erinnern. Wir erleben, durch welche Situationen Erinnerungen ausgelöst werden. Wenn man sieht, wie schwer der Weg dieser Frauen und Mädchen ist und wie erschwert ihre Glaubwürdigkeit durch Artikel wie diesen wird, dann ist das wirklich bitter.

Sexuellen Mißbrauch als aufgebautes Thema und Mittel für eine schnelle Mark unfähiger Therapeuten hinzustellen, scheint sicher der einfachere Weg, als sich mit den tatsächlichen Zahlen auseinanderzusetzen.
Claudia Hansen
Husum

Das kann doch nicht Ihr Ernst sein, einen solchen täterschützenden, mißbraucherfördernden Bericht zu veröffentlichen. Ich selbst, ein inzwischen zufriedener junger Mann, bin in meiner Kindheit von meiner eigenen Mutter über Jahre hinweg sexuell mißbraucht worden. Vage Bilder, die ich nicht zu entschlüsseln verstand, konnte ich bis vor zwei Jahren sehen, jedoch ohne nähere Erinnerungen zu haben. Erst intensive Gespräche mit einer sehr engen Freundin und Vertrauensperson haben die Erinnerungen nach und nach ans Tageslicht zurückgebracht, und ich war erst seitdem in der Lage, mich mit den schrecklichen Kindheitserlebnissen auseinanderzusetzen und den Wunsch aufzubauen, sie zu verarbeiten.

Hier werden die Arbeiten der Therapeuten schlecht gemacht, die bemüht sind, den Opfern zu helfen. Besonders makaber finde ich dabei, daß wichtige Schlagworte wie „Inzestopfer“, „Überlebende“, „Hilfe“ und so weiter in Anführungszeichen geschrieben sind, was ja zwangsläufig den Eindruck einer Iro-

nie vermittelt und dieses viel zu tabuisierte Thema vollkommen verharmlost. Gottseidank gibt Frau Tavris zu, daß ein wütender Leser sie unmittelbar auf die Seite von Mißbrauchern, Vergewaltigern und Pädophilen stellte. Sollte dieser Leser wirklich bislang der einzige sein, was ich sehr bezweifle, so bin ich ab sofort der zweite Leser, der genau dieser Meinung ist.
Ebi Schaeffer
Kerpen

Für mich besteht kein Zweifel, daß Verdächtig eine mögliche Form der Bewältigung von Inzest ist. Ich selbst wurde im Alter von fünf bis acht Jahren von einem (fast eine Generation älteren) Bruder mißbraucht. Die Erinnerung daran kam mir spontan und ohne irgendwelche Suggestion) erst wieder, als ich vierzigjährig war, nämlich als ich versuchte, auf Anraten der Therapeutin meine ersten Lebensjahre aufzuschreiben. Obwohl sich die Erinnerung sofort haarscharf einstellte, war es mir (auch bei der Therapeutin) noch lange nicht möglich, darüber zu sprechen.

Der Artikel, in dem Mißbrauchsoffern ihre Erinnerung bestritten wird, ist einzuzeichnen in die in letzter Zeit deutlich zunehmenden Versuche, die Realität und das erschreckende Ausmaß des sexuellen Mißbrauchs an Kindern wieder zu verleugnen, zu versuchen und zu verharmlosen. Entlarvend ist das verdammende Zitat aus dem Hexenhammer: „Zweifel an der Hexerei ist die größte Ketzerei“. Mißbrauch an Kindern analog zur Hexerei als nicht existentes Phantasieprodukt einer Massenpanik zu erklären kann angesichts der Tatsachen und der nachweisbaren Zahlen des BKA nur als bewußter Täterschutz bezeichnet werden.

Aus meiner Arbeit mit Betroffenen weiß ich, wie schwer es fällt, die Tatsache, sexuell ausgebeutet worden zu sein, als Realität in ihrem ganzen Ausmaß zuzulassen und nicht immer wieder selbst zu verharmlosen oder zu bezweifeln, da der damit verbundene Schmerz oft unerträglich ist. Sexuelle Ausbeutung ist tatsächlich oft die Erklärung für viele Lebensprobleme der Betroffenen. Eine „leichte Lösung“ bietet diese Erklärung allerdings wahrhaftig nicht.
Barbara Beer
Bad Wildungen

Dieser Artikel ist polemisch, über weite Strecken sachlich unrichtig und in der Wirkung äußerst gefährlich.

Die Behauptung, daß Frauen von Therapeutinnen häufig eingeredet wird, sie hätten sexuellen Mißbrauch erlebt und daß die Frauen über diese Erklärung erleichtert seien, weil es ihre Lebensprobleme erkläre, ist haarsträubend: Wir hören in unserer Praxis von Frauen genau das Gegenteil, daß ihnen nämlich in vorangegangenen Therapien ihre Mißbrauchserinnerungen als Phantasie ausgedreht wurden. Die Behauptung, daß viele Therapeutinnen ihre Klientinnen zu einem Kontaktabbruch von ihrer Ursprungsfamilie raten, trifft zumindest für bundesrepublikanische Verhältnisse nicht zu.

Die Sprache des Artikels ist vollkommen unsachlich und abwertend: Beispielsweise ist die Rede von „Hexerei“, „Seuche“, „Epidemie“, „religiöse Sekte“, „Hysterie“, „falsche Erinnerungstherapeuten“, „moralischer Panikwelle“, „Pseudoerinnerungen“ usw. Ziel einer solchen Ausdrucksweise und Polemik ist es, Betroffene und deren HelferInnen zu verunsichern und mundtot zu machen. Damit reiht sich der Artikel ein in die Bewegung derer, die Mißbrauch in seiner Bedeutung und seinem Umfang verharmlosen und verleugnen wollen.

Eine weitere falsche Behauptung: Alle Forscher seien sich darüber einig, daß es unmöglich sei, jahrelange Mißbrauchserfahrungen nicht erinnern zu können. Im zukünftigen DSM-IV wird ausdrücklich auf die Möglichkeit von Amnesien für sexuelle Gewalterfahrungen hingewiesen werden.

Sabine Ritter, Elisabeth Fey
Bundesverein zur Prävention von sexuellem Mißbrauch an Mädchen und Jungen e.V., Naaßbüll

„Mißbrauch: der doppelte Skandal“ über schreiben Sie einige Beiträge über den „Mißbrauch des Mißbrauchs“. Skandalös finde ich allerdings eher die Art und Weise, in der *Psychologie Heute* das Thema aufgreift.

Wolff spricht von „tragfähigen Konzepten“, mit denen komplizierte Konflikte „ohne Repression und Ausgrenzung des Täters“ bearbeitet werden sollen. Kein Wort über die bekannte Uneinsichtigkeit von Mißbrauchern, denen die Schuldhaftigkeit ihres Tuns oft nicht bewußt ist: keine Anmerkung zu den Fällen, in denen der Mißbrauch

Leserforum

ben, weil sie Hoffnung haben und um die Stärke und die Fähigkeit in sich wissen, zu heilen und gesund zu werden; weil sie nie, niemals mehr wehrlose Opfer sein wollen.

Es mag durchaus TherapeutInnen geben, die aufgrund beispielsweise finanzieller Interessen eine unerschöpfliche Einnahmequelle darin sehen, Menschen sexuellen Mißbrauch/Inzestverbrechen in ihrer Kindheit zu suggerieren. Allerdings ist diese Argumentation meiner Ansicht nach in der BRD schon einigermassen haltlos, wenn man US-amerikanische Verhältnisse mit dem deutschen Gesundheitssystem ver-

gleicht. Denn in der BRD, wo es ja bekanntlich möglich ist, daß Therapeuten von Krankenversicherungen getragen werden - begründet, kontrolliert und zeitlich befristet -, fällt die Möglichkeit horrender Honorarforderungen und damit verbundener Bereicherung an "gemachten Inzestopfern" schon wesentlich geringer aus.

Gerade die Erkenntnisse Elizabeth Loftus über die "Entwicklung" von Erinnerungen sind gänzlich anders als von ihr selbst interpretierbar. Denn wenn schon "minimale Suggestionen oder raffinierte Fragetechniken" Erinnerungen verfälschen können, wie einsichtig könnte

anfällig für Suggestionen anderer, wie zum Beispiel der Psychologe Stephen Ceci von der Cornell Universität in einer Untersuchung mit 96 Vorschul-

Kindern feststellte. Die Kleinen, so beobachtete Ceci, ließen sich überraschend leicht überzeugen, daß etwas, das sie sich lediglich vorgestellt hatten, wirklich geschehen war. Die falschen Erinnerungen seien so elaboriert und detailliert gewesen, daß selbst Psychologen, die auf Kinder-Interviews bei Verdacht auf Kindesmißbrauch spezialisiert waren, nicht unterscheiden konnten, welche Erinnerungen echt und welche suggeriert waren.

Die Methoden vieler Mißbrauchs-Therapeuten, etwa Hypnose oder Visualisierungstechniken, fördern die Tendenz, Erinnerungen zu konfabulieren. "Ein guter Hypnose-Patient wird alles ausspucken, was der Therapeut von ihm hören will" zitiert die Zeitschrift *Newsweek* (3/94) den New Yorker Psychiater Herbert Spiegel. Dem Psychologen Michael Yapko aus San Diego wurde nach einer Überprüfung von 1 000 Therapeuten laut *Newsweek* "akut das Ausmaß bewußt, in dem sie Hypnose mißbrauchten, um Erinnerungen aufzudecken - ohne daß sie sich bewußt waren, daß sie damit das Problem erst erzeugten, das sie anschließend behandeln mußten".

"Inzwischen", meint der Psychologe Ulrich Neisser von der Emory Universität in Atlanta, "müssen Therapeuten ihren Klienten Kindermißbrauch nicht einmal mehr suggerieren." Die neuen Patienten kämen zur Tür herein und sagten: "Ich bin sicher, daß ich mißbraucht wurde, aber ich kann mich nicht erinnern. Könnten Sie mir helfen?"

Das Quellengedächtnis liefert dem Gehirn den Orientierungsrahmen, innerhalb dessen Erinnerungen erst Sinn ergeben. Ist dieser Rahmen defekt, so neigen Menschen dazu, sich selbst einen neuen Rahmen zu bauen, indem sie Geschichten konfabulieren, welche die Erinnerungsbruchstücke sinnvoll zusammenfügen. "Der Konfabulierende schnappt ein Erinnerungsbruchstück auf, aber wechselt dessen Kontext und zieht andere Bruchstücke zu Rate, um eine Geschichte zu konstruieren, die Sinn daraus macht", wird der Harvard-Psychologe Daniel Schacter zitiert.

Bei diesem Schließen von Gedächtnislücken sind vor allem Kinder sehr

TherapeutInnen in einen Topf wirt wobei letztere - wie ich unterstelle - die Ausnahme sind.

Gemessen am pseudo-wissenschaftlichen Anspruch Ihrer Zeitschrift be fremdend wirkten auch Begriffe wie "Opfer-Mentalität", "zur Opferrolle disponierte Klientinnen" auf mich Frauen, die als Mädchen sexuell mißbraucht wurden, gehen nicht mehr um mehr dazu über, sich als "Überlebende zu bezeichnen, um ihrer Geschichte womöglich noch einen "dramatischeren Touch" zu geben. Sie tun dies, um hier mit zu demonstrieren, daß sie "trotz allem" durchgehalten haben, überlebt haben

Falsche Erinnerungen: "Quellenfehler" des Gehirns

Wenn das Gehirn "falsche" Erinnerungen produziert und als echt verkauft, so liegt das möglicherweise an einem fehlenden "Quellenweis": Das Gehirn kann die Informationen nicht auffinden, wie Erinnerungsbruchstücke zusammenzufügen und in welchem Kontext sie einzuordnen sind. Statt dessen wird notgedrungen ein teilweise fiktiver Kontext konfabuliert, in dessen Rahmen die Erinnerungsbausteine "Sinn" ergeben. Dieses Erklärungsmodell wurde laut Darstellung der *International Herald Tribune* (2. 6. 94) kürzlich von den Teilnehmern einer Fachkonferenz zum Thema "falsche Erinnerungen" an der Harvard Medical School favorisiert.

Das Gedächtnis, da waren sich die Neurowissenschaftler und Psychologen einig, ist kein einfacher Ablagemechanismus, bei dem Ereignisse in Schubläden verstaut und bei Bedarf wieder hervorgeholt werden. Vielmehr werden die unterschiedlichen Aspekte eines Ereignisses in weit verstreuten Bereichen der Großhirnrinde gespeichert: Geräusche etwa im auditorischen Kortex hinter der Schläfe, Gesehenes in den Arealen des visuellen Kortex im Hinterhaupt, Berührungsempfindungen im Scheitellappen der Großhirnrinde und so weiter.

Beim Erinnern müssen diese Bruchstücke vom Gehirn wieder zu

Der Laie erwartet, daß alles, was wir erinnern, wahr ist - aber das Gedächtnis arbeitet nicht wie eine Videokamera", gibt Marsel Mesulam, Chef der neurologischen Abteilung am Beth Israel Hospital von Harvard, zu bedenken. "In der Sicht der Neurowissenschaften ist jede Erinnerung eine zerbrechliche Rekonstruktion dessen, was das Nervensystem ursprünglich erlebte".

Für die Orientierung in diesem "Erinnerungssalat" ist es wichtig, daß das Gehirn neben den einzelnen Bausteinen eines Ereignisses jeweils auch dessen Kontext speichert: also wo, wann und unter welchen Umständen dieses Ereignis stattgefunden hat. Diese "Quellennachweise" werden

trotz Beratungsgesprächen fortgesetzt wird, solange der Täter in der Familie bleibt. Es fehlt jeder Hinweis darauf, daß Interventionsprogramme ohne Sanktionsdrohungenoft wenig erfolgreich sind.

Tim Rohrmann
Braunschweig

Über den Artikel habe ich mich ziemlich aufgeregt. Sicher gibt's einige Leute, die Profit mit dem Thema Mißbrauchserinnerung erzielen wollen, doch es wäre fatal, wenn es dazu führt, daß der Mißbrauch wieder angezweifelt wird.

Die ganze Erinnerungsdiskussion läuft Gefahr, das Wesentliche aus den Augen zu verlieren: Es sind Kinder, die mißbraucht werden, und kein Kind der Welt kann sich einen für sich so grausamen Seelenmord im Detail selbst ausdenken. Wenn ein Kind einem Erwachsenen Andeutungen über Mißbrauch macht, so ist ihm vorbehaltlos zu glauben. Ein akribisches Beweisverfahren in der Öffentlichkeit ist der zweite Mißbrauch für das Kind, für den es nichts kann, und öffnet im schlimmsten Fall einer Verdrängungs-epidemie Tür und Tor.

Alexander Daniels
Rott

Die Titelgeschichte gibt Meinungen wieder, die unter anderem durch Newsletter der sogenannten "False Memory Foundation" verbreitet werden. Dr. Richard Kluff - ein renommiertter Forscher zu Trauma und Dissoziative Störungen - bewertet das Niveau dieser Information als "intellectual know-nothingism" und die dahinter stehende Absicht als "excessively militant attack against therapists and patients".

Obwohl die Folgen von Trauma und Viktimisierungserfahrungen umfangreich dokumentiert und in die internationalen Diagnose-Inventare eingegangen sind, wird die Diskussion immer wieder zu Fragen der Glaubwürdigkeit von PatientInnen, TherapeutInnen, ForscherInnen umgelenkt. Die Art der Beschuldigungen ist so neu nicht. Schon zu Ende des letzten Jahrhunderts wurde Jean-Martin Charcot, einem Begründer der Hysterieforschung, unterstellt, er habe die Symptome seiner Patientinnen durch Regieanweisungen unter Hypnose konstruiert.

Dr. Frauke Teegen
Hamburg

Wieder einmal geht es nicht um die Opfer, sondern um die Täter, um "unschuldige Erwachsene", die sich eben mal an ihren Kindern oder Frauen vergreifen, sich aber gar nicht mehr erinnern können. Das Gezetzer um die "Mißbrauchsindustrie" ist ein Schlag ins Gesicht für alle Überlebenden. Wenn nur ein Teil dieser Energie- und Zeitverschwendung den Betroffenen zugute käme, wäre das schon viel. Aber gerade sie werden erneut zum Opfer.

Meinen Glückwunsch an die Redaktion der "seriösen" Zeitschrift *Psychologie Heute*. Ihre Auflagenzahlen werden steigen, wenn Sie sich in die Debatte "Mißbrauch mit dem Mißbrauch" werten. Das nenne ich "Mißbrauchsindustrie"!

Gudrun Maierhof
Frankfurt

In unseren Medien wurde und wird selten in verantwortungsvoller Weise das Thema "Mißbrauch" reflektiert. Statt dessen gibt es in letzter Zeit eine offensichtlich breit angelegte und auf niedrigstem Niveau angesiedelte Kampagne "Was an Ihrem Artikel von Carol Tavris so ungläublich ist, ist die zwischen den Zeilen versteckte Aussage, sexueller Mißbrauch finde (fast) gar nicht statt, alles sei nur Hysterie."

Christian Haimert
Wentorf

Der Streit um die Erinnerung - welch ein salomonischer Titel für ein weiteres Kapitel unendifferenzierten Umgangs zum Thema "Mißbrauch mit dem Mißbrauch".

Ulrike Giernalczyk,
Peter Lemke-Giernalczyk,
Hagen

So, wie Elizabeth Loftus feststellte: "Je emotionaler, stressiger oder angstrebesetzter eine Situation war, desto ungenauer und verzerrter ist die Erinnerung daran." *Alexandra Wenserski*
Köln

Psychologie heute SEPTEMBER 1994

Incestplegers kunnen langer op hun daden worden aangesproken, nu de verjaring van dit delict pas vanaf het 21-ste jaar van het slachtoffer gaat lopen. Een meisje dat door haar vader seksueel is misbruikt, heeft nu dus tot haar 33-ste de tijd om aangifte te doen. Die termijn moet haar meer ruimte bieden om zoveel afstand te nemen dat confrontatie met het traumatische verleden te dragen valt. **Gijs Schreuders** denkt echter dat de discussie over deze gevoelige zaak hiermee nog lang niet afgelopen is. Hij is er tegen dat incest nooit meer verjaart, zoals sommige rechtskundigen bepleiten. Het strafrecht biedt het slachtoffer volgens hem trouwens vaak helemaal geen genoegdoening.

WN 26-g

Door Gijs Schreuders

De discussie over de vervolging van incest is niet ten einde met de deze maand van kracht geworden verlenging van de verjaringstermijn. Tot voor kort was de verjaringstermijn van zedendelicten (de tijd die moet verstrijken voordat de dader vrijuit gaat) maximaal vijftien jaar. Een meisje dat bijvoorbeeld op haar zesde door haar vader was misbruikt, kon na haar 21-ste jaar geen aangifte meer doen. Nu is dat anders geworden. De verjaring gaat pas lopen vanaf het moment dat het slachtoffer 18 jaar is geworden. Een kind dat door een volwassene is misbruikt, kan theoretisch met aangifte wachten tot 33-jarige leeftijd. Doordat de verjaring later ingaat, is de termijn dus feitelijk aanzienlijk langer geworden.

Onvoldoende

Joke Bonhof, oprichtster van een landelijk steunpunt voor slachtoffers van seksueel misbruik, vindt deze verlenging van de verjaringstermijn onvoldoende. Zij is van mening dat er helemaal geen verjaring zou moeten gelden bij zeden-

delicten, zodat de periode waarin aangifte kan worden gedaan onbeperkt wordt.

Maar de kans dat Joke Bonhof gehoord vindt voor haar wens, is bijzonder klein. Alleen oorlogsmisdaden verjaren niet. De vervolging van alle andere misdrijven is aan een termijn gebonden.

De reden voor de verlenging van de verjaringstermijn is dat minderjarige slachtoffers van incest geen aangifte kunnen doen, omdat zij in de directe omgeving van de dader verkeren. Het komt regelmatig voor dat vrouwen pas op latere leeftijd uitspreken dat zij in hun jeugd seksueel zijn misbruikt.

In 1990 publiceerde de psycholoog Nel Draijer een rapport waaruit bleek, dat de slachtoffers hun ervaringen soms lange tijd verdringen. Pas tijdens een later verwerkingsproces komen de herinneringen en het besef van het gebeurde terug. Het is bitter en onrechtvaardig als dan geen juridische stappen meer mogelijk zijn. Er is dus alles voor te zeggen de verjaringstermijn fors uit te breiden.

Herinnering

Toch zijn er ook duidelijke nadelen verbonden aan de nu ingevoerde verlenging. Na vijftien jaar is de kans op een

Civiel recht geschikter voor incestzaken

Verjaringstermijn incest gaat vanaf 18-de jaar lopen WN 26-g

Op de opiniepagina publiceerde u op 26 september jl. een artikel met de kop 'Langere verjaringstermijn biedt slachtoffers vaak geen soelaas/Civiel recht geschikter voor incestzaken' van de hand van mr. G. Schreuders.

Zonder af te doen aan de inhoud van het verhaal dat de auteur schreef wil ik toch enige opmerkingen maken over de verjaringstermijnen. In de aanhef van het stuk staat vermeld dat de verjaringstermijn voor incest vanaf het 21-ste jaar van het slachtoffer gaat lopen. Verderop in het stuk staat echter weer, dat de termijn gaat lopen vanaf het moment dat het slachtoffer 18 jaar is geworden.

Dit lijkt mij erg verwarrend voor de slachtoffers en voor de hulpverlening en mogelijk worden er ook valse verwachtingen gewekt.

Het enige juiste is, dat de verjaringstermijn voor zedendelicten ten aanzien van minderjarigen gepleegd, gaat lopen vanaf het moment dat het slachtoffer 18 jaar is geworden.

Dit geldt echter voor feiten die op het moment van het in werking treden van dit wetsartikel, 1 september 1994, nog niet verjaard zijn.

Verder is de verjaringstermijn voor incest 12 jaar en niet 15 jaar, zoals in het artikel als voorbeeld staat aangegeven. Alleen voor verkrachting en het seksueel binnendringen van het lichaam bij iemand beneden de leeftijd van 12 jaar is de verjaringstermijn wel 15 jaar.

Ik hoop hiermee enige misverstanden die mogelijk bij de slachtoffers en de hulpverlening zijn ontstaan, uit de weg te hebben geruimd.

Peter Huijbregts, coördinator Jeugd- en Zedenpolitie, Utrecht.

veroordeling niet echt groot. Het leveren van bewijs is altijd al uiterst moeilijk bij incestzaken, maar het verstrijken van vele jaren maakt het nog lastiger om een zaak bewijstechnisch rond te krijgen.

Zuiver

Getuigen zijn verdwenen of hebben de feiten vergeten. Alles komt aan op de verklaringen van het slachtoffer. Een advocaat van de dader voert aan dat na zoveel tijd de herinnering niet zuiver meer is. Fantasie en werkelijkheid kunnen door elkaar zijn gaan lopen. Naarmate gebeurtenissen verder achter iemand liggen, vertekent de herinnering zich. Als de slachtoffers geen rechtsherstel na hun aangifte krijgen, komt dat na zoveel jaar van twijfel en verdriet extra hard aan.

Psychologen denken verschillend over het waarheidsgehalte van traumatische verhalen, zo bleek vorige week nog eens tijdens een studiedag van het Nederlands Centrum Geestelijke Volksgezondheid. Er kan sprake zijn van door derden ingeprente gebeurtenissen in het verleden, sommige methoden van hulpverleners en therapeuten die de herinneringen weer opwekken —

Nut langere verjaringstermijn van zedendelicten betwist

Per 1 september is de verjaringstermijn van zedendelicten verruimd. De sociale hulpverlening verwacht er weinig heil van.

Door onze redacteur MARGOT POLL NLC

ROTTERDAM, 17 SEPT. De verruiming van de verjaringstermijnen van zedendelicten doet slachtoffers meer kwaad dan goed. Dat vindt de psycholoog en onderzoeker van Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek, prof.dr. J. Frenken.

"Vanuit het rechtsvaardigheidsbeginsel is het goed dat de wet gewijzigd is maar in de praktijk ben ik bang dat het voor de meeste slachtoffers op een teleurstelling zal uitlopen," aldus Frenken. Volgens hem weegt het moeizame proces van aangifte doen en verklaringen moeten afleggen nauwelijks op tegen de verlaagde kans op een veroordeling van de dader. "Dan is het slachtoffer nog verder van huis en zal er slechts plaats zijn voor woede en verbittering."

Het Openbaar Ministerie (OM) hecht daarentegen veel waarde aan de verruiming van verjaringstermijnen. "Het was een lang gekoesterde wens van het OM", zegt de Arnhemse advocaat-generaal mr. J.A. Hulsenbek, "omdat het onrechtvaardig was slachtoffers niet meer tijd te geven om aangifte te kunnen doen van seksueel misbruik." Hulsenbek maakte het in de praktijk meerdere malen mee dat een slachtoffer naar huis moest worden gestuurd omdat de gebeurtenissen verjaard waren. Hulsenbek: "Of het tien of vijftien jaar geleden gebeurd is, maakt niet uit. Het gaat om verklaringen van het slachtoffer en die kunnen na verloop van tijd genuanceerder zijn."

Tot voor kort was de verjaringstermijn, de tijd die verstrijken moet voordat een strafbaar feit verjaart, afgestemd op de dag waarop het delict gepleegd zou zijn. In zedenzaken varieerde de termijn van zes tot vijftien jaar. In de nieuwe wet is die termijn opgeschoven, dat wil zeggen de verjaringstermijn vangt nu aan op het moment dat het slachtoffer achtien jaar is geworden. Slachtoffers kunnen dan tot de leeftijd van 24, 30 of 33 jaar een klacht indienen of aangifte doen van seksueel geweld.

'Proces haalt veel overhoop maar levert uiteindelijk niets op'

Uit het onderzoek van psycholoog N. Draijer, *Seksueel misbruik van meisjes door verwanten* (1990), is gebleken dat het verwerkingsproces van slachtoffers moeizaam en lang is. De herinneringen bleken vaak pas na jaren 'terug' te komen. Tegen de tijd dat zij een afgewogen beslissing konden nemen om (juridische) stappen tegen de daders te ondernemen bleek het delict verjaard. Nu zijn er meer mogelijkheden om aangifte te kunnen doen.

Vrouwen die staan te popelen om alsnog aangifte te doen, zijn terecht in de mogelijkheid gesteld dit te doen, aldus Frenken. Zelf zegt hij meer een voorstander te zijn van een sociale benadering van slachtoffer en dader. "Gezamenlijk om de tafel gaan zitten met een hulpverlener en de zaak tot op de bodem uitpraten waarbij de vader de volle verantwoordelijkheid op zich neemt om zijn dochter te ontschuldigen." Pas in uiterste nood, als *ultimum reme-*

dium, raadt hij aan het strafrechtelijke pad te bewandelen. Hij meent dat bij de sociale hulpverlening meer genoegdoening voor het slachtoffer ligt dan na een proces waarbij de kans bestaat dat "het gigantisch veel overhoop haalt maar uiteindelijk niets oplevert".

Hulsenbek houdt vast aan de mogelijkheden die er wel zijn om met succes een dader te vervolgen. "Je moet van de mogelijkheid die nu geschapen is niet een wonder verwachten maar het is een onderschatting te menen dat slachtoffers hier niets mee zouden opschieten." Volgens Hulsenbek zijn er voldoende bewijsmiddelen te halen uit een goed politieonderzoek. Ook na vijftien jaar. "Dat de tijd de wonden heelt, gaat niet op bij incest. Het slachtoffer moet niet thuis blijven zitten en op voorhand zeggen dat het wel een verloren zaak zal zijn. Als er niet gezocht wordt, vindt men ook niets."

Frenken is van mening dat er bij seksueel misbruik dat zich zo lang geleden zou hebben afgespeeld, bewijstechnisch nu juist zo weinig te bereiken is. "Daders zijn nog meer gehard om te ontkenen. Eventuele getuigen zijn de gebeurtenissen al lang vergeten en kunnen niet meer als steunbewijs worden gebruikt. En menig advocaat zal het slachtoffer betichten van een falend geheugen na twintig jaar."

Het bewijsmiddel moet altijd van het slachtoffer zelf komen. "Het slachtoffer is zijn eigen kroongetuige," zegt Hulsenbek. "Zij moet ervoor zorgen dat anderen weten wat er met haar gebeurd is. Dat kan een leraar zijn of een zusje, die toendertijd een zwaerplicht kregen opgelegd, maar later een belangrijke getuigen kunnen zijn. Dat is de enige raad die ik vanuit mijn positie kan geven."

hypnose, suggestie, in de Verenigde Staten zelfs waarheidsserums — zijn onstreden.

Naar aanleiding van de geruchtmakende incestzaak in Epe onderzoekt Justitie op het ogenblik of speciale politieteams moeten worden opgericht die doorknede zijn in het verhoren van verdachten, slachtoffers en andere getuigen in incestzaken. Volgens prof. dr. W. Wagenaar die in de Eper zaak als getuige-deskundige optrad, viel er nogal wat aan te merken op de geloofwaardigheid van bij de politie afgelegde verklaringen.

Afschaffen van de mogelijkheid dat delicten als incest verjaren, druist in tegen het principe van de strafrechtelijke verjaring, namelijk: de tijd heelt alle wonden. Bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht in 1886 schreef de toenmalige regering dat na een bepaalde periode 'het publieke geweten insluimert' en er geen reden meer is voor straf.

Daar stellen mensen die veel met slachtoffers van incest te maken hebben tegenover, dat seksueel misbruik door verwanten psychische wonden veroorzaakt die niet helen door het verstrijken van de tijd. Dat argument kan echter ook gebruikt worden om de verjaring

onmogelijk te maken van vele andere delicten, zoals moord, doodslag, mishandeling.

Redelijkheid

De termijn om aangifte te doen van incest is verlengd in de hoop dat het strafrecht de slachtoffers kan helpen bij hun verwerkingsproces. Vaak biedt het strafrecht echter geen genoegdoening. Feministische juristen wijzen erop dat een strafproces soms juist extra leed voor het slachtoffer meebrengt: ze moet keer op keer het verhaal vertellen, haar geloofwaardigheid wordt in diskrediet gebracht, zij is zelf geen partij in het proces, de uitkomst is onzeker.

Daarom verdient het in veel gevallen de voorkeur civielrechtelijke actie te ondernemen om schadevergoeding af te dwingen. In civiele zaken gelden weliswaar ook verjaringstermijnen, maar anders dan in strafzaken kan de civiele rechter die termijnen verruimen met een beroep op de redelijkheid en billijkheid.

De kans op genoegdoening voor het slachtoffer is in het civiele proces dus groter.

Mr. G. Schreuders is juridisch medewerker.

WILLEM G. VAN MAANEN ETALEERT IN 'VERTELDE TIJD' ZIJN VERLANGEN

ER NIET TE ZIJN

Juist in de randgebieden van de liefde kun je bewijzen wat je waard bent

TK 15-9

door
LEX BOHLMAYER

De eerste zin, daar is alles wel mee gezegd in het werk van Willem G. van Maanen. Van daaruit ontvouwt zich een onontwarbare kluwen van liefde en haat, vriendschap en verraad, angst en verlangen, waan en wijsheid. Van Maanen: „Ik zoek er lang naar, die eerste zin komt vaak pas na maanden in zijn eigenlijke vorm op papier. Het hele verhaal moet er al inzitten. Dan zou je op kunnen houden, maar dat kan natuurlijk niet. De klank die je hebt angeslagen, moet uitgewerkt worden. Dan duw je het begin steeds voor je uit. Schrijven is uitstellen. Tenslotte weet je niet meer goed wat je gewild hebt.”
De voormalige journalist Van Maanen (72) is als schrijver een typische ambachtsman. Vorm is alles. Zijn laatste boek, 'Vertelde tijd', bestaat uit korte verhalen, in een genadeloze, harde stijl, waaruit alle emoties zijn weggeschreven. Hij kondigt aan dat hij geen romans meer zal schrijven, alleen nog maar verhalen. Dat houdt verband met zijn leeftijd die vraagt om kleine formaten, maar ook met zijn hang naar karigheid. Het moet met zo min mogelijk. Zoals in kamermuziek. Zoals bij een schrijver als Alberts. „Het doel van het schrijven is het verbergen. Je moet kunnen schrijven om iets niet te kunnen vertellen. Een geheim moet in stand gehouden worden, of het geheim nou iets reëels vertegenwoordigt, of helemaal niks is. Je kunt jezelf vergelijken met iemand die in een citadel zit. Om zich te verdedigen maakt hij de muren steeds dikker en zwaarder, maar tenslotte weet hij helemaal niet meer wat hij verdedigt, als hij maar niet aangevallen wordt. Daar zit wel iets: wat verdedig je? Niets waarschijnlijk. Een volstreekte leegte.”

Van Maanen groeide op in Kampen, aan de IJssel, in de jaren twintig, toen je nog schaatsde op de Zuiderzee, of met een Vliegende Hollander - een soort trapwagentje - dwars door de hele stad kon rijden. Gelukkige jaren. Sinds enige tijd woont hij in een gebied dat vaag herinnert aan het landschap van zijn jeugd: het noorden van Friesland. Hij houdt van het wijde, dat een gevoel van vrijheid geeft, van de weilanden en waterplasjes, van de ganzen die in wolken overvliegen. „Ik reed eens met de auto door de Eempolder, en ik dacht, wat gebeurt er toch? Er vlogen drie zwanen op ooghoogte met me mee, hele tijden. Groot. Dat zal ik nooit van mijn leven vergeten. Dat moet toch een kolossaal gevoel van macht en vrijheid geven. Kon je maar vliegen en de boel van boven bekijken, dat zou aardig zijn voor een schrijver.” De eerste zin van 'Vertelde tijd' luidt: 'Federkiel liet bij zijn leven niets na om na zijn dood te worden vergeten'. Een echte Van Maanen-opening, paradoxaal en dubbelzinnig. Federkiel is een schrijver, die net als Van Maanen 13 boeken op zijn naam heeft staan. De klank van die naam associeer ik met vogels, met vederlicheid, maar het woord betekent in het Duits volgens Van Maanen gewoon penneschacht. Toch spreekt er uit die eerste zin een verlangen naar onthechting. „Het verlangen er niet te zijn, daar gaat het wel om, ja”. En dit verlossingsthematische is een soort leidmotief in de hele bundel.

Het verhaal 'Van hogehand' baseerde Van Maanen op een studie van Freud, waarin hij het geval van Dr. Schreber analyseerde. Dat was een buitengewoon bekwaam jurist, procureur-generaal zelfs, die af en toe door schizoïde wanen bezocht werd. Dan meende Schreber dat hij een vrouw moest worden om zodoende de goddelijke stralen uit het universum te kunnen ontvangen die hem in staat zouden stellen de mensheid te verlossen. Die wanen konden jaren aanhouden. Van Maanen: „Wat mij het meest intrigeerde, was het feit dat die man binnen die rare waan zo coherent bleef. Ik heb geprobeerd dat in die ouderwetse stijl te handhaven. Hij laat nergens blijken dat hij verkeerd zit, nee, hij zit goed. Als je dat extrapoleert, kun je je afvragen of het niet altijd zo is, dat we in een soort waan dingen doen. Als je een stap verder doet, zou je misschien denken, wat een onzin.”

De invloed van Freud die zich vaak in het werk van Van Maanen laat gelden, heeft in de eerste plaats betrekking op de vorm van de psycho-analyse. Dat hele proces van associëren, vol tegenspraak en vergissingen, vol ontkenningen en onthullingen, maakt precies het verhaal uit. „De literatuur moet Freud heel dankbaar zijn. Met hem hoef je niet meer naar sluitende constructies te zoeken, de mens is geen sluitend produkt”. Afgezien daarvan zijn er ook echt Freudiaans geladen taboes, zoals de incestueuze verhoudingen die steeds opduiken. Dat gebeurde al in 'Helse steen' (1970), dat hij beschouwt als een breekpunt in zijn schrijverij („toen vond ik mezelf geen kleine jongen meer”), het gebeurt opnieuw in 'Vertelde tijd'. Van Maanen: „Net als pedofilie is incest een vorm van liefde die heel aanvechtbaar is in de maatschappij. Het zijn versmade verhoudingen. Ik vind dat krankzinnig, waarom zou dat niet kunnen? Het is juist in die uitersten, in die randgebieden van liefde dat je kunt bewijzen wat je waard bent, denk ik. Die met de nek aangekeken soorten verhoudingen kunnen veel meer waard zijn dan wat je normale verhoudingen noemt. Waarom zie je daar de fraaie kanten ook niet eens van? Waar mee ik niet goed wil praten wat er voor afschuwelijks kan gebeuren, maar dan gaat het meer om machtsconflicten en om geweldpleging, dat is iets heel anders.”

Terug naar het begin van 'Vertelde tijd'. Voor Van Maanen lijkt Federkiel, de schrijver die zijn sporen uitwist, op het kind dat zich verstopt om te worden gevonden. Hij wil juist wel gelezen worden: „Het is ijdelheid, aandachtstrekken. 'Ik ben er, wil je ook even op mij letten misschien?' Wat kinderen doen, dat zit heel sterk in mij, en ik denk dat het in veel mensen zit. Eigenlijk wil ik dat je me aait, maar ik zal het niet vragen, niet zo tenminste. In 'Helse steen' zit het ook duidelijk: het mooiste dat je hebt, vernietig je. Het is te mooi, je kan het niet dulden. Dat is een soort zelfvernietiging, het lijkt wel of mensen dat niet beheersen. Alsof er in de hersens iets niet goed geschakeld is. Als iemand zegt, ik hou van je, denk je, ja bewijs het dan...”. In het laatste verhaal, dat als een nawoord de hele bundel doorlicht en weer op zijn kop zet, heet het: 'Een schrijver die zich niet wil verraden, is een schrijver die zwijgt'. Dat lijkt misschien onschuldig, maar dat is schijn. Het verraad is een van de hardnekkigste verschijnselen in het werk van Willem G. van Maanen.

In het verhaal 'Vriend en vijand' verwerkte hij een nieuwe interpretatie van de Judas-figuur, die hij alweer jaren geleden onder ogen kreeg. „Jezus wist dat hij dood moest. Maar hij kon het zelf niet doen, want hij moest schuldeloos sterven. Dus had hij een vriend nodig die goed genoeg was om het voor hem te willen doen. En dat was Judas, de intelligentste van allemaal. Vriendschap en verraad vallen dan samen. Ik wilde dit gegeven niet vormgeven in een bijbels

verhaal, en toen las ik toevallig een interview met Wolffensperger. Hij is de zoon van Gerrit-Jan van der Veen, een verzetsheld van het eerste uur, maar hij heeft zijn vader nooit gekend. Op school maakte hij kennis met de zoon van een NSB-burgemeester, die zijn vader ook nooit gekend had. Om die reden hebben die jongens vriendschap gesloten. En in die vorm moet ik het gieten, dacht ik toen”. Het is een verhaal dat hem heel hoog zat, net als 'In het museum van de vernietiging', waarin een gids in zijn drang om de oorlog te herdenken zo ver gaat dat hij de verschrikkingen van de uitroeiing laat herleven. Vaak gebruikt Van Maanen de genadeloosheid van een oorlogssituatie, omdat daarin blijkt wat mensen waard zijn. „Ik ben van een generatie die een enorme geestelijke klap heeft gekregen van die oorlog. Ik was 19. Ik was betrokken bij het onderbrengen van joden, en klopte tevergeefs aan bij mensen die ik goed kende. Dat heeft mij het meest geschokt. Dan word je uit je eigen milieu verdreven. De jodenvervolgiging is een volstrekt failliet van onze hele westerse beschaving, dat is nooit meer goed te maken. Ja, dat kun je een collectieve schuld noemen. Soms denk ik ook, ik schrijf nou wel, maar eigenlijk kan het niet meer.”

In 'Een eilandje van pijn' schreef hij ooit: „Ik zou nog beter een boek kunnen schrijven zonder inkt, dan zonder schuldgevoel”. Schuld moet niet verstaan worden in de christelijke zin, maar als tekort. „Er zijn dingen in de aard van de mens die hem voor bepaalde situaties totaal ongeschikt maken. Voor mij heeft dat met de menselijke conditie te maken, de onmogelijkheid om aan bepaalde maatstaven te beantwoorden. Dat zit nog niet in hem. En als het niet lukt om aan die eisen van zuiverheid, of menslievendheid, of vredelievendheid te voldoen, dan kun je jezelf schuldig verklaren. Ik ben overigens wel anders gaan werken met dat schuldgevoel. Het etaleren van een schuldgevoel legt een dwang op anderen om jou te excuseren. Je manipuleert, je vraagt om een schouderklopje. Je smeekt om een soort genade, en dan is het schuldgevoel in feite heel ver weg.”

Voor Willem van Maanen is er alleen het eigen geweten, er is geen hogere macht die hem bestiert, en aan wie hij verantwoording verschuldigd is. „Dat niet-zijn vind ik wel een aantrekkelijke gedachte. Dat je er een keer niet geweest bent, intrigeert mij meer dan dat je er een keer niet meer zult zijn. Dat vind ik niet zo belangrijk. Ik heb ook geen angst voor de dood, geen behoefte aan een hiernamaals. Jij leeft toch ook voort in mij, straks, dat is toch genoeg? Ik vind het zo aanmatigend om te denken dat er nog meer moet komen. Net of je niet genoeg snoep kunt krijgen. En als je vraagt, wat is dan de zin? Dit leven is de zin, dat vind ik voldoende. Als je aan de zin van het leven twijfelt, zei Freud, dan ben je ziek.”

„Je kan er soms wel bedroefd van worden, je dacht zelf dat je er altijd zou blijven, maar dat is niet zo. Daar heb je weer een generatie en weer een generatie, gek hoor. En dan komt het gevoel, heb ik het goed gedaan? Schrijven is ook een soort onderzoek van die vraag. Dat gaat vanzelf. Dat ga je niet zitten bedenken, dat welt in jezelf op. De pen trekt dat voort. Gelukkig doet zich wel eens iets voor waar je niet op gerekend hebt, dat is heel dankbaar, en daar geef ik

meer aan toe dan vroeger. Ik durf meer. Dat is een kwestie van zelfvertrouwen. Dat maakt het iets aangener voor mij. Niet meer zo beladen.”

„Er zijn een hoop dingen die vroeger van waarde leken, en die verdwijnen gewoon. Je raakt dierbare mensen kwijt. Dat moet je overmeesteren, je moet zorgen dat je daar niet aan onderdoor gaat. Als je geen God hebt die je daarbij helpt. Je moet het accepteren. Je raakt in een andere linie van het leven, een linie die meer naar voren ligt, kwetsbaarder is. Maar het leven is er wel leger door.”

Willem G. van Maanen: Vertelde tijd. De Prom, Baarn; 152 blz. - f 29,50.

Debuutroman genomineerd voor Britse Booker-prijs

RTR VK 7-9
LONDEN

De debuutroman van een in Azië geboren auteur is genomineerd voor de prestigieuze Booker-prijs 1994. Dit heeft de jury maandag meege-deeld.

Het boek *Reef* van Romesh Gunsekera is het verhaal van een 11-jarige jongen die als huisbediende gaat werken voor een zee-bioloog. Gunsekera, die in Sri Lanka en de Filipijnen opgroeide, woont in Londen. Hij publiceerde tot dusverre korte verhalen en *Reef* is zijn eerste roman.

Bij de bookmakers is echter Alan Holinghurst favoriet met zijn roman *The Folding Star*, over de homoseksuele dweperij van een leraar Engels met een van zijn leerlingen.

Twee boeken op de finale lijst zijn van Schotse schrijvers; James Kel-mans *How Late it Was, How Late* en van George Mackay Brown *Beside the Ocean of Time*.

De reeks mededingers wordt gecompleteerd door *Paradise* (dat in november in het Nederlands wordt uitgebracht door Van Genncp) van de uit Tanzania afkomstige Abdulrazak Gurnah, docent letterkunde aan de universiteit van Kent, en *Knowledge of Angels* van de enige vrouw op de lijst, de Engelse Jill Paton Walsh.

De jury, die zich door 130 boeken werkte om tot het lijstje met genomineerden te komen, maakt de winnaar op 11 oktober bekend.

Roddy Doyle won vorig jaar de Booker-prijs met zijn *Paddy Clarke Ha Ha Ha*. Het domineert sindsdien de bestsellers-lijsten.

ren mislukt, zette het bestuur Vos op non-actief en diende het een ont-slag aanvraag in bij de kantonrecht-ter. Het bestuur wil niet zeggen waarom de kantonrechter ontbin-ding van het arbeidscontract af-wijst.

werkers brachten toen hun bezwa-ren naar buiten over de methode van 'de pedagogische klap', die vol-gens hen ontvaard in mishande-ling van pupillen.
Nadat herhaalde pogingen om tot een andere beleidslijn te komen wa-

Bestuur De Dreef moet adjunct terugnemen

Van onze verslaggever VK
AMSTERDAM
doorm wijst de ontbinding van het arbeidscontract af.
Volgens het bestuur was Vos ver-antwoordelijk voor de hardhandige aanpak waardoor de Dreef in 1991 in opspraak kwam. Enkele mede-

Advertentie VK 16-9
GENOMINEERD
VOOR DE AKO
LITERATUURPRIJS 1994

RASCHA PEPPER

Een meeslepend en aangrijpend verhaal over een vertierende

passie. f 34,90

BIJ DE BOEKHANDEL

